

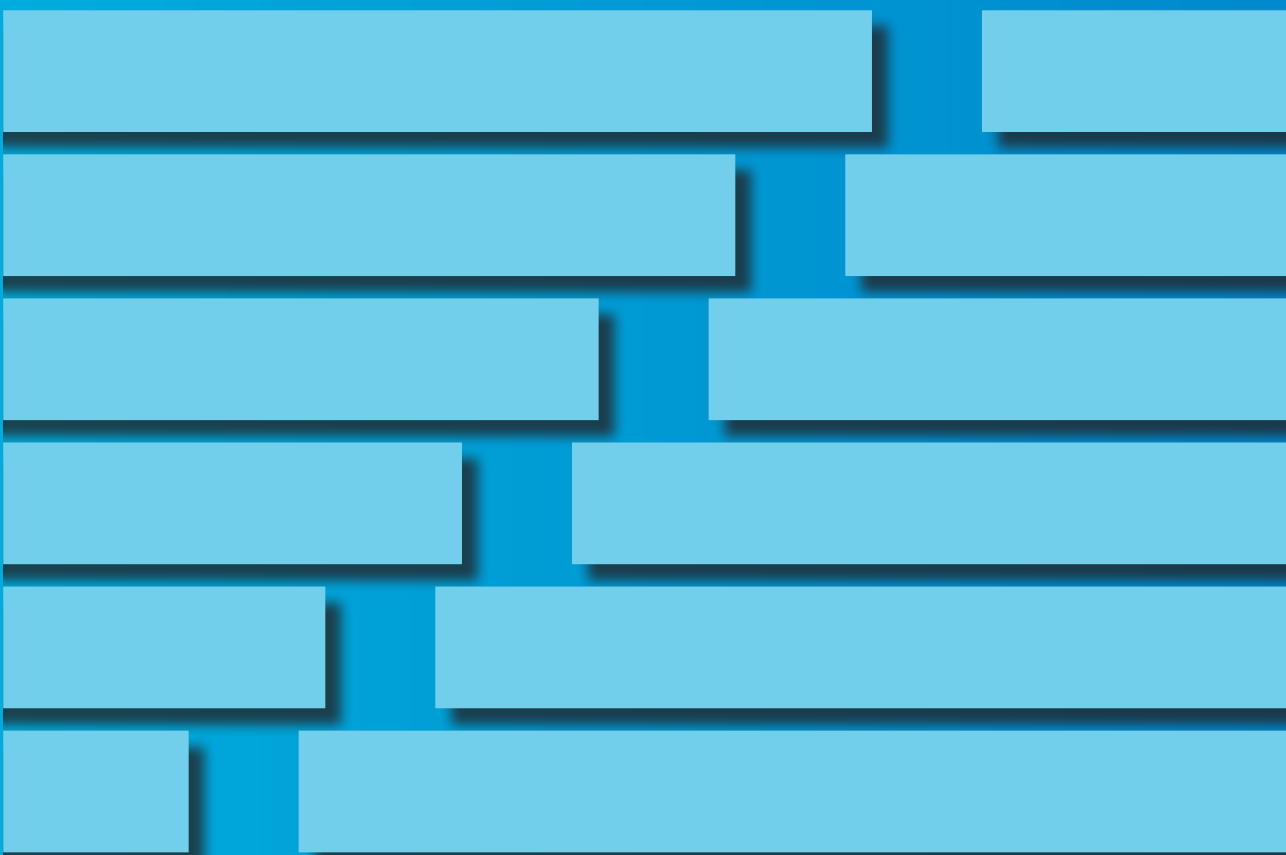
КЕРІВНІ НАСТАНОВИ ЩОДО РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КІНЦЕВИХ БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ

Погляди висвітлені у цьому звіті не обов'язково відображають офіційну позицію Координатора проектів ОБСЕ в Україні

КЕРІВНІ НАСТАНОВИ ЩОДО РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КІНЦЕВИХ БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ

ПЕРЕДМОВА

Шановні учасники національної системи фінансового моніторингу!

Перед Вами Керівні настанови Державної служби фінансового моніторингу України з питань, які стосуються розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників (КБВ) юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, громадських формувань, трастів та інших (подібних до трастів) правових утворень.

Україна стала однією із перших країн у світі, яка відкрила інформацію про бенефіціарних власників компаній і зробила її публічно доступною. 14.10.2014 р. було прийнято Закон, який зобов'язував усі компанії подавати дані про своїх КБВ до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (ЄДР). Однак технічні недоліки ЄДР та слабке законодавче забезпечення, стали причиною того, що дані про КБВ, що містяться в ЄДР, дуже часто є неактуальними, неточними, недостовірними, належним чином неперевіреними, а отже – низькоякісними. Крім того, аналіз даних про КБВ ускладнений ще й з огляду на те, що інформація в ЄДР не подана у машинозчитувальному форматі та містить багато помилок. Чимало компаній не подають інформацію про своїх КБВ або й навмисно подають неправдиву інформацію.

Важливість питання розкриття КБВ знайшло чітке відображення у публікаціях численних міжнародних організацій, а також у міжнародному та національному законодавстві. Зокрема, в рамках Директив ЄС 2015/849 та 2018/843, посилено вимоги до прозорості інформації про КБВ. Вимоги вказаних Директив були враховані при розробці нової редакції Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-ІХ.

Дані Керівні настанови, що були розроблені за сприяння Координатора проєктів ОБСЄ в Україні, є першою спробою узагальнення національного законодавства, кращих міжнародних практик, тематичних досліджень та невирішених проблемних питань, відповіді на які мають стати передумовою побудови в Україні ефективного механізму ідентифікації, валідації та верифікації даних про КБВ.

Сподіваємося, що представлений документ стане надійною опорою для суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу, а також для інших зацікавлених сторін на шляху подальшого поступу у напрямі приведення національного інституту антилегалізаційного стримування у відповідність до нових міжнародних стандартів, зокрема й у царині випрозорювання бенефіціарної власності бізнесу, який провадить свою господарську діяльність в Україні, а також висвітлення структур власності тих нерезидентних ділових одиниць, до діяльності яких причетні громадяни України.

Ігор Борисович Черкаський,

Голова Державної служби фінансового моніторингу України, доктор економічних наук

Зміст

ПЕРЕДМОВА	2
------------------------	----------

РОЗДІЛ I АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА ДОСВІДУ ІНОЗЕМНИХ КРАЇН	9
--	----------

1.1 Міжнародні стандарти з питань кінцевого бенефіціарного власника	10
1.2 Аналіз звітів про взаємні оцінки країн, проведені FATF, та регіональними організаціями, створеними за типом FATF у рамках поточного раунду оцінювання, на предмет висновків та рекомендацій, наданих країнам з питань ідентифікації кінцевого бенефіціарного власника	32
1.3 Досвід іноземних країн у питанні ідентифікації кінцевого бенефіціарного власника	44

РОЗДІЛ II АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ, ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЗАКОНОДАВЧИХ ВИМОГ	61
--	-----------

2.1 Аналіз загальної ситуації щодо інституту кінцевого бенефіціарного власника та напрями його розвитку	62
2.2 Аналіз термінологічних засад механізму ідентифікації КБВ	80
2.3 Аналіз законодавства з питань функціонування інституту кінцевого бенефіціарного власника та механізму ідентифікації	91
2.4 Пропозиції щодо удосконалення механізму ідентифікації кінцевого бенефіціарного власника	112

РОЗДІЛ III АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ ТИПІВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ПРАВОВИХ УТВОРЕНЬ	127
3.1 Особливості інституту кінцевого бенефіціарного власника у розрізі організаційно-правових форм юридичних осіб	128
3.2 Специфіка бенефіціарної власності трастів та подібних пра- вових утворень	146
3.3 Найбільш ризикові типи юридичних осіб та правових утво- рень в контексті приховування кінцевого бенефіціарного власника	166
Список посилань	169

Список скорочень

Базовий Закон 2014 року	Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (від 14.10.2014 №1702-VII; втратив чинність)
БК	легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом
ВНУП (DNBFP)	спеціально визначений суб'єкт (-и) первинного фінансового моніторингу
ГО	громадська організація (-і)
ЄДР	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань
Закон №361-IX	Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»(від 06.12.2019 № 361-IX)
Закон №755-IV	Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 №755-IV
КБВ	кінцевий бенефіціарний власник
НПК (CDD)	належна перевірка клієнтів
НОР	національна оцінка ризиків
НПО	неприбуткова організація (-і)
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
ПВК/ФТ	запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму

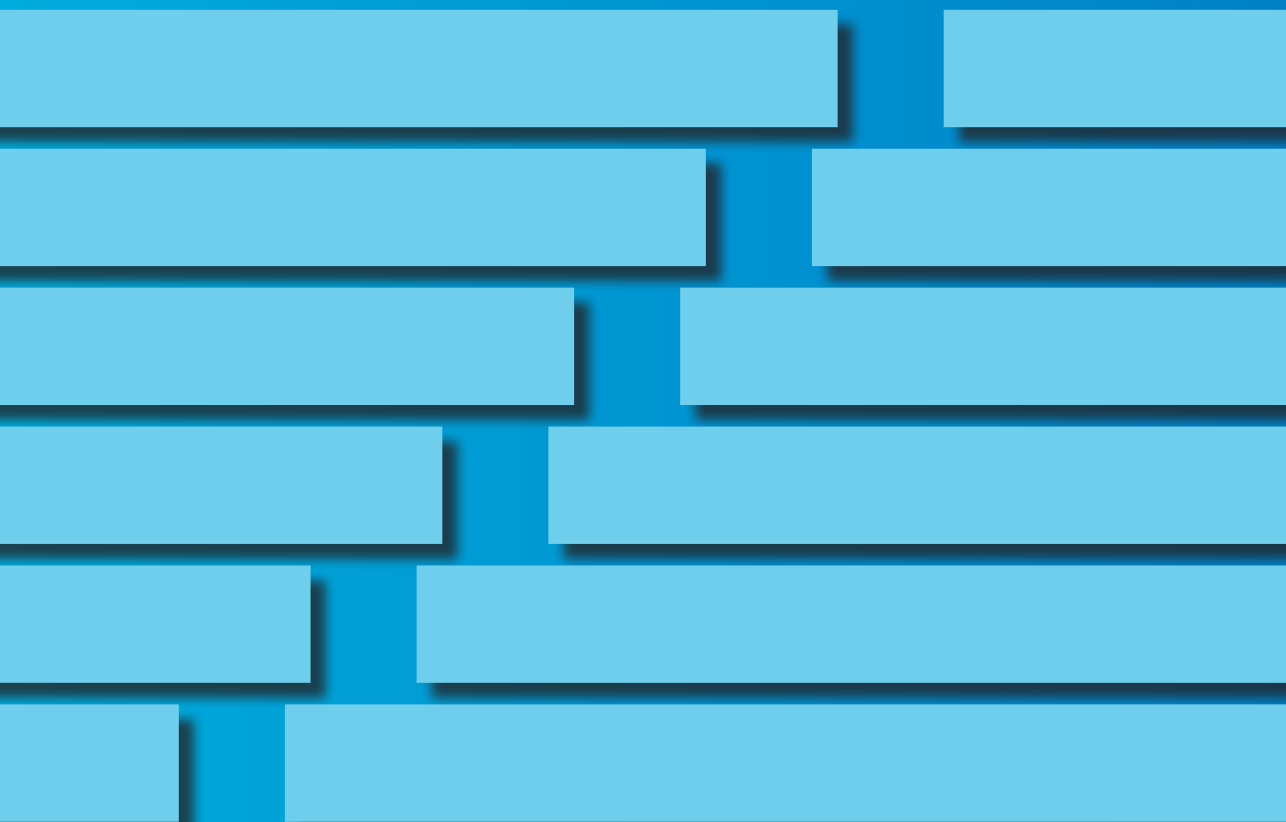

ПВК/ФТ/ ФРЗМЗ	запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення
ПЗО (РЕР)	політично значущі особи
ПО	правоохоронні органи
ПФР	підрозділ фінансової розвідки
СДФМ	суб'єкт державного фінансового моніторингу
СПФМ	суб'єкт первинного фінансового моніторингу
ФТ	фінансування тероризму
IV Директива ЄС з ПВК/ФТ	Директива ЄС 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму
V Директива ЄС з ПВК/ФТ	Директива ЄС 2018/843 Європейського Парламенту та Ради ЄС про внесення змін до Директиви 2015/849/ЄС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму, а також про внесення змін до Директиви 2009/138/ЄС, 2013/36/ЄС.
FATF	Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей

РОЗДІЛ I
АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ
СТАНДАРТІВ
ТА ДОСВІДУ
ІНОЗЕМНИХ КРАЇН

1.1 Міжнародні стандарти з питань кінцевого бенефіціарного власника

Прозорість бенефіціарної власності стала провідним інструментом у боротьбі з незаконними фінансовими потоками, які пов'язані з ухиленням від сплати податків, ВК, корупцією та ФТ. Прозорість бенефіціарної власності передбачає наявність вимог до юридичних осіб щодо розкриття інформації про осіб, які мають право власності чи контролю. Зокрема, в це поняття входить виявлення «бенефіціарних власників», які є фізичними особами, котрі володіють чи здійснюють кінцевий контроль над юридичними особами, такими як компанії, товариства, трасти чи фонди.

Прозорість бенефіціарної власності підтримується та перевіряється декількома міжнародними організаціями. Рекомендації FATF, а також Глобальний Форум ОЕСР щодо прозорості та обміну інформацією, вимагають від країн забезпечити доступність інформації про бенефіціарну власність на своїй території для внутрішнього користування та для обміну з іноземними органами влади з метою боротьби з ВК та ухиленням від сплати податків.

FATF у 2003 році стала першим міжнародним органом, який встановив міжнародні стандарти¹ щодо бенефіціарної власності, які зосереджувалися на законодавчих вимогах до фінансових установ та інших посередників щодо збору та перевірки інформації про право володіння юридичними особами та правовими утвореннями.

У 2012 році FATF посилила свої стандарти² щодо бенефіціарної власності з метою надання роз'яснення, як країни повинні забезпечувати доступність інформації і боротися з такими вразливостями як акції на пред'явника. У переглянутих стандартах також чітко проводиться розмежування між базовою інформацією щодо права власності (про безпосередніх законних власників компанії чи трасту) та інформацією про бенефіціарну власність (про фізичних осіб, які в кінцевому результаті володіють або контролюють компанію).

На основі Рекомендацій FATF питання розкриття бенефіціарної власності також вивчається багатьма країнами світу. Зокрема, у 2014 році лідери країн

1 Міжнародні стандарти: Стандарти FATF [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202003.pdf> – англ. версія

2 Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. Рекомендації FATF, 2012 рік. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> – англ. версія
https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/FATF%20Recommendations_UKR_17_12_2018.pdf – укр. версія

Великої двадцятки (G20) ухвалили Принципи бенефіціарної власності³, побудовані за Рекомендаціями FATF, та за Принципами плану дій «Групи восьми» від 2013 року щодо запобігання зловживань компаніями та правовими утвореннями. Ініціатива Прозорості Видобувних Галузей (ІПВГ) включила прозорість бенефіціарної власності до своїх стандартів під пунктом 2.5⁴. На додаток, у 2019 році Глобальним Самітом Партнерства Відкритий Уряд (ПВУ), була створена світова коаліція урядів та партнерів, що виступають за прозорість бенефіціарної власності. Ця Провідна Група з Бенефіціарної Власності (The Beneficial Ownership Leadership Group⁵), створення якої було ініційоване Великобританією та підтримане партнерами, включно з громадською технологічною ініціативою, яка розширює доступ до інформації про бенефіціарну власність – OpenOwnership, прагне просунути набір спільно створених принципів через Партнерство Відкритий Уряд та інші платформи.⁶

Основні Рекомендації FATF

Частина роботи FATF над бенефіціарною власністю може бути згрупована у дві основні категорії: рекомендації обов'язкові до виконання, які застосовуються до підзвітних суб'єктів (фінансових установ та ВНУП), до яких входять належна перевірка клієнта (НПК) (Рекомендації 10 та 22), збереження даних (Рекомендація 11), надійність третіх сторін (Рекомендація 17); а також застосування ризик-орієнтованого підходу (Рекомендація 1) та загальні рекомендації, які застосовуються до юрисдикцій у питаннях прозорості та бенефіціарної власності юридичних осіб та правових утворень (Рекомендації 24 та 25). Ефективність системи бенефіціарної власності юрисдикції оцінюється Безпосереднім результатом 5 Методології FATF.

Разом з Рекомендаціями FATF, основою для здійснення оцінки технічної відповідності та перегляду рівня ефективності національної системи у реалізації зазначених стандартів є «Методологія з оцінки технічної відповідності

3 Принципи бенефіціарної власності країн Великої двадцятки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.g20.utoronto.ca/2014/g20_high-level_principles_beneficial_ownership_transparency.pdf – англ. версія

4 Стандарт Ініціативи Прозорості Видобувних Галузей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eiti.org/document/eiti-standard-2019#r2-5> – англ. версія

5 Провідна Група з Бенефіціарної Власності. Режим доступу: <https://www.openownership.org/what-we-do/the-beneficial-ownership-leadership-group/> – англ. версія

6 OpenOwnership. Режим доступу: <https://www.opengovpartnership.org/policy-area/beneficial-ownership/> – англ. версія

Рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму»⁷ (далі – Методологія FATF).

Варто зазначити, що Рекомендаціями FATF «бенефіціарного власника» визначено як фізичну особу (осіб), які у підсумку⁸ здійснюють володіння чи контроль за клієнтом та/або фізична особа, від імені якої проводиться операція. Цей термін також включає тих осіб, які здійснюють остаточний контроль над юридичною особою чи правовими утворенням.

Так, Рекомендація 24 FATF визначає, що країни повинні вживати заходів для запобігання незаконному використанню юридичних осіб з метою відмивання доходів або фінансування тероризму. Країни мають забезпечити наявність достовірної, точної та своєчасної інформації про бенефіціарну власність та контроль юридичних осіб, яку, або доступ до якої, можуть оперативного отримати компетентні органи. Окрім цього, країни повинні розглянути питання щодо заходів спрощення доступу до інформації про бенефіціарну власність та контроль для фінансових установ та ВНУП, на яких покладені зобов'язання згідно з Рекомендаціями 10 та 22.

Зокрема, країни, у яких юридичні особи можуть здійснювати випуск акцій на пред'явника або варанти на пред'явника, або в яких можуть існувати номінальні акціонери або номінальні директори, повинні вживати ефективних заходів для забезпечення того, щоб вони не використовувалися для відмивання коштів або фінансування тероризму.

Рекомендація 25, яка відображає Рекомендацію 24, але стосується правових утворень (таких як трасти), також визначає, що інформація про КБВ повинна бути наявною та відкритою для доступу компетентних органів, фінансових установ та ВНУП. При цьому, Пояснювальними записками до Рекомендацій 24 та 25, зокрема, наголошено на необхідності зберігати таку інформацію протягом 5 років. Проте, у випадку трастів, інформацію повинен зберігати довірчий власник (а не сама компанія чи реєстр юридичних осіб).

Важливим аспектом у Рекомендаціях FATF є врахування вимог у контексті Рекомендацій 10 та 22, що стосуються заходів належної перевірки клієнтів (НПК), які повинні здійснювати фінансові установи та ВНУП. Такі заходи на-

7 Методологія FATF з оцінки технічної відповідності Рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/methodology/FATF%20Methodology%2022%20Feb%202013.pdf> – англ. версія

<https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%D0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/metod%20february%202019.pdf> – укр. версія

8 Посилання на «які у підсумку здійснюють володіння чи контроль» та «остаточний ефективний контроль» означають ситуації, у яких власність/контроль здійснюється через ланцюг власності або засобами контролю, що відмінні від здійснення прямого контролю.

лежної перевірки клієнтів мають охоплювати ідентифікацію бенефіціарних власників клієнта та вжиття відповідних заходів для перевірки таких осіб.

Для юридичних осіб відповідно до Пояснювальних записок до Рекомендацій 10 та 22 інформація про бенефіціарну власність має визначатися так:

1) спершу має здійснюватися ідентифікація фізичних осіб, які в кінцевому результаті мають контрольний пакет акцій/частку участі у юридичній особі (якщо такі є – адже частки у праві власності можуть бути настільки диверсифікованими, що фізичних осіб (які діють самостійно або спільно), які здійснюють контроль над юридичною особою або організацією через право власності, виявити неможливо (це перша категорія КБВ);

2) у разі, коли існує сумнів щодо пункту 1, чи особа(и), яка(і) має(ють) контрольну частку у власності, є бенефіціарним(и) власником(и), а також у випадку, коли жодна фізична особа не здійснює контроль через право власності, необхідно встановити фізичних осіб (якщо такі є), які здійснюють контроль за юридичними особами іншими способами (це друга категорія КБВ);

3) якщо немає фізичних осіб, визначених відповідно до пунктів 1) або 2), підзвітні установи повинні ідентифікувати та вжити обґрунтованих заходів для перевірки відповідних фізичних осіб, які обіймають посаду вищої керівної ланки в юридичній особі (це третя категорія КБВ).

Для правових утворень заходи належної перевірки повинні передбачати встановлення такої інформації:

1) для трастів бенефіціарними власниками мають визначатися всі сторони – засновники, довірчі власники, захисники (якщо такі є), вигодоодержувачі або група вигодоодержувачів, та будь-яка інша фізична особа, яка у підсумку здійснює ефективний контроль над трастом (в т.ч. через ланцюг контролю/право власності);

2) для інших видів правових утворень – визначення бенефіціарних власників відбувається через встановлення осіб, які займають аналогічні або схожі посади.

Рекомендації FATF регулярно доповнюються роз'яснювальними документами. У 2014 році розроблено «Керівництво FATF щодо прозорості та бенефіціарної власності (Рекомендації 24 та 25)»⁹ (далі – Керівництво FATF 2014 року), метою якого є надання допомоги при ідентифікації, розробці та реалізації відповідних заходів з протидії зловживанню корпоративними суб'єктами відповідно до стандартів FATF. У зазначеному Керівництві також

9 Керівництво FATF щодо прозорості та бенефіціарної власності (Рекомендації 24 та 25) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-transparency-beneficial-ownership.pdf> – англ. версія

пояснюється зв'язок між заходами НПК та спеціальними заходами з підвищення рівня прозорості.

Також у Керівництві FATF 2014 року описано можливі шляхи приховування інформації про бенефіціарну власність та надано рекомендації щодо виявлення бенефіціарних власників.

Зокрема, інформація про бенефіціарну власність може бути прихована шляхом використання:

- компаній-оболонок;
- складної структури власності та управління;
- акцій на пред'явника;
- відсутності обмежень на використання юридичних осіб як директорів;
- формальних номінальних власників акцій і директорів, у випадках, коли особа справжнього КБВ не розкрита;
- неформальних номінальних власників акцій і директорів;
- трастів та інших правових утворень;
- використання посередників під час створення юридичної особи.

У згаданому документі, зокрема, приділено увагу тлумаченню поняття «бенефіціарний власник», яке використовується у Глосарії Рекомендацій FATF.

Це визначення спирається на поняття «кінцевий» контроль або вигода, що відносяться до фізичної особи, яка, в кінцевому підсумку, контролює або отримує вигоду від активу чи операції шляхом прямого чи непрямого їх використання. Тому «бенефіціарний власник» повинен завжди бути фізичною особою, оскільки юридична особа не може здійснювати «остаточний» контроль над активом.

У Керівництві FATF 2014 року, серед іншого, надано детальне роз'яснення щодо того, хто може визначатися як бенефіціарний власник.

Необхідно наголосити, що стандарт FATF не містить вказівок, який пороговий показник має бути встановлений для визначення КБВ, а лише наводить приклад порогового значення – 25% у власності юридичної особи. При визначенні мінімального порогового показника країни повинні брати до уваги ризик ВК/ФТ, виявлений для різних типів юридичних осіб або мінімальні порогові показники, встановлені для конкретних юридичних осіб відповідно до торгового чи адміністративного законодавства. Окрім того, підкреслюється, що пороговий підхід включає поняття опосередкованого контролю, який може бути розповсюджений за межами формального права власності або здійснюватися через ланцюг корпоративних суб'єктів. Також зазначено, що загалом, країни повинні реалізувати концепцію частки власності, яка буде абсолютно зрозумілою, практичною, дієвою та такою, яку можливо реалізувати до всіх типів юридичних осіб, які існують у країні.

Факт опосередкованого впливу можливо виявити різними способами, включаючи наявність акціонерної угоди, використання права переважного впливу чи права призначення керівників вищої ланки. Так, акціонери можуть співпрацювати з метою підвищення рівня впливу або через укладання формальних та неформальних угод, або ж через використання номінальних власників акцій. При цьому, вказано, що країнам варто розглянути різні типи часток участі у статутному капіталі і можливості, які існують всередині країни, включаючи право голосу та економічні права. Інші питання, які варто розглянути – це з'ясування факту випуску компанією конвертованих акцій або виявлення факту наявності непогашеної заборгованості, яку можна конвертувати в акції з правом голосу.

Належну увагу у Керівництві FATF 2014 року приділено механізмам забезпечення прозорості бенефіціарної власності.

Згідно з Рекомендацією 24, країни повинні забезпечувати прозорість бенефіціарної власності як мінімум шляхом використання одного з трьох механізмів:

- 1) Existing information approach – інформаційний підхід, на основі наявної інформації, яка вже доступна владі, такої як: дані банків і фінансових установ. Суб'єктами збору інформації про КБВ також можуть бути нефінансові фахівці, регулятори, податкові органи або навіть онлайн-біржі;
- 2) Company approach – підхід компанії, що вимагає від компаній самостійно отримувати і зберігати інформацію про КБВ;
- 3) Registry approach – реєстровий підхід. Цей підхід вимагає доступ до реєстрів компаній для отримання зареєстрованої інформації про бенефіціарну власність суб'єкта господарювання.

FATF розглядає особливості кожного з механізмів, а також пропонує застосування комбінованого підходу, який охоплює декілька або всі із вищезазначених.

У 2018 році FATF і Егмонтська група (неформальне об'єднання підрозділів фінансової розвідки світу) опублікували спільний Звіт про приховування бенефіціарної власності¹⁰. Цей звіт є аналізом того, як юридичні особи, правові утворення та професійні посередники можуть допомогти злочинцям приховувати незаконні активи.

Важливою складовою Звіту стали узагальнені експертами індикатори приховування бенефіціарної власності, зокрема індикатори щодо клієнта, ознаки підставних компаній (компаній оболонок) та сумнівних транзакцій.

10 «Приховування бенефіціарної власності». FATF і Егмонтська група. 2018 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/concealment-beneficial-ownership.html> – англ. версія

Звіт ґрунтується на аналізі 106-ти досліджуваних випадків, що надані 34 різними юрисдикціями, які демонструють, що юридичні особи, насамперед, компанії-оболонки, є ключовими у схемах, що розроблені для приховування бенефіціарної власності.

Як результат аналізу та консультацій, у вказаному звіті для країн надано низку пропозицій, що мають на меті зменшити вразливість, пов'язану із приховуванням бенефіціарної власності, зокрема рекомендації щодо необхідності:

- перегляду ролі номінальних директорів та акціонерів, включно з заходами, що мають обмежити їх зловживання;
- ефективного регулювання професійних посередників відповідно до Стандартів FATF, надання знань професіоналам щодо вразливостей до ВК та ФТ для розширення їхньої обізнаності та допомоги у пом'якшенні їхніх вразливостей, пов'язаних із приховуванням бенефіціарної власності;
- подальшої роботи над виявленням можливих рішень або заходів для запобігання зловживанню юридичним професійним привілеєм (таємниця адвокатської практики, вчинення нотаріальних дій тощо) для приховування інформації про бенефіціарну власність, в тому числі через надання посиленого навчання та керівних матеріалів спеціалістам у галузі права;
- забезпечення того, щоб підрозділи фінансової розвідки мали доступ до настільки широкого переліку фінансової інформації, наскільки це можливо;
- збільшення обміну відповідною інформацією та записами про операції для підтримки глобальних зусиль у покращенні прозорості бенефіціарної власності;
- подальшої роботи над розумінням того, що може бути зроблено для покращення якості та вчасності транскордонного обміну інформацією, в тому числі через запити взаємної правової допомоги;
- розгляду та формулювання вразливостей і загроз, що пов'язані із національними та іноземними юридичними особами та правовими утвореннями, національними та іноземними професійними посередниками, що залучені до їх заснування, та засобами, за допомогою яких злочинці можуть використати їх для сприяння відмиванню коштів чи в іншій злочинній діяльності.

Загалом, результати аналізу, опубліковані у звіті, показали, що основна проблема полягає у слабкому застосуванні чинного стандарту FATF, а не в прогалинах самого стандарту.

У жовтні 2019 року FATF опублікувала керівництво «Кращі практики щодо бенефіціарної власності юридичних осіб»¹¹ (далі – Керівництво FATF 2019 року) (без кращих практик для трастів). Цей звіт, як і Керівництво FATF 2014 року, також не визначив реєстри бенефіціарної власності як найкращий механізм. Керівництвом запропоновано країнам створити «багатогранний підхід», маючи на увазі імплементацію як мінімум двох з трьох механізмів (реєстр бенефіціарної власності, вимога щодо надання інформації про бенефіціарну власність безпосередньо компаніями чи використання наявної доступної інформації).

Хоча зазначеним документом було визнано деякі переваги реєстрів бенефіціарної власності (що є одним з трьох механізмів забезпечення прозорості бенефіціарної власності), реєстри не були схвалені як найкращий механізм дотримання Рекомендації 24.

Згідно з FATF, кожен метод має свої проблеми з реалізацією, наприклад, проблема підходу компанії полягає в тому, що багато компаній платять за дослідження ланцюгів бенефіціарного володіння свої власні кошти.

Так, FATF визначила, що країни, які використовують кілька методів, набагато ефективніше виявляють інформацію, ніж країни, що використовують підходи, засновані на одному методі.

«Різноманітність і доступність використання декількох джерел підвищує прозорість і доступ до інформації, а також допомагає зменшити проблеми точності окремих джерел. Тому реалізація різних підходів може доповнювати один одного».

Використовуючи комбінований підхід:

- органи влади можуть отримати доступ до даних про бенефіціарну власність з різних джерел, а отже, вони є більш об'єктивними і всеохоплюючими. Різноманітність і доступність джерел підвищує прозорість інформації. Також органи влади можуть забезпечити точність даних шляхом перехресної перевірки;
- ключовим заінтересованим особам, у тому числі регульованим суб'єктам, а також акціонерам компанії, директорам, легше визначити недостовірну інформацію про бенефіціарну власність у своїй базі даних, переглядаючи різні реєстри або запитуючи інформацію з різних джерел. Цей підхід змусить зобов'язану сторону запросити роз'яснення у компанії і, у разі необхідності, повідомити про підозрілу діяльність до компетентних органів. Отже, такий підхід спонукає ключових заінтересованих сторін виконувати свої зобов'язання за допомогою взаємодії і контролю з боку контрагентів/партнерів;

11 Кращі практики щодо бенефіціарної власності юридичних осіб. FATF. 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/Best-Practices-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.pdf>-англ. версія

- запобігання неправомірному використанню юридичних осіб в злочинних цілях і реалізація заходів, які роблять бенефіціарну власність юридичних осіб досить прозорою, стануть більш ефективними інструментами.

Також, Керівництвом FATF 2019 року було визнано, що «серед країн посилюється тенденція до відкритого доступу до інформації про бенефіціарну власність».

У Керівництві FATF 2019 року визначені найбільш поширені проблеми, з якими наразі стикаються юрисдикції при виявленні справжніх бенефіціарних власників юридичних осіб, а також висуваються деякі нові ефективні ідеї для глобальної системи.

Також у останньому Керівництві FATF визначаються такі ключові характеристики ефективної системи:

- оцінка ризику;
- достовірність, точність і своєчасність інформації про бенефіціарну власність;
- зобов'язання сторін перевіряти та/або контролювати достовірність інформації;
- додаткова інформаційна платформа на додаток до реєстру компаній;
- поточна звітність на рівні компанії;
- перевірка різними способами - багатосторонній підхід;
- посилені заходи для компаній з іноземною власністю/керівництвом;
- наявність високоефективних ПО з достатніми ресурсами;
- використання сучасних технологій для полегшення процесу ідентифікації та верифікації;
- доступ компетентних органів;
- заборона або знерухомлення акцій на пред'явника і номінальних угод;
- ефективні, належні та стримуючі санкції;
- міжнародна співпраця.

У зазначеному керівництві також висвітлено пропозиції щодо забезпечення доступу органів влади до отримання інформації про бенефіціарних власників іноземних юридичних осіб.

Очікується, що завдяки обміну передовим досвідом між країнами останні продовжать удосконалювати свою систему, особливо, щодо вимог, які забезпечують, щоб достовірною, точною і актуальною базовою інформацією та інформацією про бенефіціарну власність була доступна органам влади своєчасно.

При комбінованому підході вкрай важливо забезпечити ефективний моніторинг ключових зовнішніх експертів («gatekeepers»), в тому числі агентів зі створення компаній, юристів і постачальників послуг трастів щодо відповідності їхньої діяльності зобов'язанням з НПК і забезпечення дотримання ними

цих вимог, включаючи виявлення та «закриття» тих, хто сприяє протиправному використанню корпоративних структур.

Також, відповідно до Керівництва FATF 2019 року, очікується, що країни вживатимуть заходів для сприяння своєчасному обмінові базовою інформацією та інформацією про бенефіціарних власників на національному та міжнародному рівнях для усунення перешкод на шляху обміну інформацією (наприклад, перегляд законів про захист даних і конфіденційності).

Стандарти ЄС

IV Директива ЄС з ПВК/ФТ¹² законодавчо закріплює на території ЄС Рекомендації FATF.

IV Директива ЄС з ПВК/ФТ вперше зобов'язала країни ЄС створити центральні реєстри бенефіціарної власності компаній та деяких видів трастів. Визначення бенефіціарного власника передбачено у ст. 3 пункт (б) IV Директиви ЄС з ПВК/ФТ і охоплює фізичних осіб, які прямо або опосередковано (наприклад через одну або кілька підконтрольних таким особам юридичних осіб) володіють більше 25% акцій/часток у юридичній особі.

Володіння 25% акцій плюс однією акцією або часткою участі в капіталі клієнта більш ніж 25%, які належать фізичній особі, буде ознакою прямого володіння. Володіння 25% акцій плюс однією акцією або часткою участі в капіталі клієнта більш ніж 25%, які належать юридичній особі, яка контролюється фізичною особою (особами), або контролюється декількома юридичними особами, які знаходяться під контролем тієї ж фізичної особи (осіб), є ознакою непрямого володіння.

При цьому державам-членам ЄС дозволяється встановлювати поріг володіння нижчий ніж 25%. Як і стандартами FATF, IV Директивою ЄС з ПВК/ФТ визначено, що якщо є підстави вважати, що особи, які володіють більше 25% акцій/часток у юридичній особі, насправді не є бенефіціарними власниками юридичної особи, такими власниками вважатимуться ті особи, які займають вищі керівні посади.

IV Директива ЄС з ПВК/ФТ відносить встановлення кінцевих бенефіціарів до обов'язкових елементів фінансового моніторингу для фінансових установ та ВНУП.

---

12 Директива (EU) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2015/849/oj> - англ. версія <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/4%20EU%20Directive%20ukr.pdf> - укр. версія

На відміну від IV Директиви ЄС з ПВК/ФТ, яка залишає питання публікації реєстрів бенефіціарної власності на розсуд країн, V Директива з ПВК/ФТ¹³ вимагає від усіх країн-членів створити публічні реєстри бенефіціарної власності компаній, а також забезпечити доступність інформації про КБВ трастів для компетентних органів влади, фінансових установ та ВНУП, а також для будь-кого, хто зможе довести наявність законного інтересу.

Проте, ці вимоги не були вчасно виконані багатьма країнами-членами за двома ключовими критеріями: по-перше, щодо публічного доступу до бенефіціарної власності трастів; по-друге, щодо необхідності ініціювати реєстрацію бенефіціарного власника траста, якщо траст створено (або він регулюється) відповідно до законів ЄС.

Стандарти Глобального Форуму ОЕСР

Щодо Глобального Форуму ОЕСР основним його завданням є вирішення питання підвищення прозорості та обміну інформацією для цілей оподаткування за допомогою процесу експертної оцінки.

Глобальний Форум має повноваження для забезпечення ефективної імплементації міжнародних стандартів податкової прозорості між своїми членами та іншими відповідними юрисдикціями. Ним було запроваджено стандарти податкової прозорості як для обміну інформацією за запитом (EOIR) так і для автоматичного обміну інформацією (АЕОІ)¹⁴, а члени були піддані експертній оцінці для оцінювання їх відповідності. Стандарт АЕОІ також включає концепцію бенефіціарної власності, аналогічну визначенню у Стандартах FATF, як ключовий елемент у звітуванні про фінансові рахунки.

Таким чином, підзвітні фінансові установи повинні виявляти КБВ конкретного фінансового рахунку, а також країну, в якій здійснюється оподаткування, а, коли необхідно, надати цю інформацію податковому органу-партнеру.

Хоча Стандарти Глобального Форуму використовують визначення FATF та посилаються на відповідні матеріали FATF, що стосуються інформації про бенефіціарну власність як юридичних осіб, так і правових утворень, Стандарт EOIR також чітко зазначає, що стандарти FATF не були повністю використані, через різну спрямованість FATF (ПВК/ФТ) та Глобального Форуму (обмін інформацією в цілях оподаткування).

13 Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/843 від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму, а також про внесення змін до Директив 2009/138/ЄС і 2013/36/EU [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A2018L0843> - англ. версія

14 Стандарти Глобального Форуму ОЕСР. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.oecd.org/tax/transparency/what-we-do/> - англ. версія

Наприклад, FATF бере до уваги кожний вид правового механізму, оскільки будь-який може бути використаний в цілях відмивання коштів чи фінансування тероризму, у той час як Глобальний Форум може не зосереджуватись на суб'єктах господарювання, які не становлять ризик ухилення від сплати податків, таких як благодійні фонди, що задовольняють певні критерії. Тому, оцінка відповідно до Технічного завдання Глобального Форуму не оцінює питання, що не входять до сфери його повноважень.

Важливо зазначити, що FATF оцінює технічну відповідність та ефективність окремо, з можливістю різних результатів, в той час як експертна оцінка EOIR застосовує комбінований підхід оцінки правової бази та ефективності її імплементації з одним можливим рейтингом.

Одним із напрацювань Глобального Форуму ОЕСР є звіт 2019 року «Інструментарій прозорості бенефіціарної власності»¹⁵. Основна мета зазначеного інструментарію – сприяти розумінню бенефіціарної власності такою, як вона зазначена в міжнародних стандартах податкової прозорості. До того ж, інструментарій має на меті підвищити обізнаність щодо законів різних юрисдикцій, які адаптують свої закони та регламенти, аби дотримуватись нових міжнародних заходів з прозорості, особливо на тлі експертних оцінок Глобального Форуму.

Зокрема, у зазначеному документі ОЕСР досліджена концепція бенефіціарних власників та власності, критерії, які використовуються для їх виявлення, важливість цього питання для прозорості у фінансовому та нефінансовому секторах, а також перепони, які можуть з'явитися при спробі виявити бенефіціарного власника. Враховуючи зв'язок між стандартами FATF та Глобального Форуму щодо бенефіціарної власності, звіт 2019 року визначає та описує рекомендації FATF щодо прозорості бенефіціарної власності та її зв'язок зі стандартами Глобального Форуму. «Інструментарій прозорості бенефіціарної власності» вивчає технічні аспекти вимог щодо бенефіціарної власності, розділяючи їх між юридичними особами та правовими утвореннями (такими як трасти), та описує заходи, які відбувались на міжнародному рівні для забезпечення доступності інформації про бенефіціарну власність (напр., деякі країни оновлюють реєстри компаній для включення подібної інформації). У звіті надано низку рекомендацій, які можуть бути корисні при розкритті структури бенефіціарної власності. У зазначеному звіті розглянуто різні способи, за якими принципи щодо бенефіціарної власності можуть відобразитись на практиці при здійсненні експертної оцінки відповідно до стандарту Глобального Форуму (EOIR).

15 «Інструментарій прозорості бенефіціарної власності». Глобальний Форум ОЕСР. 2019 рік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.oecd.org/tax/transparency/beneficial-ownership-toolkit.pdf> - англ. версія

В Інструментарії ОЕСР, серед іншого, зазначено, що більшість юрисдикцій продовжують стикатися з проблемами впровадження відповідної законодавчої бази та практичної імплементації. Особливо це стосується випадків, коли в правовій базі існує лише одне джерело інформації про КБВ; юрисдикції, які використовують кілька джерел інформації для визначення КБВ, часто отримують кращі рейтинги, оскільки комбінація систем є ширшою (наприклад, правила НПК у рамках ПВК та комерційного реєстру або податкової звітності).

Глобальний Форум наголошує на важливості не лише номінального дотримання стандартів, але і їх реалізації. Для того, щоб відповідати вдосконаленому стандарту EOIR, інформація про бенефіціарну власність повинна бути доступною відповідно до законодавчої бази та на практиці, а також точною та актуальною.

Дослідження Tax Justice Network

Міжнародна недержавна організація Tax Justice Network, яка зосереджена на дослідженнях, аналізі та інформаційній діяльності у галузі міжнародного податкового та фінансового регулювання, у 2019 році опублікувала звіт «Перевірка бенефіціарної власності: забезпечення точності і достовірності інформації про зареєстровану бенефіціарну власність»¹⁶.

У звіті визначено, що застосування сучасної аналітики та взаємопов'язаних реєстрів бенефіціарів – це єдиний спосіб забезпечити успіх законних суб'єктів господарювання та протидіяти зловживанням законними структурами (юридичними особами та правовими утвореннями).

Tax Justice Network зауважує, що першим кроком має бути перевірка достовірності інформації, другим кроком має стати перевірка легітимності інформації. Зокрема, повинна використовуватися ІТ-система (тобто перевірка має проводитися автоматично, а не людьми), яка у автоматичному режимі перевірятиме чи відповідають надані дані про бенефіціарних власників і директорів наявним даним, які зберігаються у державних базах даних.

Окрім цього, система може працювати щодо акціонерів та директорів, які є іноземцями. При цьому, країнам не потрібно передавати особисті дані про своїх громадян до інших держав. Наприклад, якщо резидент Німеччини реєструє компанію у Великобританії, британська система перевірки може надіслати автоматичний запит німецькій системі. У випадку невідповідності

---

¹⁶ Перевірка бенефіціарної власності: забезпечення точності і достовірності інформації про зареєстровану бенефіціарну власність. Tax Justice Network. 2019 рік. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2019/01/Beneficial-ownership-verification_Tax-Justice-Network_Jan-2019.pdf - англ. версія

інформації, підприємець не зможе зареєструвати компанію, допоки не надасть правдиві відомості.

Спочатку така система перевірки може здаватися нереалістичною або занадто дорогою. Однак, за словами авторів звіту, приватний сектор наразі витрачає мільйони доларів на ідентифікацію своїх клієнтів. Також, у звіті зазначено, що тим, хто займається боротьбою з фінансовими злочинами, необхідно також інвестувати достатньо коштів для протидії корупції і відмиванню доходів. При цьому, органи влади можуть взаємодіяти з приватним сектором, задля того, щоб складна фінансова система перевірки, описана вище, могла відобразити кращі технології та практики, які вже впроваджені у галузі економіки. У звіті викладено, що органи влади можуть розглянути питання щодо часткового фінансування подібної системи приватним сектором для того, щоб вона стала максимально ефективною та такою, що заслуговує на довіру.

До того ж, Tax Justice Network зауважує, що потрібно збирати всі необхідні дані про власників компаній. Держава може мати ідеальну комп'ютерну систему для проведення перевірок, однак, якщо даних для аналізу недостатньо всі зусилля зводяться нанівець. Саме тому, у звіті описуються всі юридичні особи, які повинні реєструвати своїх бенефіціарів, і деталі, які повинні бути вказані стосовно кожного акціонера, директора і бенефіціара, а також окреслені стимули, які б сприяли підтриманню інформації в актуальному стані.

Наприклад, задля уникнення лазівок реєструвати необхідно всі юридичні особи, а також трасти і аналогічні правові утворення, тобто всіх, окрім приватних підприємців, які продають товари або надають послуги від власного імені. При цьому, жодних винятків немає бути (наприклад, для компаній, зареєстрованих на фондовій біржі), якщо інформація не дублюється (тобто доступна у іншому джерелі). У такому випадку компанія має надати посилання або джерело, де відповідна інформація про бенефіціарну власність вже опублікована та доступна (наприклад, у державному реєстрі іншої країни).

Автори дослідження вважають, що для юридичних осіб КБВ має визначатися особа, яка володіє часткою компанії; має право голосу; має право призначати або звільняти з посади директорів та членів правління; або здійснює вплив на компанію або контролює її іншим способом.

Додатково, Tax Justice Network пропонує розглядати бенефіціарного власника, як будь-яку особу, яка прямо чи опосередковано володіє хоча б однією акцією. Окремо зауважено, що деякі країни вже застосовують цей поріг для визначення КБВ. Однак більшість країн спираються на рекомендації FATF і для визначення порогового значення КБВ використовують поріг 25% від загальної кількості голосів. На думку авторів доповіді, такі високі пороги дозволяють досить легко уникнути ідентифікації бенефіціарного власника.

Tax Justice Network вважає, що такі порогові значення мають бути значно нижчими. Зазначено, що Уругвай, наприклад, застосовує поріг 15%. Але навіть 10% поріг, як виявилось, можна обійти. Наприклад, у справі казахстанського БТА Банку колишній банкір був звинувачений у розкраданні 5 млрд. дол. у банку, яким він володів. Серед стратегій, які він використовував, щоб приховати свої статки, було використання паралельних ланцюгів організацій, кожна з яких володіла від 9,5% до 9,96% акцій банку. Це дозволило йому уникнути вимоги щодо розкриття, оскільки був встановлений поріг 10%.

Країнам, які все ж вирішать застосовувати високі порогові значення, Tax Justice Network рекомендує застосовувати додаткові заходи для усунення ризиків, що виникають. По-перше, жодна компанія не повинна бути зареєстрована, якщо не визначений хоча б один бенефіціарний власник. Або ж, якщо частка всіх власників компанії не перевищує порогове значення, бенефіціаром має вважатися перші 5, 10 чи 20 власників (навіть якщо кожен з них володіє лише 2% акцій).

Закони багатьох країн, які стосуються бенефіціарної власності, покладаючись на рекомендації FATF, вимагають, щоб у випадку, коли жодна особа не може бути визначена КБВ, замість нього була визначена особа, яка обіймає посаду керівника вищої ланки. Однак, в такому випадку досить складно виявити компанії, які не визначили свого бенефіціарного власника. Це також дозволить компаніям структурувати власність так, щоб ніхто з власників не перевищував порогового значення задля того, щоб просунути керівника вищої ланки, який і буде вважатися бенефіціарним власником. Якщо ж країна, все-таки вирішила застосувати такий підхід, Tax Justice Network радить відображати в реєстрі бенефіціарів, що вказана особа є винятково керівником вищої ланки, а не реальним бенефіціаром. Відповідно, банки, які будуть співпрацювати з такою організацією, мають розглядати її як компанію з високим ризиком.

Щодо трастів та фондів, КБВ мають визначатися всі сторони відповідно до Рекомендації FATF (засновники, довірчі власники або члени ради фонду, захисники, вигодоодержувачі (вигодонабувачі), будь-яка особа, яка здійснює контроль за трастом чи приватним фондом.)

Приватні фонди подібні до трастів у своїй структурі контролю («рада фонду» замінює «довірчих власників», обидва мають «засновників» та «вигодоодержувачів»). Вони схожі й за своєю діяльністю (приватні фонди зазвичай пропонують у цивільних країнах послуги з податкового планування, спадкування та в цілях концентрації багатства). Проте, на відміну від трастів, приватні фонди вважаються юридичними особами, а тому вони мають зареєструватися, аби законно здійснювати свою діяльність. Іншими словами, приватні фонди – це юридичні особи, які мають структуру контролю дуже подібну до трасту, а всі учасники приватного фонду мають бути виявлені, незалежно від

їхньої частки у фонді. Приватні фонди показують, що можливо вимагати від трастів реєстрації та ідентифікації усіх їх учасників як бенефіціарних власників.

Якщо у структурі власності компанії чи трасту наявні різні типи юридичних осіб, наприклад, компанія належить трасту або траст має корпоративного довірчого власника, до визначення бенефіціарного власника необхідно підходити комплексно. У випадку компанії, яка належить трастові, бенефіціарами будуть вважатися всі сторони трасту, за умови, що всі вони є фізичними особами.

У випадку трасту, де є юридичні особи, наприклад, корпоративний довірчий власник, бенефіціарними власниками будуть вважатися засновники, захисники, вигодоодержувачі/вигодонабувачі (у разі, якщо вони є фізичними особами), а також особи, які володіють чи контролюють компанію, яка діє як довірчий власник.

В реєстрах необхідно мати достатньо інформації для того, щоб можна було із впевненістю ідентифікувати будь-яку фізичну чи юридичну особу. До базових даних належать П.І.Б., адреса і країна проживання, громадянство чи місце реєстрації.

Однак, збору лише базових даних недостатньо. По-перше, П.І.Б. та адреса можуть зазначатися у різних варіантах. Наприклад, адреса може бути вказана, починаючи із назви вулиці чи номера будівлі. Оскільки немає єдиного стандарту транслітерації, імена на різних мовах можуть зазначатися по-різному англійською мовою, а також є тисячі осіб з однаковим іменем і прізвищем. Тому в реєстрі необхідно вказувати такі дані як дата народження, номер паспорта, податковий ідентифікаційний номер тощо.

Подібно вже чинному міжнародному коду ідентифікації юридичних осіб (Legal Entity Identifier або LEI), у майбутньому фізичним особам, які володіють юридичними особами, на думку авторів документа, необхідно видавати глобальний унікальний ідентифікатор (global unique stakeholder identifier, GUSI). Національні або податкові ідентифікаційні номери можуть допомогти знизити ризики незаконних фінансових потоків. Тим не менш, у них є низка недоліків. Наприклад, не всі країни видають податкові ідентифікаційні номери, немає безперешкодного обміну цими номерами і пов'язаними з ними даними між країнами, а нові паспорти можливо придбати незаконно.

Тому, Tax Justice Network пропонує присвоювати кожній фізичній особі, яка якимось чином пов'язана з юридичними особами, GUSI. Такий ідентифікатор може видаватися у країні народження (яку неможливо змінити, на відміну від національності). Наприклад, якщо Особа 1 народилася в Австралії і має намір стати директором або КБВ британської компанії, реєстратор бенефіціарних власників компанії у Великобританії повинен звернутися до нього з проханням надати GUSI, який виданий в Австралії, який Особа 1, повинна запросити в уряду

Австралії. Після видачі цей ідентифікатор буде використовуватися при реєстрації юридичних осіб у будь-якій частині світу. Так, GUSI буде слугувати інструментом для розкриття корпоративних і юридичних інтересів зареєстрованої юридичної особи у всьому світі і цим покращувати цілісність загальної картини бізнесу.

Також мають бути зібрані інші другорядні дані про особу КБВ. До таких даних належить інформація чи відноситься особа до національних чи іноземних публічних діячів (PEP) і скільки часу він є політично значущою особою. Ця інформація, зокрема, має бути важливою для банків, які взаємодіють з цією компанією, або якщо компанія буде брати участь у відкритому тендері з державного контракту.

У доповіді зазначено, що необхідно зазначати інформацію про частку власності або вид контролю щодо кожного бенефіціара, а також з якого часу він володіє чи контролює компанію.

На думку Tax Justice Network, інформація у реєстрах має оновлюватися у разі виникнення будь-яких змін протягом 15–30 днів, а також подаватися щорічна декларація, навіть якщо протягом зазначено періоду жодних змін не відбулося.

Як стимули для виконання вимог, подібно до FATF, Tax Justice Network пропонує застосовувати відповідні санкції. При цьому, зазначено, що грошові санкції за нездатність оновлювати інформацію в реєстрі самостійно є малоефективними, оскільки вони можуть підтримувати корупцію. Tax Justice Network, як і Глобальний Форум ОЕСР вважають, що кримінальні санкції за ненадання інформації щодо змін стосовно бенефіціарних власників є значно ефективнішими.

Також, авторами доповіді приділяється увага криптовалюти, зокрема, зазначено, що блокчейн наразі застосовується у найрізноманітніших сферах, і в той час як, Німеччина розглядає питання впровадження блокчейну у податкову систему для унеможливлення ухилення від сплати податків, автори доповіді пропонують використовувати цю технологію і для реєстру бенефіціарних власників принаймні для таких цілей:

- щоб відстежувати власність. Будь-яка передача або випуск акцій будуть зареєстровані у блокчейні. Так, повна історія володіння будь-якою юридичною особою буде надійно збережена. В ідеалі, це має бути один глобальний реєстр бенефіціарної власності задля можливості відстеження всього ланцюжка володіння компанією;
- технологія блокчейн може бути використана для визначення дійсності і незмінності документів, зареєстрованих юридичними особами, наприклад, їхньої фінансової звітності. Іншими словами, блокчейн можна використовувати для відслідковування незмінності зареєстрованих даних.

У доповіді також згадується про комерційні реєстри і їхню роль у боротьбі з незаконними фінансовими потоками. На думку авторів, вони є надзвичайно

важливими, однак інформація, яка в них зберігається зазвичай вважається ненадійною для цілей боротьби з відмиванням коштів.

Зареєстровані на біржі компанії та інвестиційні фонди

Питання користі реєстрів КБВ та ідентифікації КБВ уже давно є проблемним і ще не вирішене стосовно (багатьох) зареєстрованих на біржі компаній та інвестиційних фондів (напр., Інститути спільного (колективного) інвестування в цінні папери, які перебувають у обігу). Оскільки під час перевірки КБВ ці типи компаній часто будуть вказувати своє вище керівництво, можуть знадобитися додаткові вимоги.

Зокрема, Tax Justice Network у доповіді 2019 року на тему: «Бенефіціарна власність у галузі інвестицій. Стратегія повернення анонімного капіталу»¹⁷, визначає, що основною проблемою секретності в галузі інвестицій та торгівлі цінними паперами є те, що жодна сторона не має доступу до повної картини окремих ланцюгів власності, тобто ніхто до кінця не знає, хто чим володіє. У кращому разі певні сторони мають доступ до часткової інформації. Серед багатьох посередників, залучених до галузі інвестицій та торгівлі цінними паперами (напр., брокери, банки-депозитарії, центральні депозитарії цінних паперів та ін.), єдиними особами, які найімовірніше можуть визначити кінцевого інвестора та перевірити джерело походження їхніх статків, є ті, хто найбільш наближений до кінцевого інвестора. Проте ці посередники не обов'язково зможуть визначити, які основні цінні папери (наприклад, акції Apple чи Google, південно-американські високоприбуткові облігації чи відсоткові свопи) належать кінцевому інвесторові непрямо, а через посередницькі інвестиційні механізми.

Автори звіту зауважують, що у багатьох країнах, зокрема у ЄС, започатковано формування реєстрів бенефіціарних власників, у яких компанії, трасти, товариства та інші правові механізми повинні розкрити своїх «бенефіціарних власників», осіб, які у кінцевому підсумку володіють, контролюють чи отримують вигоду від правового утворення. Водночас інвестиційні організації (як і компанії, які котируються на фондовій біржі і акції яких можуть перебувати у власності інвестиційних компаній як основні фінансові активи) в багатьох випадках виключені зі сфери охоплення цих нових реєстрів бенефіціарних власників або на законодавчому рівні, або на практиці.

Тобто, за словами Tax Justice Network, реєстри бенефіціарних власників не вирішують проблем, пов'язаних з секретністю, яку підтримує галузь

¹⁷ Бенефіціарна власність у галузі інвестицій. Стратегія повернення анонімного капіталу», Tax Justice Network. 2019 рік. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2019/10/The-transparency-risks-of-investment-entities-working-paper-Tax-Justice-Network-Oct-2019.pdf> - англ. версія

інвестицій та торгівлі цінними паперами, оскільки вона не дозволяє громадськості бачити, який кінцевий інвестор якими цінними паперами володіє. Єдиними суб'єктами в інвестиційній галузі, які отримують пряму вигоду від реєстрів бенефіціарних власників, є посередники першого рівня, зазвичай це банки-депозитарії, які мають змогу (та обов'язок) ідентифікувати кінцевого інвестора та його бенефіціарних власників. Ці посередники можуть використовувати реєстри бенефіціарної власності для подвійної перевірки інформації, про яку заявив їхній клієнт (кінцевий інвестор).

На відміну від цього, реєстри бенефіціарної власності наразі не роблять інвестиційну галузь більш прозорою для громадськості, оскільки навіть якщо громадськість матиме доступ до інформації про бенефіціарну власність щодо компанії, немає ніяких ознак того, що ця компанія насправді є кінцевим інвестором в інвестиційному фонді. Для громадськості вона буде виглядати як будь-яка звичайна компанія.

У 2020 році у своєму звіті «Реєстрація власності різних типів юридичних осіб з точки зору міжнародного порівняння. Сучасний стан бенефіціарної власності»¹⁸ Tax Justice Network проаналізувала стан впровадження ефективної системи реєстрації бенефіціарної власності.

Для сприяння комплексній реалізації розкриття бенефіціарної власності, Tax Justice Network, з-поміж іншого, через свій Індекс Фінансової Секретності, оцінює шляхи, які використовують країни для створення центральних державних реєстрів бенефіціарної власності для усіх типів юридичних осіб. В ідеалі, інформація щодо бенефіціарних власників кожного типу юридичної особи має бути загальнодоступна онлайн, безкоштовна та у форматі відкритих даних.

Tax Justice Network вважає, що не існує юрисдикції з ефективною реєстрацією як права власності, так і бенефіціарної власності для усіх типів правових механізмів (компаній, товариств з обмеженою відповідальністю, приватних фондів, національних трастів та іноземних трастів з національним довірчим власником).

Тому, автори звіту вважають стан справ із реєстрацією КБВ прийнятним якщо:

- акції на пред'явника відсутні чи не становлять ризику;
- реєстрація охоплює усі типи правових механізмів в кожній категорії (напр. усі корпорації та ТОВ (Limited Liability Company – LLC) серед «компаній»);

¹⁸ Реєстрація власності різних типів юридичних осіб з точки зору міжнародного порівняння. Сучасний стан бенефіціарної власності. Tax Justice Network. 2020 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2020/06/State-of-play-of-beneficial-ownership-Update-2020-Tax-Justice-Network.pdf> – англ. версія

- реєстрація охоплює усі типи власників в конкретному виді юридичної особи (напр. як партнера з обмеженою відповідальністю так і генерального партнера в партнерстві з обмеженою відповідальністю), та
- зареєстрована інформація оновлюється щонайменше раз на рік.

У документі зокрема, визначено, які дані про бенефіціарного власника необхідно зареєструвати, як впевнитись у тому, що інформація про бенефіціарну власність достовірна, що відбувається, якщо бенефіціарного власника не виявлено чи зареєстрована інформація неправильна/неточна, хто і в який спосіб може отримати доступ до інформації про бенефіціарну власність.

Автори вважають, що під час здійснення перевірки необхідно здійснювати такі кроки як заходи з надання авторизації; підтвердження інформації (напр. онлайн форма, де користувачі вказують свій податковий номер, як один з кроків процесу реєстрації бенефіціарної власності); перехресна перевірка на предмет відповідності (напр. чи зареєстроване ім'я або адреса збігається з відповідними записами державного органу влади щодо цієї особи?); а також, в ідеалі, використання технологій, таких як «big data», для створення профілів бенефіціарних власників з червоними прапорцями відносно підозрілих кейсів (напр. якщо особа без задекларованого доходу, без банківського рахунку і без визначеного місця проживання володіє великою компанією).

Додаткові кроки можуть включати вимогу засвідчити інформацію у постачальників корпоративних послуг, спеціалістів у галузі права чи нотаріусів (з серйозними санкціями за невідповідність, включно з втратою ліцензії), з боку фінансових установ – повідомляти про будь-які невідповідності (напр. якщо фізична особа, яка управляє банківським рахунком юридичної особи, не є зареєстрованим КБВ), як це зараз вимагається V Директивою ЄС з ПВК/ФТ.

Врешті, публічний доступ до інформації чинить стримуючий ефект, дозволяючи недержавним організаціям та журналістам розслідувати достовірність інформації, у чому вони вже неодноразово довели свою ефективність.¹⁹

Дослідження Transparency International

Антикорупційна організація Трансперенсі Інтернешнл²⁰ у 2017 році провела дослідження «Чи є країни G20 лідерами або вони відстають від глобальних вимог. Розгляд обіцянок країн G20 щодо відмови від анонімності компаній».²¹

19 Роберт Палмер та Сем Леон, «Що Дані про Бенефіціарну Власність у ВБ Показують Нам?», 2016, [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.globalwitness.org/en/blog/what-does-uk-beneficial-ownership-data-show-us/>

20 Transparency International [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.transparency.org/en/> - англ. версія

21 Transparency International «G20 Leaders or Laggards» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.transparency.org/en/publications/g20-leaders-or-laggards> - англ. версія

На час проведення дослідження було визначено, що країни G20 починають боротися з анонімною власністю компаній, але прогрес є повільним. Зауважено, що більшість країн досі не знають, хто володіє та контролює компанії на їхніх територіях та не оновлюють інформацію про таких осіб. Автори звіту зазначають, що риторика не завжди переводиться на дії, а посередники, такі як юристи, бухгалтери, агенти з нерухомості, а також надавачі послуг трастів чи компаній залишаються слабким місцем в усьому, що стосується ВК.

Проаналізувавши прогрес країн G20, зроблено висновки, що за загальною оцінкою законодавчої бази бенефіціарної власності країн, з 2015 року дев'ять країн піднялися принаймні на одну категорію вище. Лише дві країни все ще мають «слабку» загальну законодавчу базу, порівняно з шістьма в 2015 році. Автори доповіді зауважили, що спостерігаються зрушення, якщо три країни G20 та гостьова країна Іспанія досягли «дуже сильної» категорії, яку в 2015 році обіймала лише Великобританія.

Проте, за результатами дослідження виявлено, що в більшості країн залишаються деякі основні слабкі місця. Це особливо стосується того, що компаніям дійсно необхідно збирати інформацію про бенефіціарну власність, забезпечувати її точність і актуальність, а також надавати її компетентним органам і організаціям, які мають зобов'язання щодо НПК і яким необхідно переглядати дані. Нажаль, в дев'яти країнах G20 фінансові інститути можуть продовжувати операції, навіть якщо вони не здатні встановити особу КБВ, що може лише стимулювати застосування кримінальних юрисдикцій злочинцями та корупціонерами, уповільнюючи і перешкоджаючи роботі тих, хто проводить належні перевірки.

Рекомендаціями Трансперенсі Інтернешнл визначено, що уряди повинні створити центральний реєстр інформації про бенефіціарну власність і зробити його публічним, у форматі відкритих даних.

Окрім цього, уряди повинні мати ресурси та створити механізми, які б забезпечували, принаймні, деяке підтвердження інформації про бенефіціарну власність, наприклад, перехресну перевірку даних, які були надані в інші державні і податкові бази даних, або проводити позапланові перевірки.

Фінансовим установам або ВНУП не слід дозволяти продовжувати операції, якщо особу бенефіціарного власника клієнта встановити неможливо.

Урядам необхідно регулярно проводити оцінку ризиків, пов'язаних з відмиванням грошей. До них слід віднести аналіз ризиків, які спричинені національними та іноземними правовими суб'єктами та утвореннями. Потрібне консультування ключових стейкхолдерів, зокрема зобов'язаних суб'єктів та організацій громадянського суспільства. Результати оцінки мають публікуватися в Інтернеті.

Урядам слід розглянути можливість заборони підставних акціонерів. Якщо вони не заборонені, слід вимагати від них розголошення їхнього статусу під час реєстрації компанії та подальшої реєстрації як номінантів. А номінанти повинні мати ліцензію та підлягати строгим обов'язкам щодо протидії ВК.

Урядам слід вимагати реєстрації як національних, так і іноземних трастів, які діють у їхній країні. Необхідно фіксувати інформацію про всіх учасників трасту (довірчий власник, засновник і вигодоодержувачі (вигодонабувачі), а також реальних осіб, які стоять за ними.

1.2 Аналіз звітів про взаємні оцінки країн, проведені FATF, та регіональними організаціями, створеними за типом FATF у рамках поточного раунду оцінювання, на предмет висновків та рекомендацій, наданих країнам з питань ідентифікації кінцевого бенефіціарного власника

Згадані вище Рекомендації FATF та Методологія FATF відіграють ключову роль, коли постає питання того, а наскільки та чи інша юрисдикція відповідає міжнародним стандартам у сфері ПВК/ФТ та наскільки успішно ці стандарти були імplementовані. Для того аби відповісти на поставлене питання, проводяться раунди взаємної оцінки країн-членів FATF та регіональних органів за типом FATF, коли експерти з різних-країн членів проводять поглиблений аналіз іншої країни на предмет заходів з протидії використанню фінансової системи країни в злочинних цілях, таких як ВК, ФТ та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також надають рекомендації щодо подальшого посилення її системи.

Звіти про взаємну оцінку базуються на двох основних компонентах: ефективність та технічна відповідність. При оцінці технічної відповідності експерти встановлюють наскільки добре країна відповідає вимогам кожної з рекомендацій FATF. Це стосується законодавчої бази та правозастосовних заходів, інституційної структури юрисдикції, повноважень та процедур компетентних органів влади. Проте є очевидним, що наявність вищезазначених інструментів ще не означає, що система працює належним чином, а тому ефективність є основним компонентом взаємної оцінки. Аналіз ефективності спрямований на оцінювання адекватності впровадження Рекомендацій FATF та визначає ступінь досягнення країною визначеного переліку результатів, які є основоположними для дієвої системи ПВК/ФТ. Оцінка ефективності передусім зосереджена на тому, наскільки правова та інституційна системи досягають очікуваних результатів. По суті, оцінка ефективності це аналіз того, як нормативні аспекти ПВК/ФТ, що були оцінені в компоненті технічної відповідності, працюють на практиці.

Фундаментом до проведення взаємних оцінок виступає Методологія FATF²², яка визначає критерії оцінювання технічної відповідності кожній із Реко-

22 Методологія FATF з оцінки технічної відповідності рекомендаціям та ефективності системи з ПВК/ФТ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/methodology/FATF%20Methodology%2022%20Feb%202013.pdf> - англ. версія <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/metod%20february%202019.pdf> - укр. версія

мендацій FATF; визначає результати, індикатори, дані та інші фактори, що використовуються для оцінки ефективності впровадження Рекомендацій FATF; та надає рекомендації експертам щодо способів її застосування у процесі здійснення оцінки.

Технічна відповідність встановлює конкретні вимоги кожної Рекомендації у вигляді переліку критеріїв, які представляють ті елементи, які повинні бути присутні для того, щоб продемонструвати повну відповідність до обов'язкових елементів Рекомендації. При цьому, експерти повинні враховувати, наскільки значними є будь-які недоліки в розрізі критеріїв для конкретної країни, оскільки не всі критерії є однаково важливими, а кількість критеріїв, щодо яких існує відповідність не завжди вказує на рівень дотримання Рекомендації в цілому. До кожної з рекомендацій формується висновок щодо ступеню відповідності країни вимогам тих стандартів, що зазначені в конкретній рекомендації. Існує чотири ступеня відповідності: відповідає, переважно відповідає, частково відповідає та не відповідає. В окремих випадках, рекомендація може бути оцінена як «не застосовується», подібним прикладом може слугувати оцінка Рекомендації 17 «Надійність третіх сторін» для України. Подібна оцінка була пов'язана із тим, що, донедавна, законодавством України не було повністю дозволено використання третіх сторін для здійснення заходів НПК. Зокрема, Базовим Законом 2014 року, який втратив чинність 28.04.2020 на підставі прийняття нового Закону №361-ІХ, але був чинним на момент проведення взаємної оцінки, зазначав, що «порядок доручення фінансовими установами третім особам здійснювати ідентифікацію та верифікацію клієнта може визначатися нормативно-правовими актами СДФМ, які відповідно до цього Закону виконують функції державного регулювання та нагляду за відповідними фінансовими установами», втім на момент оцінки жодного подібного нормативно-правового акту не існувало, а тому доручення третім особам проводити ідентифікацію та верифікацію не надавалося.

Рейтинг технічної відповідності	
Відповідає	Відсутні недоліки
Переважно відповідає	Є лише незначні недоліки
Частково відповідає	Існують помірні недоліки
Не відповідає	Існують значні недоліки
Не застосовується	Вимога не може бути застосована через структурні, правові або інституційні характеристики країни

Ефективність, як вже було вказано, є ключовим компонентом в оцінці ступеню відповідності країни Стандартам FATF. Ціль аналізу ефективності полягає в тому, щоб оцінити систему ПБК/ФТ країни в цілому та визначити наскільки результативно вона працює. Оцінка ефективності відрізняється від оцінки технічної відповідності тим, що країна проходить перевірку не на відповідність вимогам та наявність відповідних елементів у законодавстві, а на те, в якій мірі було досягнуто ключових цілей системи ПБК/ФТ, відповідно до Стандартів FATF, на практиці.

Для оцінки ефективності FATF прийняла підхід, орієнтований на ієрархії певних результатів. Для того щоб надати правильний баланс між загальним розумінням ефективності системи ПБК/ФТ країни та детальною оцінкою того, як добре її компоненти функціонують, FATF оцінює ефективність, переважно базуючись на одинадцяти "Безпосередніх Результатах". Кожен з них представляє одну з ключових цілей, яку ефективна система ПБК/ФТ повинна досягти. Для кожного з Безпосередніх результатів, є два головні питання, на які експерти повинні спробувати надати відповідь: 1) в якій мірі було досягнуто результату; 2) що можна зробити для підвищення ефективності. Відповідь на ці питання, в подальшому, знаходить своє відображення у Ключових висновках та Рекомендованих діях, що зазначаються до кожного Безпосереднього результату.

Варто зазначити, що оцінка технічної відповідності робить свій внесок в оцінку ефективності країни й експерти повинні враховувати її результати, адже мало ймовірно, що країна, яка не відповідає технічним аспектам Рекомендацій FATF, має ефективну систему ПБК/ФТ. При цьому, не можна сказати, що країна, яка технічно повністю відповідає вимогам Рекомендацій FATF, має ефективну систему. В багатьох випадках основна причина низької ефективності – це суттєві недоліки в імplementації технічних нормативно-правових елементів Рекомендації.

В контексті цих Керівних настанов, цікавим є Безпосередній Результат 5 «Юридичні особи та правові утворення убезпечені від використання з метою відмивання коштів або фінансування тероризму, а інформація щодо їхньої бенефіціарної власності надається компетентним органам без перешкод». У розрізі вказаного Безпосереднього Результату, експерти повинні враховувати результати оцінки Рекомендацій 24 та 25, а також окремі критерії Рекомендацій 1, 10, 37 та 40. Разом з тим, як оцінка Рекомендацій розбивається на певні критерії, так і оцінка Безпосередніх результатів розбивається на основні проблемні питання, які необхідно дослідити у процесі оцінки ефективності. Основні питання є обов'язковими проблемами, на які експерти з оцінки повинні знайти відповідь для того, щоб отримати уявлення про ефективність країни відносно кожного результату, втім основні питання покликані допомогти експертам сформуванню уявлення про ефективність

системи за Безпосереднім Результатом і аж ніяк не є вичерпним переліком питань, на які необхідно дати відповідь.

Основні питання до Безпосереднього Результату 5	
5.1	В якій мірі інформація щодо створення та типів юридичних осіб та правових утворень в країні є загальнодоступною?
5.2	Наскільки вдало відповідні компетентні органи встановлюють, оцінюють та розуміють вразливі сторони та ступінь можливості використання юридичних осіб, створених у країні, з метою ВК/ФТ?
5.3	Наскільки вдало країна вживає заходів щодо попередження використання юридичних осіб та правових утворень з метою ВК/ФТ?
5.4	В якій мірі відповідні компетентні органи можуть вчасно одержувати належну, точну та актуальну основну інформацію та інформацію про бенефіціарну власність відносно усіх типів юридичних осіб, створених в країні?
5.5	В якій мірі відповідні компетентні органи можуть вчасно одержувати належну, точну та актуальну інформацію про бенефіціарну власність відносно усіх типів правових утворень, створених в країні?
5.6	Наскільки ефективними, пропорційними та переконливими є санкції, що застосовуються до тих осіб, які не дотримуються вимог щодо розкриття інформації про КБВ?

Для забезпечення прийняття чітких та співмірних рішень, експерти з оцінки повинні також узагальнити свої висновки у формі рейтингів, аналогічно до рейтингів Технічної відповідності. Для кожного Безпосереднього Результату є чотири можливі рейтинги ефективності, що базуються на рівні розкриття основних питань та характеристик: високий рівень ефективності; значний рівень ефективності; середній рівень ефективності та низький рівень ефективності.

Рейтинг	Опис
Високий рівень ефективності	Ступінь досягнення Безпосереднього Результату високий. Необхідно здійснити незначні удосконалення.
Значний рівень ефективності	Ступінь досягнення Безпосереднього Результату значний. Необхідно здійснити помірні удосконалення.
Середній рівень ефективності	Безпосередній Результат досягнуто лише деякою мірою. Необхідно здійснити значні удосконалення.
Низький рівень ефективності	Ступінь досягнення Безпосереднього Результату незначний. Необхідно здійснити фундаментальні удосконалення.

Рекомендації експертів з оцінки є особливо важливою частиною оцінки. На основі своїх висновків експерти повинні надати рекомендації щодо заходів, яких повинна вжити країна для удосконалення своєї системи ПВК/ФТ, включаючи як рівень ефективності, так і рівень технічної відповідності. Експерти з оцінки повинні уважно розглянути обставини та особливості країни, а також її правову та інституційну системи при наданні рекомендацій, беручи до уваги, що існує декілька різних шляхів розбудови ефективної системи ПВК/ФТ. З метою сприяння розробці плану дій оцінюваною країною, експерти з оцінки повинні чітко зазначити у своїх рекомендаціях, де необхідно вжити конкретні заходи, а де допустима певна гнучкість щодо способу досягнення пріоритетного завдання.

Рекомендації експертів не повинні бути надані просто з метою, щоб усунути кожен з виявлених недоліків чи слабких місць, а повинні допомогти визначити пріоритетні заходи, необхідні для ефективного зменшення впливу ризиків, з якими стикається країна. Це може бути здійснено шляхом надання пропозицій щодо найбільш значних та швидких практичних удосконалень, які мають далекосяжний ефект або яких найлегше досягти. Нижче ми розглянемо аспекти системи з ПВК/ФТ щодо бенефіцарної власності, на які експерти звертають найбільшу увагу при проведенні чергових раундів взаємної оцінки, базуючись на ключових висновках та рекомендованих діях з більш ніж 50 звітів про взаємні оцінки, проведених FATF та регіональними органами за типом FATF в усьому світі.

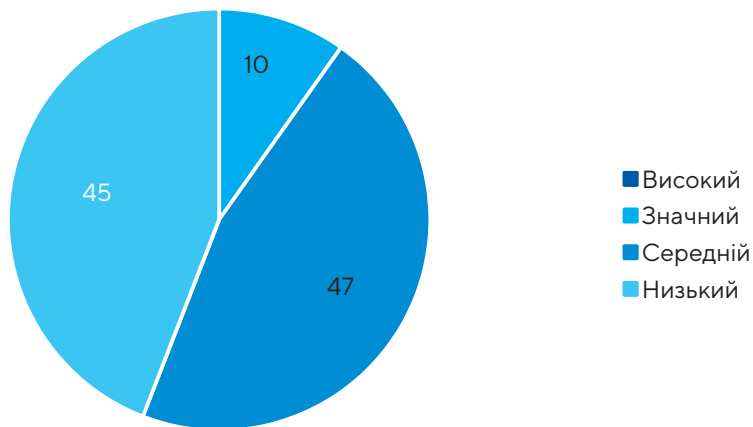

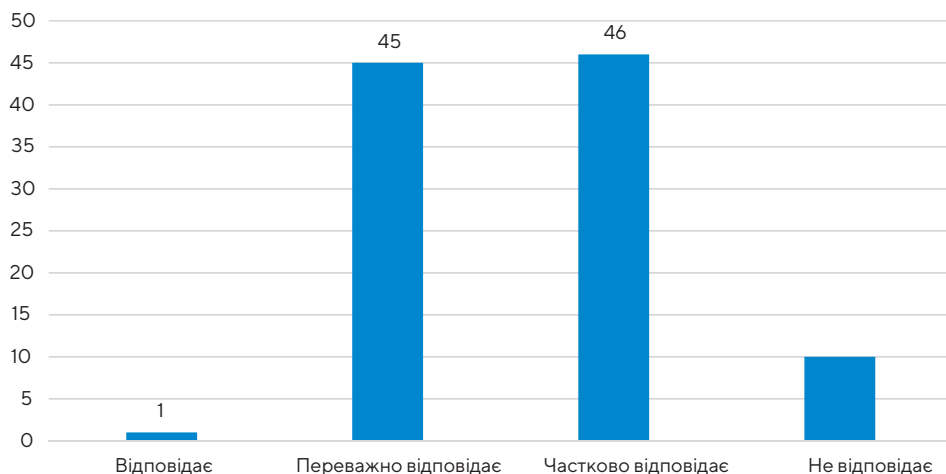
Рис. 1.2.1 Розподіл рейтингових оцінок за рівнем ефективності 102 юрисдикцій по Безпосередньому Результату 5

Загалом, станом на 30 квітня 2020 року, 102 юрисдикції було оцінено в рамках 4-го раунду оцінок (FATF) та 5-го раунду (MONEYVAL). Жодна з країн не отримала високий рейтинг ефективності за Безпосереднім Результатом 5 і тільки 10 юрисдикцій були оцінені як такі, що мають значний рівень ефективності (див. рис. 1.2.1 та рис. 1.2.2, а також рис. 1.2.3).

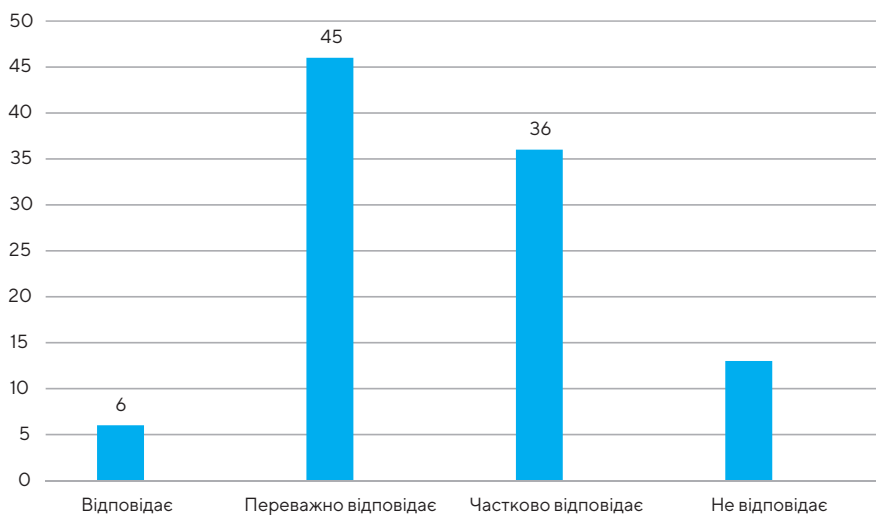
Подібні результати демонструють, що більша частина світу ще не спроможна повністю забезпечити захист юридичних осіб та правових утворень від використання злочинцями з метою ВК/ФТ, і попереду багато кропіткої праці. Україна, за результатами 5-го раунду взаємних оцінок, отримала за Безпосереднім Результатом 5 середній рівень ефективності, та рейтинг «переважно відповідає» і «частково відповідає» відносно Рекомендацій 24 та 25 відповідно. Це вказує на те, що нашій країні також варто врахувати рекомендації міжнародних експертів, стосовно виправлення ситуації у питанні розкриття інформації про КБВ та використовувати досвід тих країн, які вже змогли досягнути певного прогресу в даному питанні.

Експерти звертають увагу в першу чергу на те, чи ведеться облік бенефіціарних власників. Наявність центрального реєстру бенефіціарних власників є основним ключем до подальшої розбудови ефективної системи ідентифікації та верифікації КБВ. Інформація може зберігатись не в одному реєстрі, а в декількох, коли, наприклад, існують окремі реєстри для юридичних осіб та правових утворень (трасти, фонди, тощо), але наявність реєстру, який ведеться саме державними органами влади є важливим аспектом, адже коли інформація зберігається безпосередньо у фінансових установах чи ВНУП, які провели ідентифікацію клієнта, виникає ряд проблем, пов'язаних із до-

ступом до інформації про бенефіціарну власність та перевіркою її точності, актуальності і достовірності.

Рис. 1.2.2 Розподіл юрисдикцій за рівнем відповідності Рекомендації 24

Рис. 1.2.3 Розподіл юрисдикцій за рівнем відповідності Рекомендації 25

Наявність одного централізованого реєстру, який би містив у собі дані щодо бенефіціарної власності усіх типів підприємств, і в якому можна було б

проаналізувати ланцюг власності, і автоматично висвітлювались би червоні прапорці (наприклад, у юридичної особи вказана адреса та/або номер телефону, за якими вже зареєстровано декілька підприємств), було б перевагою. Разом з тим, наявність декількох реєстрів, в яких міститься уся необхідна інформація й робота з такими реєстрами здійснюється без перешкод, також вітається та вбачається позитивним фактором.

В країні повинні існувати чіткі механізми, які б забезпечували отримання та зберігання точної, належної, актуальної інформації про бенефіціарну власність, а також своєчасний доступ до такої інформації з боку ПО та інших державних органів влади. Для цього, експерти досліджують цілий ряд питань, що допомагають оцінити цей аспект ефективності юрисдикції. Важливим моментом збору інформації є обов'язковість проведення процедури збору таких даних. Для цього повинні існувати чіткі положення, які б зобов'язували фінансові установи та ВНУП здійснювати заходи з НПК, щоб успішно ідентифікувати, збирати та перевіряти інформацію про КБВ при укладанні ділових відносин із юридичною особою чи правовим утворенням. Оцінювачі звертають увагу на те, що коли не вдається зібрати належну інформацію про клієнта та його бенефіціарного власника, фінансова установа повинна відмовити в укладанні ділових відносин. При цьому, фінансова установа повинна оцінювати потенційного клієнта з огляду на ризик-орієнтований підхід та, за необхідності, застосовувати посилену перевірку, в першу чергу це стосується тих випадків, коли вдається виявити, що бенефіціарним власником клієнта є РЕР. Згідно з міжнародними стандартами, публічні діячі відносяться до клієнтів високого ризику, а тому увага акцентується й на наявності вимог законодавства щодо посиленої перевірки клієнта у разі, якщо таким клієнтом є РЕР. Після того, як інформація про КБВ була зібрана фінансовою установою, вона має бути внесена до центрального реєстру. Втім, як показують звіти взаємних оцінок, подібний сценарій реалізується далеко не завжди й в певних юрисдикціях внесення інформації до реєстру не носить обов'язковий характер і часто інформація залишається виключно у фінансових установах, які проводили ідентифікацію. Також існує практика покладання на банківські реєстри, коли в юрисдикції, для створення юридичної особи, необхідно мати банківський рахунок на території юрисдикції, а при відкритті рахунку проводиться ідентифікація клієнта. Разом з тим, в деяких подібних юрисдикціях в законодавстві не прописані вимоги до ідентифікації юридичних осіб, що зареєстровані за кордоном й подібні прогалини мають бути виправлені.

Після збору та перевірки інформації про КБВ фінансовими установами, ця інформація повинна підлягати перевірці з боку державних органів влади і для того аби така перевірка була належної якості, компетентні органи мають бути забезпечені достатніми повноваженнями та ресурсами, що необхідні для проведення такої роботи. Здебільшого, експертам не доводиться вказувати країнам на недоліки у цьому компоненті, але можуть існувати за-

уваження до кількості персоналу компетентних органів влади (як в одній з країн, наприклад, нагляд за здійсненням оновлень до інформації про КБВ більш ніж 15000 підприємств здійснює лише п'ятеро осіб, хоча відповідний орган влади запевняє, що цієї кількості достатньо) або до їх заробітної плати. Це найбільш поширені зауваження, адже якість роботи напряму залежить від навантаження та професійної залученості робітника. Щодо професійних якостей працівників компетентних органів, у більшості країн відзначається їх обізнаність у сфері ПВК/ФТ та можливість виконання покладених на них обов'язків на високому рівні. Разом з тим, частіші нарікання з боку експертів викликає обізнаність працівників СПФМ, а враховуючи, що саме вони знаходяться на передовій ідентифікації КБВ, подібний стан речей може бути причиною суттєвих недоліків, через які наявність дієвих механізмів з ідентифікації та верифікації бенефіціарної власності може бути нівельована.

Високий рівень професійних навичок є необхідним, адже працівники повинні вміти працювати із великим обсягом не завжди однозначної інформації, здійснювати перевірку цієї інформації з різних джерел, до яких мають входити як офіційні державні ресурси на кшталт реєстрів, так й інші перевірені та надійні джерела у мережі Інтернет. Від знань працівника залежить успішність виявлення бенефіціарного власника в складних корпоративних структурах із заплутаними ланцюжками власності, коли ситуація потребує детального вивчення найдрібніших деталей, а також в тих моментах, коли неможливо ідентифікувати бенефіціарного власника за основними ознаками, як то володіння 25% й більше (або іншою кількістю, в залежності, від законодавства країни) акцій чи прав голосу або здійснення вирішального впливу на діяльність юридичної особи чи правового утворення.

В свою чергу, для належного виконання обов'язків, до мінімуму мають бути зведені можливі перепони в отриманні інформації про бенефіціарну власність. Так, експерти надають важливе значення тому, наскільки легко компетентні органи влади та інші особи які мають законний інтерес до інформації про бенефіціарну власність (наприклад, фінансова установа, яка здійснює ідентифікацію клієнта) можуть отримати дані з реєстрів. Ідеальною картиною представляється наявність публічного реєстру, інформацію з якого можна отримати онлайн та без будь-якої плати, але на практиці лише поодинокі країни мають оновлену інформацію про бенефіціарну власність онлайн та у форматі відкритих даних. Більшість країн ведуть реєстри, які є закритими або ж частково відкритими. В таких випадках, експерти оцінюють наскільки швидко компетентні органи влади можуть отримати дані з такого реєстру, чи мають вони прямий доступ до реєстру або ж чи необхідно здійснювати запит інформації. Якщо робиться запит, то наскільки швидко надходить відповідь. Здебільшого, в питанні отримання інформації не виникає жодних складнощів в тих юрисдикціях, де реєстри існують, адже органи влади тісно співпрацюють і якщо не існує прямого доступу, інформація за запитом надається

протягом декількох днів, а в окремих ситуаціях, які потребують негайного реагування, протягом доби.

Також необхідно відмітити важливу роль міжнародних зв'язків та взаємної правової допомоги в світлі транскордонних операцій, коли підозра може стосуватись особи зареєстрованої в іншій юрисдикції. Тож експертами оцінюється, наскільки успішно компетентні органи співпрацюють зі своїми закордонними колегами, скільки успішних запитів було зроблено і на скільки запитів було надано відповідь, наскільки ці відповіді були змістовними та корисними в рамках проведення розслідування. Якщо ж в юрисдикції інформація про бенефіціарну власність знаходиться в установах, які здійснювали ідентифікацію, то час від часу можуть виникати затримки із отриманням інформації або існують навіть поодинокі випадки, коли установи взагалі не надавали інформацію за запитом компетентного органу.

В світлі подібних порушень, юрисдикція повинна мати належні, ефективні та переконливі санкції, які б заохочували підзвітних осіб відповідати вимогам з комплаєнсу, збиранню інформації про КБВ, її зберігання та надання, а також належно здійснювати свої обов'язки. Найпоширенішим недоліком, який експерти виявляли у цьому питанні, була недостатня переконливість санкцій, оскільки в більшості юрисдикцій штрафні санкції або терміни ув'язнення не відповідали важкості порушення і були занадто м'які. Відповідно, в певних випадках, організаціям було вигідніше не виконати певні свої зобов'язання з ідентифікації КБВ чи подання інформації й отримати штраф, якщо порушення буде виявлено, аніж повністю дотримуватись вимог законодавства. На подібні прогалини експерти також звертають окрему увагу і закликають країни вдосконалити свою правову базу в цьому контексті, встановивши той розмір покарання, який буде зупиняти більшість суб'єктів від умисного вчинення правопорушень.

Також важливим аспектом при визначенні бенефіціарної власності є такий інструментарій як інститут номінальних директорів/акціонерів та акції на пред'явника чи варанти на такі акції. Експерти в обов'язковому порядку будуть оцінювати те, наскільки ефективно пом'якшуються ризики від цих інструментів. Що стосується акцій на пред'явника, то більшість юрисдикцій вважає за краще заборонити подібні акції, а в тих країнах, де акції на пред'явника все ж таки існують, вони знерухомлюються, шляхом обов'язкової реєстрації кожної передачі акцій та їх фізичного знаходження в офіційного зберігача, що дозволяє органам влади завжди знати, хто є власником акцій та, відповідно, визначати кінцевого бенефіціарного власника підприємства, яке ці акції емітувало. Лише окремі юрисдикції досі не вирішили питання зниження ризику, який походить від акцій на пред'явника, а тому отримали рекомендації щодо виправлення цієї ситуації. Відносно номінальних директорів, ситуація поміж юрисдикціями дещо інакша, й існують різні варіанти їх існування. Разом з тим, маємо чітку позицію міжнародних стандартів, які ак-

центують увагу на тому, що номінальний власник не може бути визначений, як бенефіціарний власник і країни заохочуються експертами до того, аби законодавством була встановлена вимога до номінальних власників та акціонерів розкривати свою роль та надавати інформацію щодо бенефіціарного власника або ж бути зареєстрованими та мати офіційний статус номінального директора і одночасно збирати та утримувати в себе інформацію про особу, яка уповноважила їх на виконання даної ролі.

Після того, як інформація ідентифікована, верифікована та внесена до реєстру, робота з нагляду за КБВ не закінчується. Наступним кроком є регулярне оновлення цієї інформації. Експертами також приділяється увага щодо того, а як часто підприємства повинні повідомляти про стан своєї структури власності, а також чи повідомляють вони про зміни в керівництві та структурі власності і в які часові рамки з моменту змін відбуваються ці повідомлення.

У більшості юрисдикцій існує зобов'язання для підприємств на щорічній основі повідомляти органи про зміни (або їх відсутність) у структурі власності через щорічні звіти чи інші механізми. Щодо повідомлення про зміни, то часові рамки різняться, але в своїй більшості вони не перевищують 30 днів з моменту настання змін. Водночас, компетентні органи влади тих юрисдикцій, де подібні вимоги відсутні чи не виконуються / виконуються не в повному обсязі, повинні забезпечити ефективну імплементацію регламентів, які містять в собі вимоги до систематичного оновлення інформації про бенефіціарну власність.

Забезпечення ефективної імплементації може реалізовуватись завдяки ряду заходів. В першу чергу, має бути впевненість у тому, що компетентні органи влади та ПО мають адекватне розуміння концепції бенефіціарної власності і не плутають це поняття із поняттям юридичної власності та не визнають за КБВ звичайних директорів компаній, окрім тих випадків, коли неможливо виявити бенефіціарного власника за іншими ознаками. І основним завданням є передача цього розуміння вже до ФУ та ВНУП, оскільки експертами часто звертається увага на недостатність знань з боку підзвітних суб'єктів, частіше це стосується ВНУП, щодо зобов'язань відносно бенефіціарної власності. Передача знання може здійснюватися шляхом проведення постійних тренінгів для представників підзвітних суб'єктів, створенням керівних настанов, які будуть містити в собі необхідну інформацію, шляхом проведення круглих столів, тощо. Також компетентні органи влади повинні здійснювати постійний нагляд за дотриманням СПФМ відповідності та надавати зворотній зв'язок за результатами перевірок, а, за необхідності, накладати санкції. Нагляд повинен здійснюватися відносно всіх секторів і такі випадки, як відсутність нагляду у певних сферах (часто це сфера азартних ігор, а також представників деяких ВНУП, таких як ріелтори, нотаріуси тощо) мають бути усунені.

Також варто зазначити, що деякі країни третього світу збирають інформацію про КБВ, але їхня «база даних» ведеться у паперовому форматі, що є не тільки незручно, коли необхідно знайти певну інформацію, але й небезпечно в контексті цілісності даних, оскільки знищити інформацію на паперовому носії значно легше, ніж зробити це із захищеною системою бази даних. Тож одним з головних завдань таких країн стає створення електронної системи бази даних, яка дозволить значно пришвидшити процес доступу до інформації.

Що стосується України, то експертами під час взаємної оцінки, яка відбувалась у 2017 році, було зазначено декілька недоліків, які нашій країні ще необхідно виправити.

Серед них:

- відсутність верифікації інформації, яка знаходиться в ЄДР та відсутність зобов'язань жодного з компетентних органів забезпечувати перевірку інформації в ЄДР;
- недостатність процедур, які застосовує приватний сектор (окрім банків) у процесі верифікації клієнта;
- санкції за неподання чи несвоєчасне подання інформації про бенефіціарну власність не вважаються переконливими.

Разом з тим, варто зазначити, що з квітня 2020 року діє Закон № 361-IX, де розміри штрафних санкцій були збільшені у порівнянні з минулою редакцією, що буде оцінено при проведенні чергового звіту про прогрес (Follow-up report), який відбувається між раундами взаємної оцінки, коли країна повідомляє про свої досягнення з усунення недоліків.

1.3 Досвід іноземних країн у питанні ідентифікації кінцевого бенефіціарного власника

Для того, аби краще розуміти напрям, в якому необхідно рухатись з метою покращення ситуації щодо регулювання кінцевої бенефіціарної власності, доцільно використовувати досвід іноземних країн, які вже мають більш ефективну систему у вказаній сфері, що визнано міжнародними профільними організаціями. Нижче ми розглянемо основні аспекти стосовно кінцевої бенефіціарної власності серед країн, які мають кращі практики. Серед них знаходяться юрисдикції, що отримали значний рівень ефективності за результатами звіту про взаємну оцінку, країни додатково відзначені FATF в її документі про кращі практики щодо бенефіціарної власності юридичних осіб²³, а також країни, які мають найпрозоріші системи з реєстрації бенефіціарної власності відповідно до дослідження міжнародної недержавної організації Tax Justice Network²⁴.

Нарівні з багатогранним підходом до ідентифікації КБВ, FATF визначив ключові особливості ефективної системи виявлення бенефіціарних власників. До вказаних особливостей відносяться:

- доступ компетентних органів влади до інформації про бенефіціарну власність;
- належність, точність та актуальність інформації про бенефіціарну власність;
- заборона або «знерухомлення» акцій на пред'явника та домовлено-стей щодо номіналів;
- наявність ефективних, пропорційних та переконливих санкцій.

Отже, якщо юрисдикція хоче мати ефективну систему з ідентифікації бенефіціарної власності, то вона має імплементувати усі необхідні заходи у розрізі вищезазначених особливостей. Але як зрозуміти, яким саме має бути доступ компетентних органів влади до інформації, для того щоб він вважався достатнім? Чи які санкції будуть носити ефективний, пропорційний та переконливий характер? Для цього необхідно ознайомитись з поточною ситуацією в юрисдикціях, які найбільше відповідають вимогам ефективної системи, для того щоб чітко усвідомлювати власний шлях у майбутнє.

23 «Кращі практики щодо бенефіціарної власності юридичних осіб». FATF/ 2019 рік. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/Best-Practices-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.pdf>- англ. версія

24 Реєстрація власності різних типів юридичних осіб з точки зору міжнародного порівняння. Сучасний стан бенефіціарної власності. 2020 рік. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2020/06/State-of-play-of-beneficial-ownership-Update-2020-Tax-Justice-Network.pdf>- англ. версія

1. Тож, для початку необхідно зрозуміти, кого вважають КБВ у цих країнах та яким чином вони підходять до його виявлення.

КБВ є фізична особа, яка здійснює володіння чи контроль, прямо або опосередковано, за юридичною особою чи правовим утворенням. Країни, які мають ефективні системи з виявлення бенефіціарної власності, обрали це визначення бенефіціарного власника, базуючись на відсотку акцій, якими володіє чи які контролює фізична особа. Усі країни Європейського Союзу та Великобританія використовують порогове значення у 25% плюс одна акція або частку у статутному капіталі понад 25%, відповідно до визначення бенефіціарного власника, наведеного у IV Директиві ЄС з ПВК/ФТ. Такі ж мінімальні вимоги до порогового значення наводить для прикладу й FATF, а тому ми можемо побачити аналогічне порогове значення й у Бермудських островів, Островів Кука та інших країн. В свою чергу, деякі країни вирішили скористатись можливістю встановлювати нижчі порогові значення, аби знизити ймовірність розпорошування власності задля уникнення визначення особи як бенефіціарного власника. Так, Вірменія встановила порогове значення на рівні 20% плюс одна акція, Ізраїль знизив цю позначку до 5% плюс одна акція, а в Еквадорі, хоч визначення бенефіціарної власності не включає здійснення контролю через інші засоби окрім володіння, встановлено мінімально можливий поріг і будь-яка особа, яка володіє хоча б однією акцією, має бути ідентифікована як бенефіціарний власник.

Разом з тим, необхідно розуміти, що залежно від типу юридичної особи, та структури власності, бенефіціарного власника можуть виявляти по-різному. Саме тому, у визначенні бенефіціарного власника окремо зазначаються особи, які можуть бути КБВ в правових утвореннях (таких як трасти, фонди тощо). В даному контексті, варто звернути увагу на досвід Австрії, яка нещодавно випустила графічні роз'яснення до свого закону про реєстр бенефіціарних власників, зазначивши тих, кого необхідно реєструвати бенефіціарним власником у тому чи іншому випадку. Разом з тим, необхідно пам'ятати, що визначення бенефіціарного власника при непрямому володінні відрізняється від більшості країн ЄС і України в тому числі. Якщо, в нашій країні здійснення непрямого вирішального впливу означає володіння фізичною особою часткою у розмірі не менше 25 відсотків статутного (складеного) капіталу або прав голосу юридичної особи через пов'язаних фізичних чи юридичних осіб, трасти або інші подібні правові утворення, то в Австрії здійснення непрямого вирішального впливу означає володіння фізичною особою часткою більшою за 50% у юридичній особі, яка має частку більше ніж 25% в компанії, що підлягає ідентифікації.

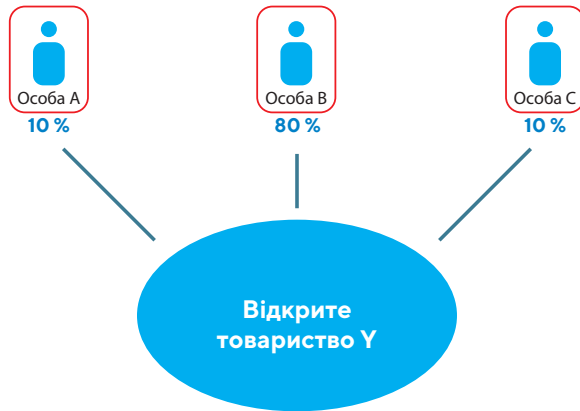

Рис. 1.3.1 КБВ відкритого товариства

Всі учасники відкритого товариства Y (рис. 1.3.1) є фізичними особами і більше ніхто не здійснює контроль над управлінням, тому немає зобов'язання з подання звітності. Однак, оскільки частки в капіталі відкритого товариства не внесені до комерційного реєстру, усі три учасники початково зазначаються як прямі бенефіціарні власники і тільки якщо відкрите товариство вирішить подати звіт, воно може вказати особу B як єдиного бенефіціарного власника.

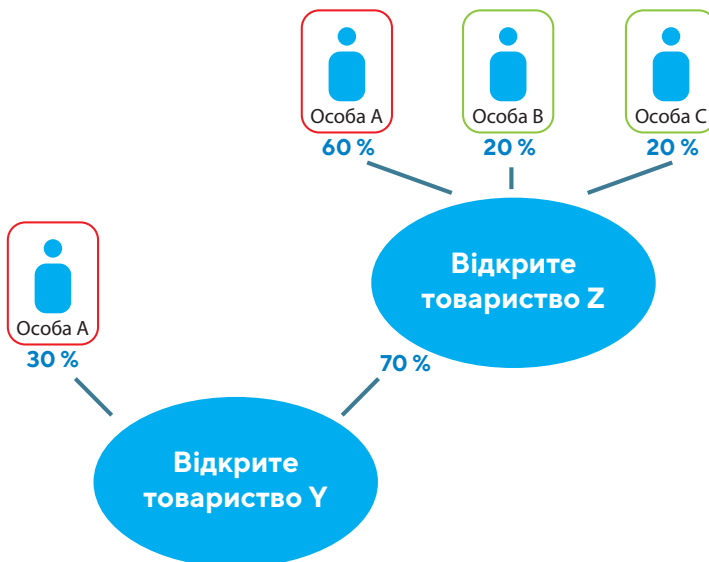

Рис. 1.3.2 Визначення непрямого (опосередкованого КБВ) у Австрії

Один з учасників відкритого товариства Y (рис. 1.3.2) не є фізичною особою, а тому існує обов'язок подання звітності. Особа А (співвласник товариства Z) повинна бути вказана, як прямий бенефіціарний власник, оскільки її частка у 30% перевищує поріг звітування у 25%. Відкрите товариство Z не вказується як прямий бенефіціарний власник, оскільки БВ може бути тільки фізична особа. В цьому випадку, особа А має бути вказана як непрямий бенефіціарний власник, оскільки її частка в 60% в товаристві Z перевищує поріг звітності другого рівня, який складає 50%.

В даному випадку, можемо побачити, що в Австрії бенефіціарним власником, при непрямому володінні, вказується тільки та особа, яка має 50% і більше в юридичній особі, яка має участь у 25% та більше в іншій юридичній особі.

На рисунку 1.3.3 можемо побачити схематичне зображення такого випадку у GmBH X (ТзОВ - товариство з обмеженою відповідальністю). Фізична особа А має частку тільки у 20% і жодна особа не володіє часткою в 50% і більше у ТзОВ Z. В подібних ситуаціях в якості бенефіціарного власника вказують керівництво компанії щодо якої подається звітність.

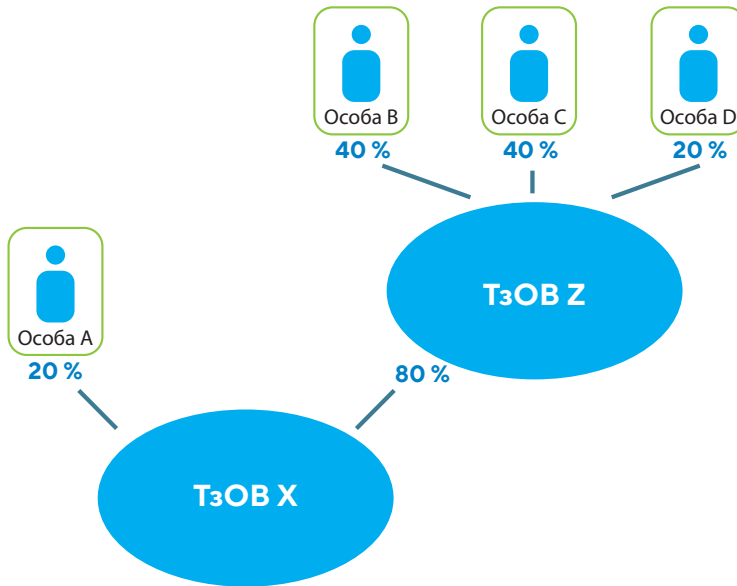
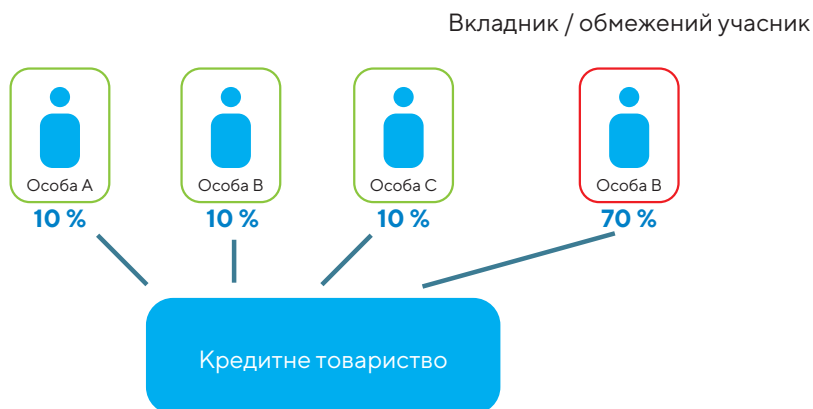

Рис. 1.3.3 КБВ – керівники компанії

На відміну від Австрії, в інших країнах Євросоюзу, які мають ефективну систему з ідентифікації бенефіціарної власності, визначення бенефіціарного власника при непрямому володінні має менші порогові значення. Зокрема, в Італії та Данії особа визнається КБВ якщо володіє часткою в розмірі більше 25% через іншу компанію, посередників або довірчих власників; в Бельгії

особа буде визнана КБВ якщо у сукупності володіє часткою більшою ніж 25% через посередників, довірчих власників, тощо, або ж якщо володіє часткою більшою ніж 25% в юридичній особі, яка в свою чергу здійснює володіння більше ніж 25% в компанії, щодо якої здійснюється ідентифікація. У Великобританії система ідентична до нашої й непряме володіння має місце, коли особа володіє більше ніж 25% компанії через пов'язаних осіб, як це показано на рисунку 1.3.4, де Акціонер Д є непрямим КБВ, оскільки володіє часткою у 80% в юридичній особі, яка в свою чергу здійснює володіння часткою в 50% у клієнта. Таким чином, акціонер Д здійснює володіння 40% акцій клієнта, що є більше за встановлений поріг у 25%.

Рис.1.3.4 Визначення непрямого (опосередкованого КБВ) у Великобританії

Рис. 1.3.5 КБВ командитного товариства

В командитному товаристві, учасник може мати обмежену відповідальність, і такий учасник, за відсутності вимоги подання звітності, не вноситься до комерційного реєстру. Разом з тим, можуть відбуватись ситуації, коли він здійснює контроль над товариством (рис. 1.3.5), в такому випадку, командитне товариство зобов'язане подати звіт і вказати особу D в якості КБВ.

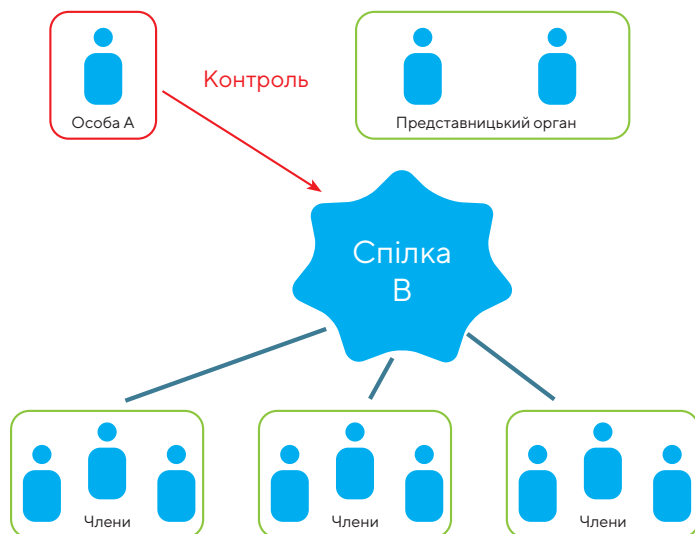

Рис. 1.3.6 КБВ у спілках

Спілки в Австрії звільняються від подання звітності до реєстру бенефіціарних власників, якщо ніхто не здійснює прямий чи опосередкований контроль за їх діяльністю. В подібному випадку, дані автоматично підтягнуться з реєстру спілок й КБВ будуть вказані учасники представницького органу. В тому ж випадку, якщо певна особа здійснює контроль над спілкою, як на рис. 1.3.6, то спілка не звільняється від подання звітності й зобов'язана вказати особу А як КБВ.

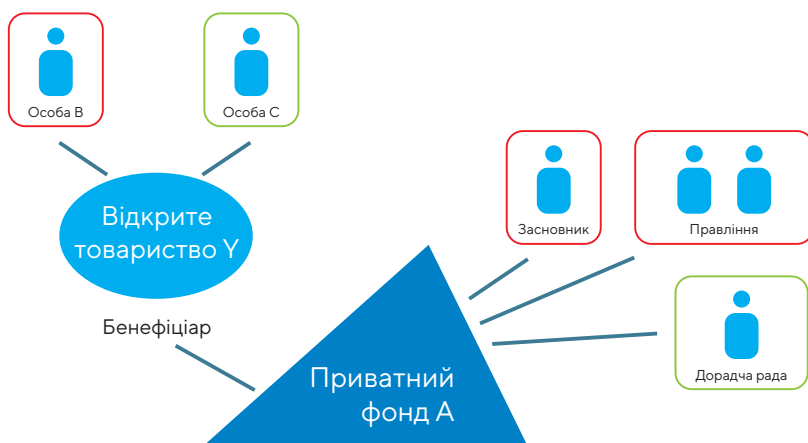

Рис. 1.3.7 КБВ приватного фонду

У випадку приватного фонду (рис. 1.3.7), бенефіціарними власниками мають бути зареєстровані засновник, правління та бенефіціари. В даному випадку, оскільки відкрите товариство Y є юридичною особою і не може бути визнано бенефіціарним власником, особа B підлягає реєстрації як бенефіціарний власник приватного фонду A, оскільки здійснює контроль над відкритим товариством Y.

Що стосується господарських кооперативів (рис. 1.3.8), коли жоден з членів кооперативу не має частки більшої за 25%, бенефіціарними власниками вважаються члени такого кооперативу. Втім, у даному випадку, є особа A, частка якої більша за 25%, а тому саме її слід вважати КБВ і вона має бути внесена до відповідної звітності.

Рис. 1.3.8 КБВ господарських товариств

Як ми бачимо, часто юридичні особи, які ідентифікуються, повинні надавати інформацію про свого бенефіціарного власника до компетентних органів влади. Яку ж інформацію щодо КБВ вони подають? В певних юрисдикціях ця інформація може різнитись, але основні складові залишаються незмінні:

- ім'я фізичної особи, що є КБВ;
- дата народження;
- ідентифікаційний код;
- адреса прописки;
- адреса проживання;
- дата, коли особа стала КБВ;
- умови, які вказують на те, що ця особа є КБВ.

2. Після того, як інформація щодо КБВ була ідентифікована, вона має зберігатись, бути актуальною та легкодоступною, як мінімум, для компетентних органів влади.

Для того, аби забезпечити точність інформації щодо КБВ, юрисдикції можуть використовувати різні підходи і роль уповноваженої інституції виконуватись різними суб'єктами. Роль уповноваженої інституції полягає в автентифікації та перевірці (верифікації) інформації, що стосується бенефіціарної власності, протягом усього часу.

У певних юрисдикціях, як у Словенії, уповноваженим є державний реєстратор, який веде реєстр компаній, виконуючи роль центрального реєстратора. У Словенії центральний реєстр SBR веде державне підприємство AJPES. Разом з тим, паралельно існують інші реєстри (зокрема, реєстр асоціацій, нотаріусів, незалежних журналістів, тощо), які ведуться державними органами й інформація з яких надходить до SBR. Таким чином, реєстратор спроможний ефективно й швидко здійснювати перехресні перевірки, маючи інформацію про осіб з усіх реєстрів. Однак, хоч в більшості подібних випадках реєстратор перевіряє інформацію, яку подають компанії для реєстрації, в Словенії цей обов'язок покладений на державні органи, які ведуть власні реєстри і подають вже перевірену інформацію до центрального реєстру. А от перевірка змін, які відбуваються у компаніях, вже покладається на AJPES, який на основі щорічних звітів компаній, які мають подавати їх для різних цілей, збирає та обробляє необхідні дані.

В інших юрисдикціях, реєстрація юридичних осіб відбувається через посередників, таких як нотаріуси чи юристи. Особи, які бажають зареєструвати компанію зобов'язані подавати інформацію до таких посередників, а ті в свою чергу перевіряють її та забезпечують точність інформації, яка відображається у реєстрі. В свою чергу посередники є підзвітними особами у сфері антилегалізаційного фінансового моніторингу і за ними здійснюється нагляд з боку визначеного державного органу влади, який слідкує за тим, щоб вимоги з НПК були дотримані. Подібна система застосовується у Макао, однак там вона набуває змішаної форми, оскільки за перевірку інформації, що подається компаніями для реєстрації, відповідають не тільки нотаріуси, але й реєстратор, до якого нотаріуси подають отримані дані. Роль визначеного державного органу влади відіграє Бюро з правових питань (DSAJ), яке здійснює регулярні перевірки системи, аби впевнитись у тому, що нотаріуси та реєстратори належним чином здійснюють комплексну перевірку.

Ще однією можливістю для збору інформації про бенефіціарного власника слугують реєстри банківських рахунків. В деяких країнах, для здійснення реєстрації необхідно мати банківський рахунок, при відкритті якого проводиться ідентифікація. Великобританія має подібну вимогу у своєму законодавстві. З квітня 2016 року у Великобританії було створено реєстр

осіб зі значним контролем, який ведеться Реєстраційною палатою Великобританії. Цей реєстр доповнює існуючі вимоги до комплексної перевірки КБВ для секторів, що регулюються, і забезпечує отримання інформації про КБВ з різних джерел. Зокрема, інформація про КБВ збирається та перевіряється при відкритті банківського рахунку, а також юристами та бухгалтерами при наданні відповідних послуг зі створення юридичної особи.

В контексті внесення інформації до реєстру, її оновлення та перевірки варто також звернути увагу на досвід Данії. В процесі заснування компанії часто беруть участь підзвітні суб'єкти (юристи чи аудитори), оскільки для внесення інформації до реєстру підприємств необхідне підтвердження від них (або від банку), що необхідний капітал був повністю сплачений, а тому вони повинні здійснювати заходи з НПК. Фізичні або юридичні особи в Данії, які створюють компанію, проводячи реєстрацію в Центральному Реєстрі Підприємств (CVR) повинні використовувати спеціальне ID (NemID), яке надається державним агентством. NemID є розповсюдженим безпечним логіном, який використовується для багатьох цілей, таких як онлайн банкінг, запит інформації у державних органів або для взаємодії при ділових відносинах з різними підприємствами. Цей логін залишає електронний відбиток та надає Данському управлінню підприємництвом (DBA) цифрову інформацію, щодо особи, яка здійснює реєстрацію. Ця інформація потім може бути використана в різних ситуаціях при здійсненні перевірок. Більш того, при здійсненні реєстрації у CVR, кожен має підписати електронну декларацію, де зазначає, що інформація, яка була внесена до реєстру, є точною та вірною.

У Данії, юридичні особи, які охоплені вимогами щодо інформації про КБВ, зобов'язані реєструвати свого КБВ у CVR. Якщо у підприємства відбуваються зміни у бенефіціарній власності, воно зобов'язане повідомити про це та оновити дані у реєстрі КБВ настільки швидко наскільки можливо, але не пізніше ніж за два тижні після настання змін. Юридичні особи повинні зберігати інформацію про бенефіціарного власника або спроби ідентифікації КБВ, протягом п'яти років з моменту припинення права власності або з моменту спроби здійснення ідентифікації. Ця інформація має бути надана DBA, державному прокурору з серйозних економічних та міжнародних злочинів або Датському агентству з оподаткування, якщо вони вирішать, що ця інформація необхідна їм для здійснення своїх завдань з нагляду та контролю. Якщо компанія завершує своє існування, останні зареєстровані керівники зобов'язані забезпечити, аби інформація та документація стосовно бенефіціарних власників могла бути надана, за необхідності, протягом п'яти років з моменту завершення здійснення власності чи проведення ідентифікації. З 2020 року від юридичних осіб вимагатиметься звіряти інформацію про КБВ у CVR щонайменше раз на рік, а за необхідності, оновлювати її. Відповідна інформація має також подаватись на зустрічах, де радою директорів затверджується річний звіт.

Що стосується перевірки інформації, то Данією застосовуються серед іншого *перехресні перевірки*. CVR містить у собі та публікує у вільному доступі інформацію щодо юридичних осіб, зареєстрованих у відповідності до законодавства. Для того, аби забезпечити якість даних у реєстр було впроваджено декілька механізмів з автоматичного контролю. Вони мають допомогти уникнути помилок під час реєстрації та сприяти здійсненню цільового контролю. CVR автоматично перевіряє подану (в електронному вигляді) інформацію та здійснює перехресну перевірку цієї інформації в інших державних реєстрах. До такої інформації відносяться реєстраційний номер громадян (CRP), унікальний ідентифікаційний номер для юридичних осіб, а також деякі інші дані (такі як адреса, дати, тощо). Більш того, в реєстрі встановлені правила для уникнення неможливих ситуацій, як то реєстрація юридичної особи на померлу людину. Після таких автоматизованих перевірок проводяться більш детальні перевірки у підозрілих випадках. Система також розроблена таким чином, аби використовувати великі бази даних та за допомогою машинного навчання краще ідентифікувати потенційні ризики.

Приклади перевірок. Для того аби забезпечити, що інформація в CVR актуальна та точна, DBA щорічно відбирає та перевіряє вручну інформацію щодо бенефіціарних власників сотень компаній. Контроль розділений на два підходи і здійснюється на фазі реєстрації та вже після того, як інформація зареєстрована. На фазі реєстрації, при підозрілих випадках інформація про БВ перевіряється та верифікується DBA до моменту закінчення процесу створення компанії. Якщо під час перевірки виявляється, що інформація має недостовірний чи неточний характер, компанію не буде зареєстровано, а відповідно й створено. Якщо ж інформація про БВ перевірялась на наступному етапі, DBA має повноваження для примусового розпуску компанії. Можливість примусового розпуску стосується як неподаної, так і неналежної інформації про КБВ, а також може бути використана, якщо юридична особа не зберігає інформацію про КБВ, або інформація що зберігається є недостатньою.

Треті особи, які долучаються до перевірки зареєстрованої інформації. З 2020 року, підзвітні установи, відповідно до законодавчої бази зі здійснення CDD, зобов'язані повідомляти про будь-які невідповідності між інформацією про БВ, що знаходиться в CVR та тією, що знаходиться безпосередньо у підзвітної установи. При подібних повідомленнях, відповідний орган влади повинен вжити заходів для усунення невідповідності. Також, до моменту усунення невідповідності, DBA може зробити запис у CVR, що існує повідомлення про невідповідність відносно конкретної інформації про КБВ.

Що стосується доступності інформації про КБВ, то на сьогодні серед різних відповідних міжнародних організацій існує тренд щодо необхідності ведення реєстру онлайн у форматі відкритих даних, інформація була доступна безоплатно. І хоча деякі країни, як Бермудські острови, прислухаються до цього і

вже заявляють про те, що їх реєстр буде відкритим²⁵, на сьогодні лише деякі з країн відкрили безкоштовний доступ онлайн до інформації про бенефіціарну власність. Згідно з дослідженням Tax Justice Network²⁶ станом на квітень 2020 року лише 5 країн серед 133 досліджених зробили свій онлайн реєстр бенефіціарних власників юридичних осіб безкоштовним та відкритим: Данія, Великобританія, Еквадор, Словенія та Люксембург. Відносно інформації про КБВ у правових утвореннях, то тільки Бельгія, Німеччина та Еквадор мають цю інформацію онлайн із її повним розкриттям. Варто зазначити, що вичерпні дані щодо бенефіціарної власності в Україні, на момент проведення дослідження, не були доступні у режимі онлайн.

Разом з тим, треба розуміти, що наявність безоплатного онлайн доступу до інформації не означає, що будь-яка особа може отримати абсолютно усю інформацію щодо КБВ з тією, яка знаходиться в реєстрі. З огляду на закони про захист персональних даних деякі види інформації (наприклад, у Словенії це дата народження та громадянство КБВ) можуть отримати виключно державні органи або організації, які зможуть підтвердити свій законний інтерес в отриманні цієї інформації. У більшості країн, що мають ефективну систему з ідентифікації бенефіціарної власності, але не мають онлайн реєстру у форматі відкритих даних, так чи інакше забезпечено доступ до реєстру для підзвітних суб'єктів (аналог українських СПФМ). Часто це здійснюється або за запитом, як в Іспанії, коли підзвітні суб'єкти можуть отримувати доступ до баз даних КБВ після укладання угоди із Генеральною радою нотаріусів, яка веде реєстр, або за невелику плату, наприклад в Італії доступ до інформації про компанію буде коштувати від 3 до 11 євро, залежно від рівня доступу. Щодо доступу до інформації з боку компетентних органів влади, пропонуємо ознайомитись із ним на прикладі Великобританії, де органи влади спроможні отримати інформацію про КБВ юридичної особи та правового утворення через один з трьох каналів: від СПФМ (фінансові установи та ВНУП), з реєстру або ж безпосередньо від юридичної особи/правового утворення.

Підзвітні суб'єкти. Компетентні органи влади можуть отримати своєчасну, точну та актуальну інформацію про КБВ від фінансових установ та ВНУП. Існує декілька доступних для ПО каналів для отримання інформації від підзвітних суб'єктів. На стадії збору даних, ПО можуть надіслати запит на отримання інформації через JMLIT (цільова група зі збору розвідданих стосовно відмивання коштів) за умови, що запит є обґрунтованим, пропорційним та необхідним. Можливість зробити запит одразу до декількох підприємств робить цей ме-

25 Bermuda Beneficial Ownership Register to be made Public. 2020 рік [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://bermudalawblog.bm/2020/07/bermuda-beneficial-ownership-register-to-be-made-public/> - англ. версія

26 Реєстрація власності різних типів юридичних осіб з точки зору міжнародного порівняння. Сучасний стан бенефіціарної власності. Tax Justice Network. 2020 рік. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2020/06/State-of-play-of-beneficial-ownership-Update-2020-Tax-Justice-Network.pdf> - англ. версія

ханізм особливо корисним, коли ПО не впевнений в тому, яка саме фінансова установа чи ВНУП має ділові відносини з юридичною особою. Аналогічно ПО можуть використовувати шлюз s.7 Національного Кримінального Агентства (НСА) для того, аби попросити ФУ та ВНУП добровільно надати інформацію про КБВ. Обидва канали залежать від співпраці установи, до якої надсилається запит. ПО також можуть змусити надавати інформацію про КБВ за допомогою доступних слідчих заходів, таких як наказ або постанова про розкриття. Подібні накази вимагають санкції суду, яка може бути отримана упродовж декількох годин в екстрених випадках. Наказ про розкриття можна отримати відносно швидко за допомогою спеціальної електронної системи. Після видачі наказу, відповідь на них, зазвичай, надається протягом семи днів, хоча запит на негайне розкриття інформації також може мати місце. Видача наказу про розкриття вимагає наявності підозри у скоєнні кримінального правопорушення, а тому вони використовуються на стадії розслідування, коли вже зібрано достатньо доказів аби довести ґрунтовність підозри.

Реєстр. Відкритість реєстру осіб з істотним контролем (PSC) дозволяє здійснювати посилений контроль, який може допомогти зменшити ризик використання юридичними особами. Деякі персональні дані приховані у публічному реєстрі (напр., адреса прописки та дата народження), але доступні компетентним органам влади та ПО за запитом. Реєстр трастів Управління з податкових і митних зборів (HMRC) не є публічним, але доступний для ПО за запитом (без повідомлення відповідної довірчої особи щодо якої є інтерес), що може допомогти виявити та перервати злочинну діяльність трасту. На відміну від PSC, реєстр трастів верифікує дані, перевіряючи їх поміж 22 млрд. записів, які є в базі даних HMRC, в тому числі податкову звітність. HMRC також сприяє ПО у розумінні функціоналу реєстру та його ефективного використання та закликає повідомляти, якщо в реєстрі вдається виявити невідповідну інформацію. ПО, в свою чергу, можуть ділитися доступною інформацією з іноземними органами влади через механізми взаємної правової допомоги чи прямого співробітництва між агентствами. ПФР також може ділитися інформацією щодо трастів, яку отримав через звіт про підозрілу діяльність, з усіма ПФР Європейського Союзу за допомогою FIU.net.

Юридичні особи та правові утворення. Компетентні органи влади можуть також отримувати інформацію про КБВ безпосередньо від юридичної особи чи правового утворення. Компанії та товариства повинні вносити інформацію до PSC та вести реєстр власних членів, акціонерів або партнерів. Юридична особа повинна повідомити Реєстраційну палату, яка веде реєстр PSC, щодо місцязнаходження цієї інформації, що полегшить доступ до неї з боку компетентних органів влади. Довірчі особи також повинні зберігати інформацію про КБВ. Відповідно до Регламенту відносно відмивання коштів 2017 року, ця інформація має надаватись ПО за запитом та протягом розумного строку, який встановлюється органом, що надіслав запит на отримання інформації.

3. У тому випадку, якщо один з суб'єктів системи ПБК/ФТ порушує вимоги щодо інформації про КБВ, юрисдикція повинна мати можливість застосувати до такого суб'єкта ефективні, пропорційні та переконливі санкції, щоб пом'якшити ризик свідомого порушення таких вимог.

Ефективні, пропорційні та переконливі санкції можуть варіюватися від адміністративних санкцій до судових переслідувань проти підприємств, які не дотримуються правил щодо подання інформації. До них можуть входити відмова у реєстрації чи ділових відносинах, зняття з реєстрації та переривання ділових відносин, пеня та штрафи або кримінальні санкції, заходи, які вживаються судами для розпуску чи арешту активів юридичних осіб, що беруть участь у схемах з ВК. Застосування санкцій в різних юрисдикціях покладено або на реєстратора, або ж на компетентний орган влади, який здійснює нагляд за відповідним типом юридичної особи чи правового утворення.

На жаль, серед юрисдикцій, які визнані експертами найбільш ефективними в питаннях ідентифікації КБВ, відсутні такі, які б мали повністю ефективні, пропорційні та переконливі санкції. В кожній з юрисдикцій є, як мінімум, певна сфера злочинів або ж типів підприємств, де санкції визнаються недостатньо ефективними та переконливими.

В той же час, деякі юрисдикції доволі близько наблизились до того, щоб їх санкції вважались достатніми в усіх сферах та для усіх типів злочину. Серед таких країн можна відзначити Бермудські острови і давайте подивимось на їх санкційний режим.

За порушення вимог Регламенту про злочинні доходи від 2008 року (POCR), підзвітні суб'єкти (регульовані фінансові установи та ВНУП, а також довірчі власники), відповідно до секції 19, можуть отримати штраф в порядку сумарного провадження в розмірі 50 000 бермудських доларів (оскільки бермудський долар прирівнюється до долара США як 1 до 1, далі – долар), або у випадку винесення обвинувального вироку в розмірі 750 000 доларів та/або термін ув'язнення строком до двох років. До злочинів, які караються подібними санкціями відносяться порушення при застосуванні заходів належної перевірки клієнтів, здійсненні поточного моніторингу, веденні звітності²⁷.

Додатково, санкції накладаються згідно з Законом про заходи з комплаєнсу реєстру компаній від 2017 року (ROCA). Відповідно до цього закону, реєстратор отримує повноваження накладати санкції на підприємства, які подають

27 Регламент Бермудських островів «Про злочинні доходи (протидію відмиванню коштів та фінансування тероризму)» від 2008 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://www.bermudalaws.bm/laws/Consolidated%20Laws/Proceeds%20of%20Crime%20\(Anti-Money%20Laundering%20and%20Anti-Terrorist%20Financing\)%20Regulations%202008.pdf](http://www.bermudalaws.bm/laws/Consolidated%20Laws/Proceeds%20of%20Crime%20(Anti-Money%20Laundering%20and%20Anti-Terrorist%20Financing)%20Regulations%202008.pdf) – англ. версія

дані для реєстрації у Реєстрі компаній. Зокрема, він може накладати щоденні штрафи за виявлені порушення до моменту виправлення такого порушення в розмірі 100-500 доларів. Разом з тим, будь-яка особа, що не виконує або порушує норми ROCA, може бути оштрафована на суму, що не перевищує 250 000 доларів за кожне таке порушення чи невиконання. Okремо цим законом прописане покарання за свідоме подання неправдивих даних до реєстру, таке діяння в порядку сумарного провадження карається штрафом у сумі 25 000 доларів та/або ув'язненням до двох років²⁸.

Ще один закон, яким визначено санкції за різні правопорушення, є Закон про компанії, відповідно до якого, якщо особа несвідомо порушує вимоги закону з ідентифікації та реєстрації бенефіціарного власника, і при цьому неможливо виявити, що особою були вжиті усі необхідні заходи щоб уникнути цього порушення, на неї може бути накладений штраф в порядку сумарного провадження, який не перевищує 5 000 доларів. Що стосується ведення обліку інформації про КБВ, то порушення норм щодо цього також карається штрафом в порядку сумарного провадження, що не перевищує 5 000 доларів, а свідоме внесення недостовірної інформації карається штрафом до 50 000 доларів²⁹.

Okремим законом регулюється діяльність трастів (Закон про довірчу власність). Відповідно до цього закону, якщо довірчий власник порушить вимоги з ведення обліку інформації про діяльність трасту або про бенефіціарів, йому загрожує штраф у розмірі 20 000 доларів, а також пеня у розмірі 75 доларів на день до моменту виправлення помилок³⁰. Такі штрафи стосуються непрофесійних довірчих власників, у той самий час довірчі власники благодійних фондів чи ліцензовані довірчі власники за подібні правопорушення караються штрафом в розмірі до 750 000 доларів (окрім неподання річного звіту, максимальний штраф за таке порушення складає 10 000 доларів)³¹.

Тож, як бачимо, грошові санкції мають доволі переконливий характер, хоча експертами визнано, що штраф за порушення вимог ROCA у 250 000 доларів для юридичних осіб все ще може бути недостатньо переконливим. Разом з тим, відзначається, що додаткові штрафні санкції, які можуть бути накладені

28 Закон Бермудських островів «Про реєстр компаній (заходи з комплаєнсу)» від 2017 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://www.bermudalaws.bm/laws/Annual%20Laws/2017/Acts/Registrar%20of%20Companies%20\(Compliance%20Measures\)%20Act%202017.pdf](http://www.bermudalaws.bm/laws/Annual%20Laws/2017/Acts/Registrar%20of%20Companies%20(Compliance%20Measures)%20Act%202017.pdf) – англ. версія

29 Звіт про взаємну оцінку Бермудських островів [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer-frsb/CFATF-Mutual-Evaluation-Report-Bermuda-2020.pdf> – англ. версія

30 Закон Бермудських островів «Про довірчих власників» від 1975 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.bermudalaws.bm/laws/Consolidated%20Laws/Trustee%20Act%201975.pdf> – англ. версія

31 Закон Бермудських островів «Про благодійні фонди» від 2014 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.bermudalaws.bm/laws/consolidated%20laws/charities%20act%202014.pdf> – англ. версія

у випадку різних правопорушень, покращують цю ситуацію. Стосовно термінів ув'язнення, експерти не зазначили, що ці норми є не ефективними, а отже можна зробити висновок, що в першу чергу слід звертати увагу, саме на штрафні санкції, а терміни ув'язнення на рівні до 2 років є цілком пропорційними та переконливими.

4. Останнім важливим аспектом, про який треба згадати, це акції на пред'явника та інститут номінального власника.

Що стосується акцій на пред'явника, ситуація доволі однозначна. Країни або заборонили випуск цих акцій (як це зробила, наприклад, Данія у 2015 році та зобов'язала власників акцій на пред'явника зареєструвати їх у Датському управлінні підприємництвом), або «знерухомили» їх, зобов'язавши здійснювати реєстрацію (в даному випадку, можна навести приклад Швейцарії, де будь-який покупець акцій на пред'явника повинен надати дані про себе компанії самостійно чи через фінансового посередника, а компанія повинна внести ці дані до свого реєстру та зберігати їх).

Що стосується номінальних власників, то ряд юрисдикцій (Бермудські острови, Італія, Макао, Острови Кука тощо) не визнають номінальних власників, але треті сторони все ще можуть представляти інтереси бенефіціарних власників. Наприклад, у Вірменії треті особи можуть діяти в інтересах клієнта, разом з тим, вони підлягають вимогам з належної перевірки клієнта і зобов'язані подавати інформацію стосовно бенефіціарних власників клієнта, якого вони представляють. А на Бермудських островах, надавати послуги «альтернативного директора» можуть тільки постачальники послуг юридичним особам (CSP), які є підзвітними суб'єктами і так само зобов'язані вести реєстр КБВ своїх клієнтів та надавати точну й актуальну інформацію на запит органів влади.

Водночас, деякі юрисдикції, такі як Великобританія, дозволяють існування номінальних власників. Зазвичай, номінальні власники використовуються тільки в секторах, де відбувається нагляд чи діяльність в яких потрібна ліцензія, наприклад в брокерських фірмах чи CSP, разом з тим не існує жодних обмежень для використання номінальних власників й в інших секторах. В певній мірі, це пом'якшується вимогами щодо внесення інформації до реєстру PSC, де зазначається, що в цілях реєстрації акцій та прав голосу необхідно вказувати особу, яка реально ними володіє, а не якій було передано право номінального володіння³². Подібні заходи вважаються експертами достатніми, аби пом'якшити ризик, який становлять номінальні власники, а тому визначити єдиний підхід в цьому контексті складно. Разом з тим, є

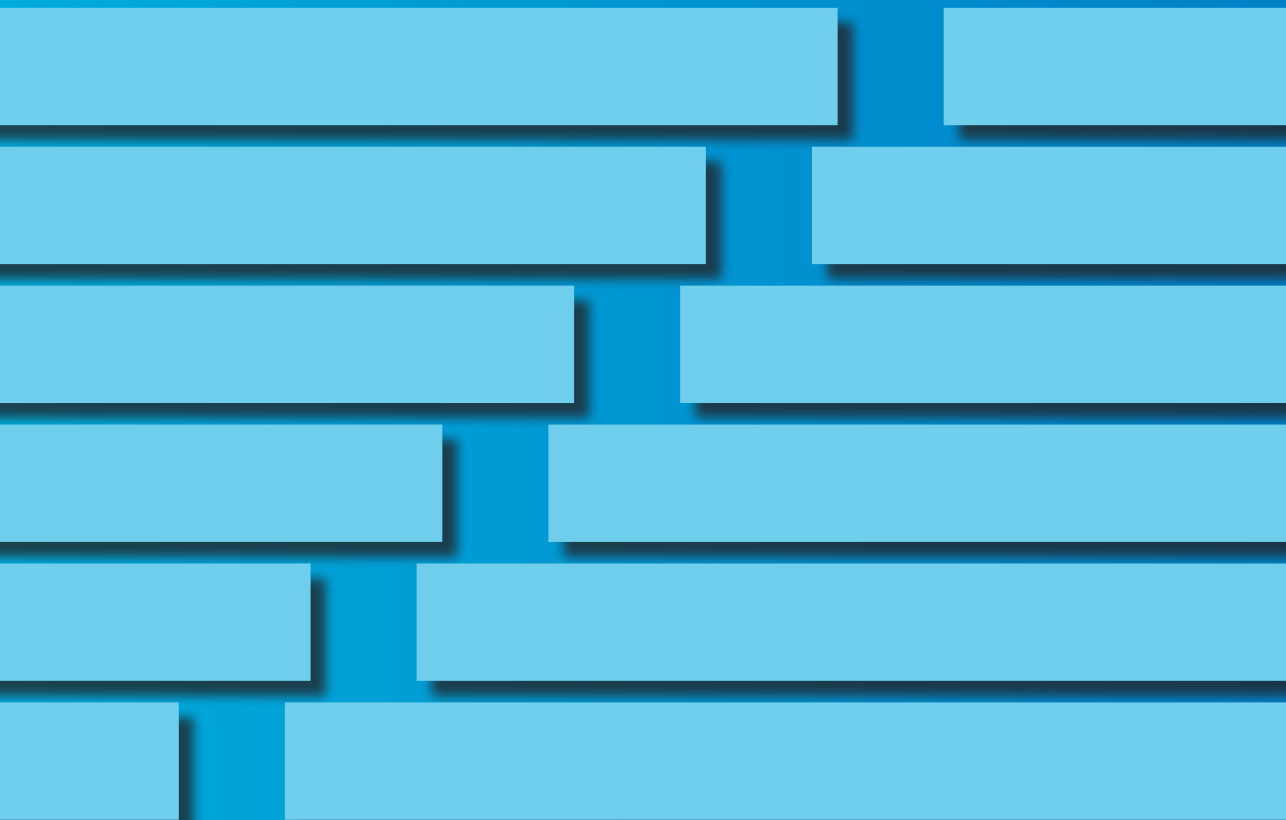
32 Звіт про взаємну оцінку Великобританії [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/MER-United-Kingdom-2018.pdf> - англ. версія

очевидним той факт, що якщо номінальне власництво дозволено, воно має відбуватись виключно за умов здійснення відповідної ідентифікації та реєстрації особи, яка передає право власності номінальному власнику, та особи самого номінального власника.

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ, ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЗАКОНОДАВЧИХ ВИМОГ

2.1 Аналіз загальної ситуації щодо інституту кінцевого бенефіціарного власника та напрями його розвитку

В останні роки суспільство зрозуміло важливість корпоративної прозорості. Україна була глибоко уражена корупцією з початку 90-х років, коли вона відновила незалежність, а колишні урядовці обвинувачувались у зловживанні державним майном через використання підставних анонімних компаній, зареєстрованих в Україні та за кордоном. Зараз краще, ніж будь-коли, зрозуміло, що ці анонімні корпоративні структури були ширмою корупційним та злочинним діям, таким як розтрата, шахрайство, організована злочинність і відмивання грошей. Відтік капіталу, до якого це призводить, позбавляє громадян України доходів та погіршує бізнес-середовище і вкорінює корупцію та злидні.

Усе частіше далекоглядні уряди, ПО і соціально відповідальні юридичні особи погоджуються з тим, що оприлюднення інформації про те, хто володіє компаніями, має вирішальне значення для відстеження незаконних фінансових потоків і протидії корупції.

Наразі прозорість бенефіціарної власності розглядається як ключовий аспект політики у боротьбі з незаконними фінансовими потоками, які включають у себе транскордонні фінансові операції, направлені на відмивання коштів, ухилення від сплати податків; корупцію та фінансування тероризму. Без прозорості бенефіціарної власності, злочинці спроможні брати участь у нелегальній діяльності, приховуючи її за юридичними особами чи номінальними власниками.

Зловживанню корпоративною таємницею можна запобігти шляхом виявлення, реєстрації та розкриття інформації про фізичних осіб, які здійснюють вирішальний вплив або контроль за діяльністю юридичних осіб, таких як компанії, товариства, трасти чи подібні правові утворення.

На антикорупційному саміті 2016 року, який був організований урядом Великої Британії, зобов'язання створити централізований реєстр бенефіціарної власності взяли на себе 12 країн. 15 зобов'язалися створити або дослідити реєстри як частину свого Національного плану дій щодо Партнерства відкритого Уряду³³, а 20 країн взяли на себе зобов'язання щодо створення центральних державних реєстрів бенефіціарної власності.

Після Великої Британії Україна стала другою країною в світі, яка запровадила державний реєстр зареєстрованих бенефіціарних власників комерційних організацій.

33 Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 909-р «Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2016–2018 роках» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2016-%D1%80#Text> – англ. версія

Відповідні законодавчі акти стосовно відкриття державних реєстрів щодо інформації про кінцевих бенефіціарних власників були прийняті Україною у 2014-2015 роках.

Так, відповідно до положень Державної антикорупційної політики України на 2014-2017 рр., з метою усунення корупційних передумов ведення бізнесу, формування сприятливого для відмови від корупційної практики бізнес-клімату та нетолерантного ставлення бізнесу до корупції передбачено вжиття заходів щодо прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення прозорості ведення бізнесу та майнових відносин, зокрема щодо встановлення обов'язку фіксації фізичних осіб – фактичних вигодоодержувачів (бенефіціарів) юридичних осіб під час їх державної реєстрації та включення відповідної інформації до ЄДР.

14 жовтня 2014 року Верховною Радою України прийнято Закон України № 1701-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів», один з п'яти антикорупційних законів, ухвалених Верховною Радою.³⁴ Закон передбачає забезпечення вільного доступу до даних реєстру компаній України через Інтернет. ЄДР надає детальну інформацію про правові суб'єкти та приватних підприємців, яка дає ПО та широкій громадськості змогу дізнатися про те, хто є кінцевими бенефіціарами українських корпоративних структур. Органом, відповідальним за встановлення, підтримання та надання технічної підтримки ЄДР, а також за нарахування штрафів за невідповідність вимогам, було визначено Міністерство юстиції України.

Так, згідно із Законом № 1701-VII Господарський кодекс України доповнено статтею 64⁻¹, якою визначено, що підприємства, крім державних та комунальних підприємств, зобов'язані встановлювати свого кінцевого вигодоодержувача, регулярно оновлювати і зберігати інформацію про нього та надавати її державному реєстратору у випадках та в обсязі, передбачених законом.

Статтю 166¹¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення доповнено частиною п'ятою та встановлено, що неподання юридичною особою державному реєстратору передбаченої Законом № 755-IV інформації про вигодоодержувача (вигодоодержувачів) юридичної особи тягне за собою накладення на керівника юридичної особи або особу, уповноважену діяти від імені юридичної особи (виконавчого органу), штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Разом з тим, 14 жовтня 2014 року було прийнято Базовий Закон 2014 року, яким, введено поняття «кінцевий бенефіціарний власник (контролер)»,

34 Закон України від 14.10.2014 № 1701-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-18#Text>

«структура власності» та встановлено перелік даних, що дають змогу встановити кінцевого бенефіціарного власника (контролера).

Слід зазначити, що Україна технічно встановила стандарти щодо даних про бенефіціарну власність, зокрема, шляхом відкриття даних щодо КБВ в ЄДР.

З цього часу Україна досягла значного прогресу, і тепер деякі дані про бенефіціарну власність українських юридичних осіб є в реєстрі українських компаній, ЄДР. Завдяки реєстру близько 253 тисячі українських компаній повідомили про своїх бенефіціарних власників. Цю інформацію можна отримати через портал електронних послуг.³⁵ Відтоді Україна доклала багато зусиль для покращення як якості цих даних, так і доступу до них. У 2016 році Україна взяла на себе зобов'язання вдосконалити «механізм підтвердження інформації про кінцевих бенефіціарів» та запровадити «механізми пошуку та відображення відносин між правовими суб'єктами та їх засновниками (учасниками)» у рамках свого національного плану дій щодо Партнерства відкритого Уряду (ПВУ).³⁶ З червня 2017 року Міністерство юстиції надало дані про вигодоодержувачів у вигляді відкритого набору даних, а також інших даних про компанії, для завантаження єдиним масивом.

У травні 2017 року уряд України зробив ще один крок назустріч, підписавши Меморандум про взаєморозуміння з OpenOwnership і Трансперенсі Інтернешнл Україна, щоб стати першою в світі країною, яка взяла на себе зобов'язання інтегруватися з Реєстром OpenOwnership. Інтеграція з OpenOwnership означає, що дані про бенефіціарну власність України будуть автоматично додаватися до Реєстру OpenOwnership, пов'язуючи їх з інформацією з усього світу, дозволяючи будь-якій людині знаходити відомості про українські компанії та їх бенефіціарних власників.

Таким чином, Україна стала першою країною у світі, яка зобов'язується інтегрувати свій реєстр з Глобальним реєстром бенефіціарних власників (OpenOwnership), який поєднує дані про бенефіціарних власників з усього світу.

Ці важливі кроки ставлять Україну попереду тих країн, які ще не втілили свої зобов'язання щодо забезпечення прозорості даних про бенефіціарну власність. Подальше лідерство в цій галузі вимагає від України демонстрації того, що вона старанно працює над досягненням глобального «золотого стандарту» прозорості щодо бенефіціарної власності. Таким чином, це означає поліпшення якості даних про бенефіціарну власність і забезпечення відповідності вимогам до звітності. Кінцеві цілі відкритого реєстру бенефіціарів – зниження корупції та вдосконалення бізнес-середовища – залежать від використання і, отже, від корисності даних, якими володіє Україна.

35 Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://usr.minjust.gov.ua/content/free-search>

36 План із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2018-2020 роках [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2018-%D1%80#n8>

Особлива увага в рамках протидії ВК приділяється питанню детального вивчення учасниками національної системи фінансового моніторингу реальної бенефіціарної власності. Значна кількість українських компаній мають розгалужену структуру власності із застосуванням юрисдикцій інших країн. Як правило, компанії нерезиденти – засновники українських компаній мають номінальних власників і директорів. У даній ситуації дуже складно визначити та виявити КБВ. В даному контексті, викриття суб'єктів з непрозорою структурою власності є одним із головних інструментів боротьби зі злочинністю та корупцією.

Проведеною у 2016 році Національною оцінкою ризиків ідентифіковано ризики щодо ВК/ФТ в Україні. Одним із ідентифікованих ризиків ВК/ФТ в Україні є ризик «Неефективні заходи із встановлення кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) і контролю над ними», який отримав оцінку на рівні «значний». Даний ризик обіймає 12 місце серед 37 встановлених ризиків. Відповідно до результатів дослідження, наслідком неефективних заходів щодо встановлення КБВ може бути розвиток корупції, тероризму, ВК та ухилення від сплати податків. Цей ризик стимулює підтримання фінансових потоків міжнародної злочинності та тероризму, прихованих за «корпоративною завісою». Разом з тим, надзвичайно актуальним залишається питання верифікації даних щодо КБВ, а також встановлення ефективного механізму застосування санкційних заходів за надання недостовірної інформації до ЄДР.

Інформація про бенефіціарного власника юридичної особи вноситься до ЄДР, що є у відкритому доступі. Але ця інформація про КБВ не перевіряється у ЄДР на предмет достовірності та актуальності, присутній низький рівень валідації повідомлених даних про бенефіціарних власників, а також відсутня валідація повного ланцюга бенефіціарної власності.

Оскільки інформація про КБВ у ЄДР не перевіряється на предмет достовірності та актуальності, а також відсутній механізм застосування санкційних заходів за надання недостовірної інформації до ЄДР, збільшується ризик використання суб'єктів з непрозорою структурою власності у схемах ВК. Відсутність більш широких глобальних норм транспарентності бенефіціарної власності для іноземних компаній та трастів дозволяє використовувати компанії та інших юридичних осіб для сприяння корупції, тяжких злочинів та організованої злочинності, а також ухилення від сплати податків. Транснаціональні за своєю природою, ці злочинні діяння спричиняють реальні втрати для ринків і для людей, та завдають реальної шкоди найбільш вразливим верствам населення.

У 2017 році Комітетом MONEYVAL за результатом проведеного в Україні 5-ого раунду оцінки національної системи ПВК/ФТ оцінено виконання Україною Рекомендацій FATF та визначено ряд аспектів, які потребують удосконалення. Комітет MONEYVAL відзначив необхідність зусиль СДФМ щодо забезпечення прозорості бенефіціарних власників СПФМ та щодо усунення злочинців від контролю над такими суб'єктами.

За результатами 5-го раунду оцінки України Комітетом MONEYVAL українським органам державної влади рекомендовано вжити належних заходів для перевірки інформації про КБВ, яка подається до ЄДР, та забезпечити її достовірність, точність та вчасне оновлення.³⁷

У 2017 році Кабінет Міністрів України визначив заходи з реалізації Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року³⁸, зокрема в частині підвищення ефективності щодо встановлення КБВ і контролю над ними.

Серед таких заходів Урядом було передбачено:

- запровадження інструментів перевірки достовірності наданої юридичними особами інформації про КБВ;
- підготовка пропозицій щодо посилення відповідальності за неподання, несвоєчасне подання, та подання недостовірної інформації про КБВ під час реєстраційних процедур.

Питання створення суб'єктів з прозорою структурою власності, зменшення рівня корупції, розкриття суспільству реальних власників тих чи інших компаній, запобігання та протидія легалізації незаконних доходів чиновниками всіх рівнів продовжують бути пріоритетними в Україні. Приховування бенефіціарної власності – одна з ключових вразливостей діяльності з ПВК/ ФТ в Україні. Це суттєвий виклик для всіх хто бореться з подібними проявами злочинів.

На сьогодні клієнтами українських банків все частіше стають нерезиденти, які зареєстровані в організаційно-правових формах, не передбачених законодавством України, наприклад, інвестиційні фонди, трасти, інші форми управління майном. Такі клієнти-нерезиденти відрізняються своїми організаційними та правовими аспектами, що у свою чергу призводить до ускладнення процедури встановлення їх фактичних КБВ, а також визначення осіб, які мають право розпоряджатися рахунками та/або майном, та осіб, які є представниками таких клієнтів, з метою встановлення ідентифікаційних даних таких осіб відповідно до вимог законодавства України. Метою виявлення КБВ є встановлення кола осіб, які причетні до незаконної діяльності, їх подальше притягнення до відповідальності та погашення нанесених збитків.

На сьогодні запит на підвищення прозорості щодо бенефіціарної власності різко зріс, зокрема у бізнесі та фінансових колах. Поряд з цим були створені

37 Звіт MONEYVAL за результатами 5-го раунду оцінювання [Електронний ресурс] Режим доступу: https://fii.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20180305/ZVIT_UKR.pdf

38 Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1407-р [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80#n9>

нові громадські технологічні ініціативи щодо того, щоб дані про бенефіціарну власність ставали у нагоді протидії корупції і фінансовим злочинам, якщо їх зробити загальнодоступними, та стали життєво важливим інструментом для ефективного і продуктивного проведення належної перевірки.

Окремо в рамках пілотної програми «OpenOwnership», разом з міжнародними партнерами, Україна працює над питаннями подальшої безпосередньої регулярної передачі даних про реальних власників компаній з ЄДР до Глобального реєстру бенефіціарних власників, а також підготовкою необхідної для цього законодавчої бази.

Як перший крок у напрямку інтеграції з OpenOwnership був проведений попередній технічний огляд реєстру українських компаній, а також даних про наявну бенефіціарну власність України, щоб оцінити зручність використання даних і дати рекомендації щодо його поліпшення.

Довідково: OpenOwnership – громадська технологічна ініціатива, яка розширює доступ до інформації про бенефіціарну власність. Наразі OpenOwnership містить дані по більш ніж 4,2 млн. компаній. OpenOwnership також надає технічну допомогу урядам та компаніям, які прагнуть активно розкривати інформацію про бенефіціарну власність, беручи участь у пілотній програмі.

Метою ініціативи OpenOwnership, яка була проведена у 2018 році, було визначення того, які мали б бути подальші кроки України щодо оновлення реєстру юридичних осіб. При цьому, базувалось це на глибоких дослідженнях та зустрічах з ключовими посадовцями та стейкхолдерами в Україні, які допомогли сформулювати отримані висновки.

Були ідентифіковані проблемні місця, в яких необхідні зміни, щоб зробити доступ до даних якомога кращим і зручним у використанні, а саме³⁹:

- відсутність даних про бенефіціарну власність у машинозчитувальному форматі;
- залежність повноти бази даних від того, чи відповідають вони існуючим нормам;
- необхідність сильнішої системи санкцій і надійнішої відповідності вимогам;
- ненадійні системи усунування протиріч між фізичними та юридичними особами;
- не представлені ланцюжки вигодоодержувачів – будь-яких компаній, що перебувають між цільовою компанією і її КБВ структури власності;

39 Підвищення прозорості бенефіціарної власності в Україні: огляд та рекомендації. OpenOwnership. 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.openownership.org/uploads/improving-beneficial-ownership-transparency-in-ukraine.pdf>– англ. версія

- відсутність ступенів деталізації даних, зокрема, про засоби контролю;
- немає інформації про те, коли були надані дані, а також не вимагається підтвердження цього надання, що означає неможливість дізнатися, чи були дані оновлені.

У квітні 2019 року була сформована команда за лідерством Державної служби фінансового моніторингу України з ідеєю «Механізм перевірки кінцевих бенефіціарних власників (КБВ)» під назвою «ДО100ВІРНО», яка стала переможцем та отримала премію «Найбільш інноваційне рішення» за підсумками пілотної Програми «Лабораторія проектів для імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» (EU Association Lab), що стартувала у липні 2018 року та покликана створити нову формацію державних службовців. Дана програма супроводжувалась Консультаційним фондом підтримки асоціації Україна – ЄС, що імплементувалась Німецьким агентством «Співпраця з Німеччиною заради розвитку GIZ Україна» за дорученням Уряду Німеччини, спільно з його бенефіціаром, Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції, та за участю «1991 Open Data Incubator».

Головна мета команди – реалізація ідеї щодо розробки механізму перевірки та верифікації кінцевих бенефіціарних власників задля забезпечення прозорості корпоративної власності в Україні. До складу команди також увійшли інші державні органи та громадські організації, зокрема: Державна служба фінансового моніторингу України, Національний банк України, Державна фіскальна служба України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, Нотаріальна палата України, Генеральна прокуратура України, ГО «Центр Протидії Корупції», ГО «Разом проти корупції».

Неактуальні і неверифіковані дані про КБВ у ЄДР, перезавантаження системи державної реєстрації юридичних осіб – усе це проблеми, які наразі вирішуються.

За результатами кількомісячної роботи, командою було розроблено прототип Концепції із 33 кроків. Суть Концепції полягає у наповненні Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (ЄДР) повною, актуальною (своєчасно оновлювальною) та достовірною (валідованою та верифікованою) інформацією про КБВ юридичних осіб. Концепція включає в себе законотворчі пропозиції, процедури їх імплементації та запровадження передових ІТ-рішень.

Державна служба фінансового моніторингу України продовжує працювати над реалізацією прототипу Концепції та спільно з партнерами по команді продовжує роботу у напрямі запровадження механізму перевірки КБВ юридичних осіб, зареєстрованих в Україні.

Одним із важливих етапів роботи вищевказаної проєктної команди був аналіз існуючого статус-кво, пов'язаного із станом розкриття даних про КБВ

на сучасному етапі в Україні. Основні висновки, зокрема, наведені у Звіті про проведення національної оцінки ризиків у сфері ПВК/ ФТ⁴⁰, мають наступні характеристики (див. рис.2.1.1).

Із 360 660 юридичних осіб, які розкрили інформацію про КБВ, 78% зазначили КБВ хоча б одну фізичну особу, у той час як 22% зазначили, що КБВ є інші юридичні особи або про те, що встановити КБВ неможливо. 47 юридичних осіб подали понад 20 КБВ, 137 – подали від 11 до 19 КБВ, рекорд – 568 КБВ в однієї юридичної особи.

Серед іншого, шляхом аналізу відкритого автоматичного програмного інтерфейсу ЄДР, експертами ГО «Центр протидії корупції» встановлено, що: 47 000 юридичних осіб зазначили, що КБВ у них відсутній або його неможливо встановити, 165 406 юридичних осіб вказали КБВ свого керівника; кожна 5-та юридична особа в Україні має материнську компанію яка припинена.

Мають місце численні випадки розкриття номінальних бенефіціарів без жодної попередньої їхньої бізнес-історії. Непоодинокими є також випадки виявлення «кругової» структури власності (модель «уроборос»): 2 040 юридичних осіб безпосередньо є співвласниками самих себе; понад 1 700 юридичних осіб «володіють» собою через кругову структуру власності; для приховання КБВ вводять у структуру власності «сторонню» особу з часткою власності від 0,01% до 20%.

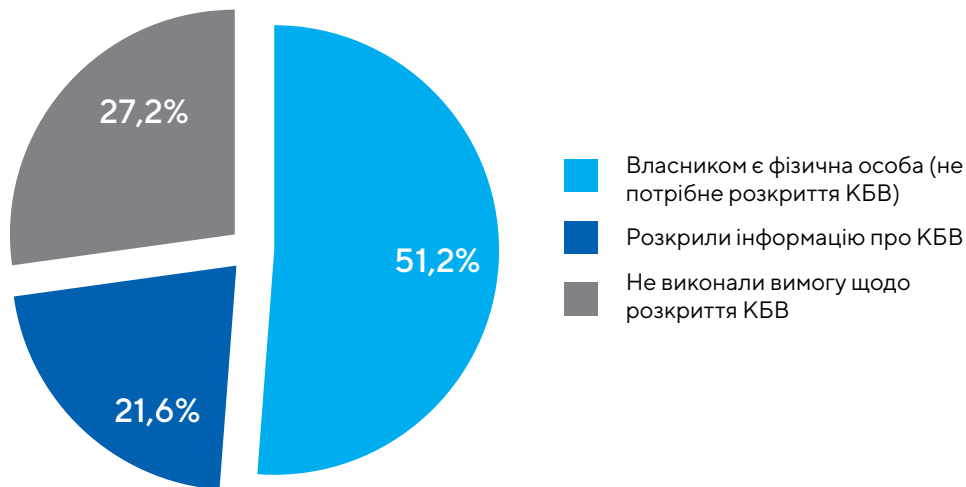

Рис. 2.1.1 Розкриття інформації про КБВ 1 672 576 юридичних осіб, зареєстрованих у ЄДР за станом на 25.06.2019 р.

40 Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері ПВК/ФТ. Держфінмоніторинг. 2019 рік. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://10.200.205.202/assets/userfiles/310/%D0%9D%D0%9E%D0%A0/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/Zvit.pdf.pdf>

Географічна структура бенефіціарної власності українських компаній характеризується наступними фактами: більше 19 000 українських юридичних осіб мають своїми КБВ громадян іноземних країн; 2 780 юридичних осіб зазначило своїми бенефіціарами кіпріотів; 37 громадян Кіпру є бенефіціарами 613 українських компаній; рекорд – одна кіпріотка є бенефіціаром 48 юридичних осіб.

Як бачимо, Кіпр є найпопулярнішим місцем реєстрації з-поміж інших юрисдикцій. Також, Кіпр, за даними Держфінмоніторингу, знаходиться на другому місці за кількістю запитів до підрозділів фінансової розвідки. Інформація з кіпрського реєстру стала ще більш затребуваною, адже вона може допомогти встановити реального власника бізнесу.

Більш детально інформацію щодо структури бізнесу, пов'язаного із кіпрськими компаніями, відображено у дослідженні аналітиків системи онлайн-сервісу перевірки компаній – YouControl⁴¹.

Основною проблемою механізму перевірки достовірності інформації про КБВ, що міститься в ЄДР є подання заявниками завідома неправдивої (неточної) інформації про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи, яка вноситься до ЄДР та використовується державними органами та третіми особами як достовірна інформація.

Носіями даної проблеми є: фізичні особи, державні органи, ПО та органи контролю, суб'єкти регулювання фінансового ринку, СПФМ, суб'єкти підприємницької діяльності, інвестори, громадський сектор. Ця проблема має загальнонаціональне значення. ЄДР є єдиною державною інформаційною системою, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадські формування, що не мають статусу юридичної особи, в Україні.

Разом з тим, відомості ЄДР також інтегруються до Глобального реєстру бенефіціарних власників в рамках вищезгаданого міжнародного проекту «Пілотна програма OpenOwnership».

Дана проблема є гострою та несе загрозу. Відсутність механізму перевірки інформації про КБВ в ЄДР робить непрозорою структуру корпоративної власності та знижує рівень довіри до неї, що, в свою чергу, призводить до недобросовісного ведення господарської діяльності, уникнення належного оподаткування, відмивання доходів, отриманих незаконним шляхом, отримання преференцій компаніями пов'язаними із органами влади, створює несприятливий інвестиційний клімат тощо.

41 «Острівні канікули: який бізнес українці ховають на Кіпрі». YouControl. 2020 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youcontrol.com.ua/data-research/ostrivni-kanikulyyakyy-biznes-ukrayintsikhovaiut-na-kipri/>

За результатами проведених досліджень ГО «Центр протидії корупції» виявлено значний відсоток недостовірної інформації в Єдиному державному реєстрі про КБВ. Зазначений факт викликає недовіру та відлякує від інвестування в економіку України як національних, так і іноземних інвесторів.

З огляду на зазначене, динаміка проблеми є негативною та може призвести до погіршення бізнес-клімату в країні.

Існує чотири основні причини даної проблеми:

- прогалини в процесі державної реєстрації юридичної особи;
- недосконалість програмного забезпечення ЄДР;
- відсутність верифікації фізичних осіб;
- відсутність дієвого механізму контролю та відповідальності за подання недостовірної інформації до ЄДР.

Водночас, законодавством передбачено обов'язок юридичних осіб встановлювати свого КБВ, регулярно оновлювати і зберігати інформацію про нього та надавати її державному реєстратору у випадках та в обсязі, передбачених законом.

Законом № 755-IV передбачено наявність в ЄДР інформації про КБВ юридичної особи, у тому числі, КБВ її засновника (пункт 9 частини другої статті 9)⁴².

Ці відомості фактично вносяться до ЄДР та наявні у ньому у відкритому доступі, проте вони є неструктурованими (вносяться у поле засновників (учасників) юридичної особи), не верифікованими та у багатьох випадках не актуальними.

Відомості про юридичну особу вносяться до ЄДР на підставі відповідних заяв про державну реєстрацію; документів, що подаються для проведення реєстраційних дій, а також відомостей, отриманих у результаті інформаційної взаємодії між ЄДР та інформаційними системами державних органів.

Важливим є те, що перевірка зазначених у заяві відомостей про КБВ не проводиться державним реєстратором, оскільки згідно з частиною першою статті 4 Закону про реєстрацію одним із принципів, на яких базується державна реєстрація, є заявницький принцип.

З метою забезпечення постійного оновлення інформації про КБВ юридичної особи, Міністерство юстиції видало наказ від 29 серпня 2018 року № 2824/5 «Про внесення змін до деяких форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»⁴³, яким

42 Закон України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

43 Наказ Міністерства юстиції України від 29.08.2018 № 2824/5 «Про внесення змін до деяких форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0978-18#Text>

зобов'язало компанії оновлювати інформацію про своїх КБВ при кожній реєстраційній дії, крім державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації, а також додатково вказувати: тип КБВ; процент кожного КБВ; опис структури власності, якщо юридична особа не перебуває у прямому та повному володінні її учасниками; надавати обґрунтоване пояснення причини відсутності КБВ.

Об грудня 2019 року Верховною Радою України прийнято Закон № 361-ІХ, який набрав чинності 28 квітня 2020 року.

З-поміж іншого, Закон містить норми, які удосконалюють механізм здійснення верифікації КБВ юридичних осіб, зазначених в Єдиному державному реєстрі, у тому числі шляхом віднесення обов'язку встановлення КБВ до елементів фінансового моніторингу для більшості фінансових установ та представників регульованих професій (нотаріусів, аудиторів, бухгалтерів, юристів, адвокатів, ріелторів, податкових консультантів тощо).

Законом також зобов'язано заявника під час проведення державної реєстрації створення юридичної особи, а також під час проведення державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі, подавати структуру власності юридичної особи, підтримувати інформацію про КБВ і структуру власності в актуальному стані; регулярно їх оновлювати та повідомляти державного реєстратора про зміни протягом 30 робочих днів з дня їх виникнення, подавати державному реєстратору документи, що підтверджують ці зміни, або повідомляти державного реєстратора про відсутність таких змін при проведенні державної реєстрації будь-яких змін до відомостей про юридичну особу.

Проблемним моментом є застаріле програмне забезпечення Єдиного державного реєстру, яке створене до набрання чинності Законом № 755-ІV та не приведене й досі у відповідність до нього. Станом на сьогодні програмне забезпечення Єдиного державного реєстру не виконує всі функції, визначені Законом про реєстрацію та не забезпечує пошук взаємозв'язків між юридичними особами та їхніми засновниками (учасниками), КБВ, у тому числі КБВ засновника, керівниками юридичних осіб, візуалізацію всіх прямих та непрямих зв'язків.

Наразі програмне забезпечення Єдиного державного реєстру перебуває на стадії доопрацювання та потребує особливої уваги, оскільки виконати деякі заходи в процесі перевірки відомостей про КБВ юридичної особи можливо тільки за умови впровадження оновленого програмного забезпечення Єдиного державного реєстру.

18 липня 2019 року за ініціативи ГО «Разом проти корупції», Міністерство юстиції України, Міністерство фінансів України, Державна служба фінансового моніторингу України, Державна фіскальна служба України, Національний

банк України, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Державне агентство з питань електронного урядування України, ДП «Національні інформаційні системи», Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції спільно з представниками громадськості: ГО «Трансперенсі Інтернешнл Україна», ГО «Центр протидії корупції» та міжнародними організаціями: Консультаційний фонд підтримки Асоціації «Україна-ЄС» (GIZ), Міжнародний фонд «Відродження» підписали Меморандум про співпрацю у розбудові механізму перевірки інформації про КБВ.

Нормативноправова база, яка лежить в основі створення юридичних осіб в Україні, вбачається добре структурованою і зрозумілою. Крім того, вимога для юридичних осіб щодо реєстрації в Мін'юсті через ЄДР підвищує прозорість щодо таких осіб. Однак вбачаються деякі недоліки в частині застосування цих законів, зокрема відсутність перевірки інформації про КБВ, що зберігається в ЄДР має істотний вплив на дієвість окреслених цілей.

Україна здійснила ряд позитивних законодавчих змін з метою сприяння прозорості юридичних осіб та зменшенню їх привабливості для приховування доходів, одержаних злочинним шляхом, або ФТ. Найбільш істотні зміни в досягненні цієї мети включають в себе опублікування центрального реєстру КБВ (ЄДР) та скасування акцій на пред'явника.

Основна інформація стосовно кожної юридичної особи, зареєстрованої відповідно до законодавства України, так само, як інформація про КБВ, зберігається в ЄДР. Доступ до ЄДР надається необмежено цілодобово. Інформацію можуть знайти всі, хто її потребує, включаючи компетентні органи.

У тих випадках, коли ПО потрібна ідентифікація інформації щодо КБВ, то вони в першу чергу будуть використовувати свої власні записи і ЄДР. ПО мають необмежений і прямий доступ до даних інших компетентних органів, включаючи ДФС. Коли інформація про КБВ не може бути отримана такими способами, ПО уповноважені отримати інформацію безпосередньо від СПФМ.

У тих випадках, коли ПФР потрібна ідентифікація інформації щодо КБВ, він в першу чергу аналізує свою власну базу даних і звертається за додатковою інформацією до інших компетентних органів, включаючи ДФС, а також безпосередньо до СПФМ. Якщо ПФР отримав запит на отримання інформації від іноземного ПФР, ПФР України має повноваження запитувати інформацію про КБВ від СПФМ, ПО та ДФС. На сьогоднішній день ці запити про надання інформації завжди виконуються.

Відповідно до статті 164(7) Кримінально процесуального кодексу ПО мають право на підставі ухвали суду робити запит для отримання інформації про КБВ та відповідної документації безпосередньо у СПФМ. Ці ухвали мають

юридичну силу протягом тридцяти днів з моменту їх постановлення. Однак на практиці, ці ухвали не виконуються до кінця тридцятиденного періоду. Оскільки, отримання інформації щодо КБВ, за даних умов, часто займає близько тридцяти днів, недоречно зробити висновок про те, що компетентні органи можуть отримати цю інформацію своєчасно.

ДФС зберігає, відповідно до статті 168 Податкового кодексу України, реєстраційні дані для всіх осіб, юридичних і фізичних, які є резидентами України або мають економічні зв'язки з Україною. ДФС використовує інформацію, отриману відповідно до Податкового кодексу і ЄДР, для розрахунку очікуваних податкових надходжень, які надходять від платників податків. У випадках, коли інформація, що надається юридичними особами або пов'язаними з ними фізичними особами не відповідає очікуваному фінансовому потоку, виявленим ДФС, розбіжності розслідуються. У зв'язку з цим ДФС має змогу визначити, чи подавалась до ЄДР помилкова інформація, інформація, що вводить в оману, або неточна інформація. ДФС обговорила з групою з оцінки, що розбіжності, які неможливо пояснити, схожі на зазначені, виявляються, розслідуються та майже щодня направляються ПО для вжиття ними заходів. Це ще раз підтверджує висновки групи з оцінки про те, що неточна інформація, що знаходиться в ЄДР, є значною. Проте, хоча ЄДР і не вбачається надійним джерелом інформації, через ДФС компетентні органи можуть «отримати достовірну, точну та актуальну інформацію».

Таким чином, Державний реєстр інформації про КБВ – дуже позитивний крок у напрямі прозорості та відкритої культури щодо юридичних осіб. Однак, значна частина інформації, що міститься в реєстрі, є неточною або недостовірною, що підриває ефективність такого режиму.

Як Україна відкриває інформацію про КБВ бізнесу:

Хронологія подій

Жовтень 2014 – законодавчі вимоги, якими зобов'язано визначити бенефіціарів юридичних осіб та публічних діячів та оприлюднити інформацію в ЄДР.

14 жовтня 2014 року було прийнято Закони України № 1701-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» та Базовий Закон 2014 року.

Травень 2016 – Україна бере міжнародні зобов'язання на Антикорупційному саміті у Лондоні.

На Антикорупційному саміті в 2016 році 21 країна взяла на себе зобов'язання запровадити державні реєстри бенефіціарної власності або дослідити

це питання. Інформація буде найбільш корисною у відкритому доступі та в поєднанні з іншими національними наборами даних, що зв'язують людей та компанії з різних країн, а також їхні грошові потоки.

Листопад 2016 – розпорядження Кабінету Міністрів України щодо удосконалення механізму перевірки інформації про кінцевих бенефіціарних власників.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 909-р «Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2016–2018 роках» затвердили план заходів, серед яких було удосконалення механізму перевірки інформації про кінцевих бенефіціарних власників. Головний виконавець заходу – Мін'юст; партнери – ГО «Трансперенсі Інтернешнл Україна». Мета заходу – забезпечити запровадження механізмів пошуку та візуалізації взаємозв'язків між юридичними особами та їх засновниками (учасниками), КБВ, у тому числі КБВ засновника, керівниками юридичних осіб шляхом доопрацювання програмного забезпечення Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Листопад 2016 – Україна приєднується до Паризької декларації Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд»: колективні дії з розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників (ПВУ).

Україна приєдналась до «Паризької декларації Партнерства Відкритий Уряд»: Колективні дії для відновлення демократії» глобального саміту ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд».

Мета Декларації – показати, що уряди та громадськість об'єднують свої зусилля, щоб знайти конкретні способи спільної роботи з метою сприяння відкритому врядуванню. Національні уряди та громадськість мають долучитись до тих завдань, які представляють інтерес саме для їхніх відповідних країн. Теми визначені як пріоритети у багатьох Національних планах дій ПВУ та відображають інтерес від урядів та неурядових організацій. Заклик до колективних дій висвітлений під час Саміту та представлений медіа.

Декларація є основною можливістю для національних урядів та неурядових організацій продемонструвати і покращити свою роботу, зобов'язатися підтримувати колег за допомогою практичних інструментів та експертизи для впровадження реформ із відкритого врядування.

Травень 2017 – Меморандум про передачу інформації про кінцевих бенефіціарних власників українських компаній до Глобального реєстру бенефіціарних власників.

У 2017 році Кабінет Міністрів України визначив заходи з реалізації Стратегії розвитку системи ПВК/ФТ на період до 2020 року, зокрема в частині підви-

щення ефективності щодо встановлення КБВ і контролю над ними. Серед таких заходів Урядом було передбачено:

- запровадження інструментів перевірки достовірності наданої юридичними особами інформації про КБВ;
- підготовка пропозицій щодо посилення відповідальності за ненадання, несвоєчасне надання, та надання недостовірної інформації про КБВ під час реєстраційних процедур.

Червень 2017 – Україна першою зі всіх держав приєднується до Глобального реєстру бенефіціарних власників: привітання міжнародної Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд».

Україна відкрила дані про бенефіціарів компаній та стала першою країною у світі, яка приєдналася до Глобального реєстру бенефіціарних власників – ініціативи Transparency International щодо сприяння прозорості й запобігання корупції.

Відкриття інформації про бенефіціарних власників є одним із зобов'язань національного плану дій та Паризької декларації з впровадження ініціативи «Партнерство «Відкритий уряд», а також підсумкових документів Антикорупційного саміту в Лондоні 2016 року. Доступні дані про кінцевих бенефіціарних власників компаній є важливими для боротьби з корупцією та забезпечення корпоративної звітності. Після запуску Глобального реєстру у квітні 2017 року Україна стала першою державою, яка офіційно підтвердила готовність інтегрувати дані про бенефіціарів в електронному вигляді.

Міжнародна Ініціатива «Партнерство «Відкритий Уряд» привітала Україну, яка перша зі всіх держав приєдналась до Глобального реєстру бенефіціарних власників.

Серпень 2017 – інформація про бенефіціарних власників оприлюднюється на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних (<https://data.gov.ua>).

Єдиний державний веб-портал відкритих даних створено на вимогу Закону України «Про доступ до публічної інформації» та постанови КМУ від 21 жовтня 2015 р. № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних».

Портал передбачає доступ до інформації органів влади у формі відкритих даних з можливістю її подальшого використання. Тепер на порталі з'явилася ще й інформація про КБВ компаній.

Щодо інформації про кінцевих бенефіціарних власників, то на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних всі дані представлені єдиним пакетом документів, який називається ЄДР.

Жовтень 2017 – Україну відзначено за значний прогрес і досягнення у відкритті кінцевих бенефіціарних власників ініціативою EITI (Ініціатива прозорості видобувних галузей).

Під час міжнародної конференції з питань прозорості бенефіціарної власності, Україна отримала міжнародну відзнаку від організаторів конференції ініціативи EITI (Ініціатива прозорості видобувних галузей) за зазначений прогрес і досягнення у відкритті кінцевих бенефіціарних власників компаній.

EITI (The Executive Industries Transparency Initiative – Ініціатива прозорості видобувних галузей) – це незалежний і добровільно підтримуваний на міжнародному рівні стандарт, який впроваджується у 52 країнах світу. Імплементация цього стандарту була частиною Антикорупційної стратегії уряду на 2015–2017 роки, включена до плану дій Партнерства «Відкритий уряд» на 2016–2018 роки, а також була одним з міжнародних зобов'язань України.

Жовтень 2018 – Угода щодо отримання технічної допомоги з метою реалізації проекту передачі даних про КБВ до Глобального реєстру бенефіціарних власників.

У жовтні 2018 була укладена партнерська Угода між консорціумом Open Ownership, Міністерством юстиції України та Державним підприємством «Національні інформаційні системи» (ДП «НАІС») щодо реалізації проекту міжнародної технічної допомоги «Пілотна програма Open Ownership».

Предметом даної Угоди було надання технічної допомоги вказаному Міністерству та ДП «НАІС» в питаннях розробки відповідної політики та розбудови потенціалу щодо планування, управління, реалізації та комунікації реформ, пов'язаних зі збором та публікацією інформації щодо бенефіціарної власності, відповідно до законодавства України у сфері визначення кінцевого бенефіціарного власника (контролера).

Мета проекту – надання допомоги у створенні прозорої бенефіціарної власності в Україні, що в свою чергу сприятиме подоланню корупційних викликів.

Жовтень 2018 – Травень 2019 – взаємодія у рамках EU Association Lab з вивчення досвіду. Розроблено концептуальний бюлетень щодо створення механізму перевірки кінцевих бенефіціарних власників.

В рамках плану дій щодо впровадження ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» на 2018–2020 роки одним із напрямів роботи Мін'юсту є розробка концепції механізму верифікації інформації про КБВ. Під час участі в пілотній Програмі «Лабораторія проектів для імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» (EU Association Lab) головною метою команди, сформованої за ініціативи Держфінмоніторингу, є реалізація ідеї щодо розробки механізму перевірки та верифікації кінцевих бенефіціарних власників задля забезпечення прозорості корпоративної власності в Україні.

Державною службою фінансового моніторингу України, Національним банком України, Державною фіскальною службою України, Міністерством фінансів України, Міністерством юстиції України, Нотаріальною палатою України, Генеральною прокуратурою України, ГО «Центр Протидії Корупції», ГО «Разом проти корупції» було розроблено концептуальний бюлетень з 33-х кроків щодо створення механізму перевірки кінцевих бенефіціарних власників.

Метою Концепції є наповнення ЄДР достовірною інформацією про КБВ. Концепція включає в себе законотворчі пропозиції, процедури їх імплементації та запровадження передових ІТ-рішень.

Грудень 2018 – зареєстровано проект Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

Об грудня 2019 року Верховною Радою України прийнято Закон України № 361-IX, який набрав чинності 28 квітня 2020 року, яким, зокрема, удосконалено механізм здійснення верифікації КБВ юридичних осіб, зазначених в Єдиному державному реєстрі.

Липень 2019 – Меморандум та «дорожня карта» між органами влади та громадськістю. Розпочато створення механізму перевірки інформації про кінцевих бенефіціарних власників

У рамках міжнародної Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» підписано Меморандум про співпрацю у розбудові механізму перевірки інформації про КБВ. Даний Меморандум направлений на реалізацію Плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», затвердженого Кабінетом Міністрів України, який, зокрема, передбачав доопрацювання концепції верифікації інформації про КБВ.

Національний банк України (НБУ) спільно з іншими державними органами та ГО 24 лютого 2020 року підписав Меморандум про співпрацю у розбудові механізму перевірки інформації про співпрацю у розбудові механізму перевірки інформації про кінцевих бенефіціарних власників та створення першої Транснаціональної електронної лабораторії.

Меморандум укладено строком на 3 роки та викладено трьома мовами: українською, англійською та німецькою. Він окреслює основні напрями співпраці між сторонами, які мають на меті створити екосистему механізму проведення перевірки достовірності інформації про кінцевих бенефіціарних власників з метою протидії корупції, відмиванню коштів, шахрайству, ухиленню від сплати податків та іншим злочинам, що пов'язані з фіктивною діяльністю компаній.

Підписаний Меморандум є «дорожньою картою», в якій визначені кроки, терміни та відповідальні особи за реалізацію концепції.

Впровадження концепції сприятиме створенню прозорої бенефіціарної власності в Україні.

Транснаціональна електронна лабораторія (ТеЛАБ) – це офіційна платформа для комунікації та тестування інноваційних технологій між урядовими структурами, ГО, бізнесом та експертами на міжнародному рівні, що працюватиме на засадах електронного офісу.

Транснаціональна електронна лабораторія (ТеЛАБ) – офіційна інноваційна ініціатива з метою розбудови механізму перевірки інформації про кінцевих бенефіціарних власників (КБВ).

Основні цілі ТеЛАБ:

- налагодити ефективну відповідальну взаємодію між урядовими структурами, ГО, бізнесом та експертами на міжнародному рівні;
- створити платформу для комунікації, тестування інноваційних технологій;
- забезпечити оперативне, ефективне управління ресурсами для підвищення якості створюваного механізму перевірки інформації про КБВ.

Основні напрями діяльності:

- правові: аналіз та розробка законодавства на міжнародному та національному рівнях;
- організаційні: вироблення політик та процедур, аналіз бізнес-процесів для інтеграції ресурсів, напрацювання методик проведення експертиз;
- технічні: розробка, тестування та впровадження технічних рішень;
- моніторинг ефективності діяльності.

Крім НБУ, такі зобов'язання взяли на себе також Міністерство юстиції, Міністерство цифрової трансформації, Держфінмоніторинг, ДП «Національні інформаційні системи». Серед партнерів від громадського сектору – ГО «Трансперенсі Інтернешнл Україна», ГО «Разом проти корупції», Open Up Ukraine, YouControl, Міжнародний фонд «Відродження», OpenOwnership, Innovating Governance Association (Австрія).

Березень – квітень 2020 – очікуваний запуск перших інструментів механізму перевірки інформації про кінцевих власників бізнесу.

2.2 Аналіз термінологічних засад механізму ідентифікації КБВ

Термін «кінцевий бенефіціарний власник» (КБВ) є надзвичайно важливим в законодавстві України та одним із ключових у законодавстві з питань фінансового моніторингу.

Безумовно, довіра інвесторів до фінансових ринків значною мірою залежить від наявності адекватного і ефективного режиму розкриття інформації, який забезпечує прозорість бенефіціарної власності.

Особливо це актуально в тих випадках, коли висока концентрація власності в компанії створюється не для ефективної її роботи, а для уникнення процедур фінансового моніторингу та відмивання коштів. Пошук реальних власників може здійснюватися до нескінченності.

Україна не є винятком у глобальних схемах приховування бенефіціарної власності. Як правило, найбільші ризики відмивання коштів несуть компанії, які:

- реєструються у юрисдикціях, що передбачають простоту їх створення і приховування структури власності;
- мають злочинні зв'язки з банками, які використовуються для приховування реальних кінцевих бенефіціарних власників;
- створюються в межах ряду структур з безліччю юрисдикцій, в яких компанія в одній юрисдикції належить одній або кільком компаніям або трастам в інших юрисдикціях;
- використовують спеціалізованих посередників і професіоналів для приховування реальних власників, а також використовують номінальних власників.

На сучасному етапі, в умовах, коли Україна переживає тяжку соціально-економічну кризу, спричинену, в тому числі, масовими корупційними оборудками, першочерговим для нашої держави стоїть питання пошуку та повернення в Україну активів, отриманих незаконним шляхом.

Мета всієї системи ПВК/ФТ/ФРЗМЗ полягає у недопущенні цих негативних явищ та виявленні й покаранні осіб, які їх вчиняють. Як раз КБВ – це і є та особа, яка при залученні юридичних осіб до схем ВК, ФТ або розповсюдження зброї масового знищення повинна нести за це відповідальність.

Тому виявлення таких осіб є надзвичайно важливим завданням.

Відповідно до тлумачного словника іншомовних слів термін «бенефіціар» походить від франц. слова «benefice» – прибуток, а також від лат. слова «beneficium» – благодіяння та означає особу, якій призначений платіж; одер-

жувач грошей; одержувач визначених вигод. У сфері корпоративного права, під бенефіціаром (або бенефіціарним власником) розуміють вигодонабувача, тобто, особу, яка отримує вигоду в результаті укладення будь-якої угоди.

Із практики застосування термінів, слів та словосполучень у юриспруденції відомо, що бенефіціаром є фізична або юридична особа, яка: має певні привілеї або пільги; отримує вигоду; довіряє за договором своє майно для використання його у довірчих операціях у власних інтересах.

Незважаючи на те, що в теоретичній та в розмовній площині поняття бенефіціар зовсім не нове, у законодавстві України у сфері ПВК/ФТ/ФРЗМЗ воно було закріплено не так давно (на відміну, наприклад, від банківського законодавства – Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, 2004 року, де вже містилося визначення терміну «бенефіціар»).

У сфері ПВК/ФТ визначення «бенефіціар» вперше з'явилося у Методичних рекомендаціях, виданих Держфінмоніторингом у 2009 році, де було передбачено, що бенефіціар (одержувач) – це особа, яка є кінцевим одержувачем грошових переказів (наразі – втратили чинність).

До жовтня 2014 року законодавство з ПВК/ФТ не використовував термін «кінцевий бенефіціарний власник (контролер)», але в ньому були визначення дотичних термінів, таких як «істотна участь», «контролер», «контроль».

Протягом тривалого періоду термін «кінцевий бенефіціарний власник (контролер)» замінявся терміном «істотна участь», під яким розумілося пряме або опосередковане володіння часткою у розмірі 10 і більше відсотків статутного капіталу (фонду), 10 і більше відсотків акцій або прав голосу в юридичній особі, прямий або опосередкований вплив на неї.

Як видно з цього визначення, в Україні використовувався відомий міжнародній практиці метод порогу для визначення бенефіціарної власності та запроваджено його навіть на більш жорсткому рівні (було встановлено зобов'язання перевіряти тих бенефіціарних власників, частка яких у статутному капіталі становила 10% і більше). Рекомендації цього не передбачають (а лише наводять, як приклад).

На даний момент, у зв'язку з внесенням змін до низки законодавчих актів, в тому числі Закону № 755-IV⁴⁴, розкривати інформацію про кінцевих бенефіціарних власників доводиться всім юридичним особам при їх державній реєстрації, а також СПФМ при здійсненні ідентифікації під час належної перевірки клієнта, проводячи фінансові операції.

44 Закон України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

Водночас, потребує подальшого розвитку питання створення офіційних реєстрів кінцевих бенефіціарних власників, як це вже передбачається у багатьох Європейських державах.

Сприяє системному розвитку питання бенефіціарної власності й досвід Сполучених Штатів Америки щодо прозорості фінансових ринків. Чіткі, прості й при цьому гнучкі правила, які діють у США забезпечує система EDGAR (the Electronic Data-Gathering, Analysis, and Retrieval system), доступна через мережу Інтернет – це інструменти, які надають найактуальнішу інформацію про публічні компанії.⁴⁵

Варті бути прикладом наслідування і заходи, вжиті італійським фінансовим регулятором (CONSOB – Commissione Nazionale per le Società e la Borsa), який також за допомогою Інтернету дає можливість отримати навіть візуальне уявлення про структуру власності компанії.

Згідно з Глосарієм до Рекомендацій FATF (2012 р.)⁴⁶, бенефіціарним власником вважається фізична особа (особи), яка в кінцевому результаті володіє або контролює клієнта та/або фізична особа, від імені якої проводиться операція. Бенефіціарними власниками також можуть бути особи, які здійснюють у кінцевому результаті ефективний контроль над юридичною особою або організацією.

Термін «кінцевий бенефіціарний власник» відповідно до законодавчого визначення (Базовий Закон 2014 року)⁴⁷, включав в своє визначення таку фізичну особу яка або:

1) незалежно від формального володіння мала можливість здійснювати вирішальний вплив на управління або господарську діяльність юридичної особи безпосередньо або через інших осіб (в тому числі й тіньовим чином), що здійснюється, зокрема, шляхом:

- реалізації права володіння або користування всіма активами чи їх значною часткою;
- реалізації права вирішального впливу на формування складу, результату голосування;

45 U.S. Securities and Exchange Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sec.gov/edgar.shtml>

46 Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. Рекомендації FATF, 2012 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> – англ. версія
https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/FATF%20Recommendations_UKR_17_12_2018.pdf – укр. версія

47 Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII (Закон втратив чинність на підставі Закону від 06.12.2019 р. № 361-IX) «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text>

- вчинення правочинів, які надають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління.

2) мала можливість здійснювати вплив шляхом прямого або опосередкованого (через іншу фізичну чи юридичну особу) володіння однією особою самостійно або спільно з пов'язаними фізичними та/або юридичними особами часткою в юридичній особі у розмірі 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі.

При цьому:

а) формальне володіння – це наявність документів, що підтверджують право власності або право управління (користування) активами (коштами, майном, майновими і немайновими правами);

б) вирішальний вплив – це вплив однієї чи декількох пов'язаних юридичних та/або фізичних осіб на господарську діяльність суб'єкта господарювання чи його частини, який здійснюється безпосередньо або через інших осіб. Вирішальний вплив можуть мати юридичні чи фізичні особи, зокрема завдяки: (а) праву володіння чи користування всіма активами суб'єкта господарювання чи їх значною частиною; (б) праву, яке забезпечує вирішальний вплив на формування складу, результати голосування та рішення органів управління суб'єкта господарювання; (в) укладенню договорів і контрактів, які дають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління суб'єкта господарювання; (г) заміщенню посади керівника, заступника керівника спостережної ради, правління, іншого наглядового чи виконавчого органу суб'єкта господарювання особою, яка вже обіймає одну чи кілька із зазначених посад в інших суб'єктах господарювання; (г) обійманню більше половини посад членів спостережної ради, правління, інших наглядових чи виконавчих органів суб'єкта господарювання особами, які вже обіймають одну чи кілька із зазначених посад в іншому суб'єкті господарювання;

в) опосередковане володіння – це можливість юридичної чи фізичної особи впливати на реалізацію прав, що випливають з володіння чи управління активами (коштами, майном, майновим і немайновим правами) іншої юридичної особи. Така можливість може виникнути у разі наявності у особи (юридичної або фізичної) контролю над особами, які набувають у власність чи одержують в управління (користування) зазначені активи.

Вищенаведена норма Закону однозначно встановлювала, що володіння однією особою самостійно або спільно з пов'язаними фізичними та/або юридичними особами часткою в юридичній особі у розмірі 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі не є обов'язковою умовою, яка дає змогу визначити належність фізичної особи до кінцевого бенефіціарного власника (контролера).

Тобто, КБВ може бути фізична особа, яка не володіє часткою у розмірі 25 чи більше відсотків статутного капіталу компанії, але яка має можливість здійснювати вирішальний вплив на управління або господарську діяльність компанії у спосіб, визначений зазначеною нормою Закону.

Слід зазначити, що кінцевий бенефіціарний власник (контролер) у юридичної особи може бути відсутній.

Європейський парламент та Рада Європейського Союзу 20 травня 2015 року, з метою узгодження законодавчих актів Європейського Союзу з Міжнародними стандартами з протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму і розповсюдження зброї масового знищення, ухваленими FATF у лютому 2012 року, прийняли IV Директиву ЄС з ПВК/ФТ⁴⁸ та схвалили Регламент (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази»⁴⁹.

У зв'язку з цим, з метою досягнення відповідності правової системи України у сфері ПВК/ФТ з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір набути членства в ЄС, національне законодавство потребувало змін.

У Рекомендаціях FATF йдеться про те, що держави мають забезпечити наявність адекватної, точної та своєчасної інформації про бенефіціарну власність та контроль юридичних осіб, доступ до чого можуть оперативно отримати компетентні органи.

З огляду на зазначене, зокрема, з метою забезпечення прозорості у питанні КБВ юридичних осіб та правових утворень, в межах своєї компетенції, прийнятий 06.12.2019 Закон № 361-IX:

- уточнив визначення терміну «кінцевий бенефіціарний власник»;
- удосконалив процедуру розкриття суб'єктами господарювання своїх КБВ;
- посилив вимоги до виявлення СПФМ КБВ своїх клієнтів;
- встановив обов'язок для СПФМ повідомляти про виявлені розбіжності між відомостями про КБВ клієнта, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, та інформацією про КБВ, отриманою СПФМ в результаті здійснення належної перевірки клієнта;
- заборонив СПФМ встановлювати (підтримувати) ділові відносини або проводити фінансові операції у разі, коли неможливо отримати дані, що дають змогу встановити КБВ.

48 Директива (ЄС) 2015/849 від 20 травня 2015 року «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму»: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Міжнародні%20стандарти/4%20EU%20Directive%20Ukr.pdf>

49 Регламент (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази»: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.pard.ua/download.php?downloadid=1074>

Відповідно до пункту 30 частини першої статті 1 Закону № 361-ІХ:

Кінцевий бенефіціарний власник – будь-яка фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив (контроль) на діяльність клієнта та/або фізичну особу, від імені якої проводиться фінансова операція.

КБВ є:

- для юридичних осіб – будь-яка фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив на діяльність юридичної особи (в тому числі через ланцюг контролю/володіння);
- для трастів, утворених відповідно до законодавства країни їх утворення, – засновник, довірчий власник, захисник (за наявності), вигодоодержувач (вигодонабувач) або група вигодоодержувачів (вигодонабувачів), а також будь-яка інша фізична особа, яка здійснює вирішальний вплив на діяльність трасту (в тому числі через ланцюг контролю/володіння);
- для інших подібних правових утворень – особа, яка має статус, еквівалентний або аналогічний особам, зазначеним для трастів.

Ознакою здійснення прямого вирішального впливу на діяльність є безпосереднє володіння фізичною особою часткою у розмірі не менше 25 відсотків статутного (складеного) капіталу або прав голосу юридичної особи.

Ознаками здійснення непрямого вирішального впливу на діяльність є принаймні володіння фізичною особою часткою у розмірі не менше 25 відсотків статутного (складеного) капіталу або прав голосу юридичної особи через пов'язаних фізичних чи юридичних осіб, трасти або інші подібні правові утворення, чи здійснення вирішального впливу шляхом реалізації права контролю, володіння, користування або розпорядження всіма активами чи їх часткою, права отримання доходів від діяльності юридичної особи, трасту або іншого подібного правового утворення, права вирішального впливу на формування складу, результати голосування органів управління, а також вчинення правочинів, які дають можливість визначати основні умови господарської діяльності юридичної особи, або діяльності трасту або іншого подібного правового утворення, приймати обов'язкові до виконання рішення, що мають вирішальний вплив на діяльність юридичної особи, трасту або іншого подібного правового утворення, незалежно від формального володіння.

Враховуючи викладене, СПФМ повинен вжити всіх необхідних заходів стосовно клієнта – юридичної особи щодо встановлення КБВ або факту їх відсутності.

Для приховання КБВ широко використовуються підставні особи. Це класичні схеми, і вже відомі випадки, коли рахунки бухгалтерів, юристів (чи адвокатських бюро) використовувалися для уникнення додаткових пере-

вірок банком на предмет ризиків відмивання, та через них переправляли значні кошти.

Також, все частіше для приховування КБВ використовуються номінальні особи. Відмивання коштів через компанії, які засновані дружинами, радниками, водіями кримінальних елементів (у тому числі корумпованих державних службовців) є прикладами сьогодення.

У зв'язку з цим, в абзаці восьмому пункту 30 частини першої статті 1 Закону № 361-ІХ⁵⁰ передбачено, що КБВ не може бути особа, яка має формальне право на 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі, але є комерційним агентом, номінальним власником або номінальним утримувачем, або лише посередником щодо такого права.

Статтею 295 Господарського кодексу України⁵¹ передбачено, що комерційне посередництво (агентська діяльність) є підприємницькою діяльністю, що полягає в наданні комерційним агентом послуг суб'єктам господарювання при здійсненні ними господарської діяльності шляхом посередництва від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він представляє.

Комерційний агент не може укладати угоди від імені того, кого він представляє, стосовно себе особисто.

Відповідно до частини одинадцятої статті 1 Закону України «Про депозитарну систему України»⁵², номінальний утримувач – іноземна фінансова установа, яка зареєстрована в державі, що є членом Європейського Союзу та/або членом Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та є членом Міжнародної асоціації для системи з питань обслуговування цінних паперів (ISSA), відповідає встановленим НКЦПФР вимогам та відповідно до законодавства держави, в якій її зареєстровано, має право надавати своїм клієнтам послуги з обліку цінних паперів та реєстрації переходу права власності на цінні папери, утому числі в інших державах на підставі відповідних договорів з іноземними фінансовими установами.

Водночас, практика застосування термінів, слів та словосполучень у юриспруденції визначає посередника, як юридичну або фізичну особу (агенти, брокери, дилери, маклери, комівояжери, брокерські фірми, агентства), яка на професійних засадах сприяє встановленню ділових партнерських кон-

50 Закон України від 06.12.2019 № 361-ІХ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»: [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831>

51 Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-ІV: [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

52 Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI «Про депозитарну систему України»: [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text>

тактів, зв'язків, укладанню і виконанню контрактів купівлі-продажу товарів, цінних паперів, реалізації послуг.

Враховуючи викладене, під «формальним правом» в контексті абзацу восьмого пункту 30 частини першої статті 1 Закону № 361-ІХ слід розуміти володіння особою певним обсягом прав власника стосовно 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі на підставі офіційно оформлених документів. При цьому, власник такого формального права є агентом, представником, номінальним утримувачем (номінальним власником) або посередником щодо такого права та не є КБВ.

З метою встановлення КБВ СПФМ:

- витребує та отримує від клієнта - юридичної особи структуру власності такого клієнта;
- встановлює щодо трасту або іншого подібного правового утворення відомості про засновників, довірчих власників, захисників (у разі наявності), вигодоодержувачів (вигодонабувачів) або групу вигодоодержувачів (вигодонабувачів), а також про будь-яких інших фізичних осіб, які здійснюють вирішальний вплив на діяльність трасту або іншого подібного правового утворення (у тому числі через ланцюг контролю/володіння). Щодо трастів та інших подібних правових утворень, вигодоодержувачі (вигодонабувачі) яких характеризуються певними ознаками або класом, встановлюється інформація про таких вигодоодержувачів (вигодонабувачів), яка б надала можливість встановити їх особу в момент виплати чи реалізації ними належних їм прав;
- має право використовувати дані, що містяться в офіційних документах, офіційних та/або інших джерелах;
- має вжити належних заходів для перевірки достовірності інформації щодо кінцевого бенефіціарного власника та пересвідчитися, що він знає, хто є КБВ (за його наявності), здійснюючи обґрунтовані заходи для розуміння права власності (контролю) та структури власності.

СПФМ при встановленні КБВ клієнта не повинен покладатися виключно на ЄДР. Вимоги щодо встановлення КБВ СПФМ виконує з використанням ризик-орієнтованого підходу (частина сьома статті 11 Закону № 361-ІХ).

Разом з тим, інформація про КБВ подається юридичними особами державному реєстратору, відповідно до вимог Закону № 755-ІV⁵³.

Вимоги Закону № 755-ІV щодо подання державному реєстратору відомостей про свого КБВ, поширюються на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування.

53 Закон України від 15.05.2003 № 755-ІV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

За неподання або несвоєчасне подання державному реєстратору передбаченої Законом № 755-IV інформації про КБВ юридичної особи або про його відсутність, або документів для підтвердження відомостей про КБВ юридичної особи – тягнуть за собою накладення штрафу на керівника юридичної особи або особу, уповноважену діяти від імені юридичної особи (виконавчого органу), від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян відповідно до абзацу 11 статті 166¹¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)⁵⁴.

Підприємства, крім державних та комунальних підприємств, зобов'язані встановлювати свого КБВ, регулярно оновлювати і зберігати інформацію про нього та надавати її державному реєстратору у випадках та в обсязі, передбачених законом (частина перша статті 64¹ Господарського кодексу України)⁵⁵.

Пунктом 4 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 361-IX передбачено, що юридичні особи, зареєстровані до набрання чинності цим Законом, подають державному реєстратору інформацію про КБВ в обсязі, визначеному цим Законом, та структуру власності протягом трьох місяців з дня набрання чинності нормативно-правовим актом, яким буде затверджена форма та зміст структури власності.

Пунктом 6 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону передбачено внесення змін до законодавчих актів України, зокрема до Закону № 755-IV, зокрема у статті 17:

після частини двадцятої доповнити чотирма новими частинами такого змісту:

«21. Юридичні особи повинні мати інформацію про кінцевого бенефіціарного власника та структуру власності.

22. Юридичні особи зобов'язані підтримувати інформацію про кінцевого бенефіціарного власника та структуру власності в актуальному стані, оновлювати її та повідомляти державного реєстратора про зміни протягом 30 робочих днів з дня їх виникнення, та подавати державному реєстратору документи, що підтверджують ці зміни. Якщо зміни у структурі власності та інформації про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи відсутні, юридичні особи зобов'язані повідомляти державного реєстратора про відсутність таких змін при проведенні державної реєстрації будь-яких змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі.

54 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

55 Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

23. У разі виявлення юридичною особою неповноти або неточностей чи помилок у раніше наданій державному реєстратору інформації про кінцевого бенефіціарного власника та структуру власності юридична особа не пізніше трьох робочих днів з дня їх виявлення повторно направляє відкориговані відомості в порядку, передбаченому цим Законом.

24. Форма та зміст структури власності встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, за погодженням з Міністерством юстиції України».

е) доповнити статтею 17-1 такого змісту:

«Стаття 17-1. Документи, що подаються заявником для підтвердження відомостей про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи

1. Для підтвердження відомостей про кінцевого бенефіціарного власника щорічно, починаючи з наступного року з дати державної реєстрації юридичної особи, протягом 14 календарних днів подаються такі документи:

1) заява про підтвердження відомостей про кінцевого бенефіціарного власника;

2) структура власності за формою та змістом, визначеними відповідно до законодавства;

3) витяг, виписка чи інший документ з торговельного, банківського, судового реєстру тощо, що підтверджує реєстрацію юридичної особи - нерезидента в країні її місцезнаходження - у разі, якщо засновником юридичної особи є юридична особа - нерезидент;

4) нотаріально засвідчена копія документа, що посвідчує особу, яка є КБВ юридичної особи, - для фізичної особи - нерезидента та, якщо такий документ оформлений без застосування засобів Єдиного державного демографічного реєстру, - для фізичної особи - резидента».

Згідно зі статтею 255 Кодекс України про адміністративні правопорушення протоколи про адміністративне правопорушення за статтею 166¹¹ даного кодексу мають право складати уповноважені на те посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб - підприємців.

З метою запровадження європейських стандартів захисту прав власності, економічних інтересів громадян та інвесторів Урядом затверджено Порядок здійснення контролю у сфері державної реєстрації (постанова Кабінету Мі-

ністрів від 21 грудня 2016 р. № 990 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1125)), відповідно до якого Міністерство юстиції України здійснює контроль за діяльністю суб'єктів державної реєстрації та державних реєстраторів не тільки під час розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність у сфері державної реєстрації, а й шляхом постійного моніторингу реєстраційних дій в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань та Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Прийнятий Порядок визначає підстави та критерії проведення такого моніторингу реєстраційних дій. Виявлення в процесі моніторингу порушень порядку державної реєстрації є підставою для проведення Міністерством юстиції України камеральної перевірки державних реєстраторів та/або суб'єктів державної реєстрації. Крім того, документом передбачено складання протоколу про адміністративне правопорушення, у разі виявлення за результатами моніторингу реєстраційних дій фактів неподання юридичною особою державному реєстратору інформації про КБВ юридичної особи.

2.3 Аналіз законодавства з питань функціонування інституту кінцевого бенефіціарного власника та механізму ідентифікації

Стаття 17 Закону № 755-IV ще з 2014 року зобов'язує всіх юридичних осіб розкривати інформацію про КБВ у ЄДР.

28 квітня 2020 року набрав чинності новий Закон № 361-IX. Цей Закон приводить систему ПВК/ФТ України до міжнародних стандартів, а саме імплементує норми IV Директиви ЄС з ПВК/ФТ.

Визначення КБВ наведено в підпункті 30 пункту 1 статті 1 Закону № 361-IX.

Подібно до IV Директиви ЄС з ПВК/ФТ, у Законі № 361-IX вимагається, щоб суб'єкти звітності щодо КБВ володіли інформацією про своїх КБВ та реєстрували її у централізованому реєстрі, а саме в ЄДР.

Відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців, регулюються Законом № 755-IV.⁵⁶

Також державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців регулюють наступні нормативно-правові акти:

- постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1133 «Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у скорочені строки»;⁵⁷
- наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2016 № 359/5 «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи»;⁵⁸
- наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2016 № 784/5 «Про затвердження Порядку функціонування порталу електронних сервісів

56 Закон України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

57 Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1133 «Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у скорочені строки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1133-2015-%D0%BF#Text>

58 Наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2016 № 359/5 «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1500-16#Text>

- юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи»;⁵⁹
- наказ Міністерства юстиції України від 18.11.2016 № 3268/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»;⁶⁰
  - постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2020 № 721 «Про внесення змін до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 113 «Про внесення змін до деяких форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»;⁶¹
  - наказ Міністерства юстиції України від 16.09.2020 № 3205/5 «Про внесення зміни до деяких форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».⁶²

Суб'єктами, які надають послуги з державної реєстрації, відповідно до Закону з питань реєстрації осіб, є наступні:

- Міністерство юстиції України – у разі державної реєстрації політичних партій, всеукраїнських професійних спілок, їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців; відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, постійно діючих третейських судів, засновниками яких є всеукраїнські громадські організації, всеукраїнських творчих спілок, символіки громадських формувань;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації – у разі державної реєстрації юридичних осіб – релігійних організацій;
- територіальні органи Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі – у разі державної реєстрації первинних, місцевих, обласних, регіональних та республіканських професійних спілок, їх організацій та об'єднань, структурних

59 Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2016 № 784/5 «Про затвердження Порядку функціонування порталу електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-16#Text>

60 Наказ Міністерства юстиції України від 18.11.2016 № 3268/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1500-16#Text>

61 Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2020 № 721 «Про внесення змін до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. N 113 «Про внесення змін до деяких форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/721-2020-%DO%BF#Text>

62 Наказ Міністерства юстиції України від 16.09.2020 № 3205/5 «Про внесення зміни до деяких форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0908-20#Text>

утворень політичних партій, регіональних (місцевих) творчих спілок, територіальних осередків всеукраїнських творчих спілок, місцевих, обласних, республіканських Автономної Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських організацій роботодавців та їх об'єднань, постійно діючих третейських судів, громадських об'єднань, їх відокремлених підрозділів, громадських об'єднань, що не мають статусу юридичної особи, підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання;

- виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, нотаріуси - у разі державної реєстрації юридичних осіб (крім випадків, передбачених абзацами другим - четвертим пункту 17 частини першої статті 1 Закону № 755-IV) та фізичних осіб - підприємців;
- виконавчі органи сільських, селищних та міських рад (крім міст обласного та/або республіканського Автономної Республіки Крим значення) набувають повноважень з державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців відповідно до цього Закону у разі прийняття відповідною радою такого рішення.

Згідно зі ст. 34-11 Закону № 755-IV, контроль у сфері державної реєстрації здійснюється Міністерством юстиції України, у тому числі шляхом моніторингу реєстраційних дій в Єдиному державному реєстрі з метою виявлення порушень порядку державної реєстрації державними реєстраторами, уповноваженими особами суб'єктів державної реєстрації, а також з метою виявлення фактів неподання або несвоєчасного подання державному реєстратору передбаченої цим Законом інформації про КБВ юридичної особи або його відсутність.

В рамках взятих на себе міжнародних зобов'язань Україна забезпечила оприлюднення даних про КБВ у ЄДР.

Так, частиною двадцять першою статті 17 Закону № 755-IV встановлено обов'язок для юридичних мати інформацію про КБВ та структуру власності.

Відповідно до частиною двадцять другою статті 17 Закону № 755-IV, юридичні особи зобов'язані підтримувати інформацію про КБВ та структуру власності в актуальному стані, оновлювати її та повідомляти державного реєстратора про зміни протягом 30 робочих днів з дня їх виникнення, та подавати державному реєстратору документи, що підтверджують ці зміни. Якщо зміни у структурі власності та інформації про КБВ юридичної особи відсутні, юридичні особи зобов'язані повідомляти державного реєстратора про відсутність таких змін при проведенні державної реєстрації будь-яких змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в ЄДР, юридичні особи повинні мати інформацію про КБВ та структуру власності.

Так, у заяві про державну реєстрацію створення юридичної особи (форма 1), затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 18.11.2016 № 3268/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» зазначаються відомості про наявність/відсутність КБВ, причини його відсутності.

При наявності КБВ, відомості заповнюються в окремій таблиці «Відомості про кінцевого бенефіціарного власника (контролера) юридичної особи», а саме: ПІБ, дата народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності), паспортні дані, країна громадянства, місце проживання, відсоток частки статутного капіталу в юридичній особі або відсоток права голосу в юридичній особі, тип бенефіціарного володіння (пряме, опосередковане, представництво, контроль здійснюється за допомогою іншого заходу), відомості про юридичних осіб, через яких здійснюється опосередкований вплив на юридичну особу.

У разі обрання опосередкованого способу впливу на юридичну особу, обов'язково зазначаються відомості про повне найменування та ідентифікаційний код (для резидента) усіх юридичних осіб, через яких фізична особа, що є КБВ (контролером), здійснює володіння часткою в юридичній особі у розмірі 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі. Така інформація має бути достатньою для розуміння усієї структури власності починаючи від засновників юридичної особи, щодо якої проводяться реєстраційні дії, та закінчуючи КБВ (контролером) юридичної особи, щодо якої проводяться реєстраційні дії.

Аналогічно, зазначені відомості подаються до реєстраційного органу юридичними особами у відповідних заявах, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18.11.2016 № 3268/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», а саме:

- Про державну реєстрацію переходу юридичної особи на діяльність на підставі власного установчого документа або модельного статуту (форма 2);
- Про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (форма 3);
- Про державну реєстрацію створення відокремленого підрозділу юридичної особи (форма 4);
- Про державну реєстрацію змін до відомостей про відокремлений підрозділ юридичної особи, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (форма 5);

- Про державну реєстрацію припинення відокремленого підрозділу юридичної особи (форми 6);
- Про державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її реорганізації (форма 8);
- Про державну реєстрацію включення відомостей про юридичну особу до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (форма 9);
- Про державну реєстрацію (акредитацію) відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації, представництва, філії іноземної благодійної організації (форма 22);
- Про державну реєстрацію змін до відомостей про відокремлений підрозділ іноземної неурядової організації, представництва, філії іноземної благодійної організації, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (форма 23).

Подати інформацію можна: у паперовій формі особисто (через ЦНАПи або суб'єкта держреєстрації) або через представника/підписанта за ЄДР; в електронній формі (через онлайн будинок юстиції); у паперовій формі поштовим відправленням (справжність підпису засвідчується нотаріально).

У разі виявлення юридичною особою неповноти або неточностей чи помилок у раніше наданій державному реєстратору інформації про КБВ та структурі власності юридична особа не пізніше трьох робочих днів з дня їх виявлення повторно направляє відкориговані відомості в порядку, передбаченому цим Законом (частина двадцять третя статті 17 Закону № 755-IV).

Форма та зміст структури власності встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення – Міністерством фінансів України, за погодженням з Міністерством юстиції України. (частина двадцять п'ята статті 17 Закону № 755-IV).

Законом про ПВК/ФТ внесено зміни до частини третьої статті 6 Закону про реєстрацію та зобов'язано державного реєстратора під час проведення реєстраційних дій щодо юридичної особи (крім державної реєстрації припинення) та Міжрегіональні управління Міністерства юстиції у разі подання такою юридичною особою відомостей про особу, що є КБВ, здійснювати перевірку (верифікацію) відомостей, зазначених стосовно цієї особи, використовуючи відомості Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиного державного демографічного реєстру, Державного реєстру фізичних осіб – платників податків, Єдиної інформаційної системи Міністерства

внутрішніх справ України щодо розшуку осіб, зниклих безвісти, та викрадених (втрачених) документів за зверненнями громадян.

При цьому, частиною другою вказаної статті передбачено, що під час проведення реєстраційних дій у випадках, передбачених цим Законом, державний реєстратор обов'язково використовує відомості реєстрів, автоматизованих інформаційних систем, держателем (розпорядником, володільцем, адміністратором) яких є державні органи, шляхом безпосереднього доступу до них, у тому числі відомості, що містять персональні дані особи, а також використовує відомості, отримані у порядку інформаційної взаємодії між ЄДР та інформаційними системами державних органів.

Отже, зазначені перевірки відомостей здійснюються щодо особи, зазначеної у заяві на проведення державної реєстрації як КБВ, за наступними показниками:

- за допомогою відомостей Державного реєстру актів цивільного стану громадян перевіряється наявність/відсутність у зазначеному реєстрі актового запису про смерть особи, яка зазначена у заяві як КБВ;
- у Єдиній інформаційній системі Міністерства внутрішніх справ України щодо розшуку осіб, зниклих безвісти, та викрадених (втрачених) документів за зверненнями громадян перевіряється, чи не є зазначений документ, що посвідчує особу КБВ та зазначений у заяві, викраденим або втраченим, чи не перебуває особа у розшуку як зникла безвісти;
- за допомогою Державного реєстру фізичних осіб – платників податків здійснюється перевірка відповідності реєстраційного номера облікової картки платника податків, що зазначено у заяві відносно КБВ, інформації, наявній у вказаному реєстрі;
- за допомогою Єдиного державного демографічного реєстру здійснюється перевірка реквізитів документів, які зазначені у заяві та посвідчують особу КБВ, виданих засобами вказаного реєстру.

Безумовно, задля налагодження інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром та інформаційними системами, зазначеними вище, є необхідним оновлення програмного забезпечення ЄДР, яке на сьогодні не дозволяє здійснювати таку взаємодію автоматично.

Згідно з роз'ясненням Міністерства юстиції України (лист від 23.04.2020 р. №3887/8.4.4./32-20),⁶³ наразі технічним адміністратором ЄДР здійснюються заходи щодо доопрацювання програмного забезпечення реєстру. Водночас, до моменту запровадження такої інформаційної взаємодії: – пошук паспорта громадянина України серед викрадених та втрачених документів необхідно здійснювати на офіційному вебсайті Міністерства внутрішніх справ України за посиланням: <https://wanted.mvs.gov.ua/passport>; – пошук серед зниклих громадян доступний за посиланням: <https://wanted.mvs.gov.ua/searchbezvesti>; перевірка

63 Лист Міністерства юстиції від 23.04.2020 р. № 3887/8.4.4./32-20: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/files/general/2020/04/24/20200424115843-80.pdf>

відомостей за базою недійсних документів доступна на офіційному веб-сайті Державної міграційної служби України за посиланням: <https://nd.dmsu.gov.ua>.

Відповідно до статті 35 Закону № 755-IV суб'єкти державної реєстрації за порушення законодавства у сфері державної реєстрації несуть відповідальність у порядку, встановленому законом.

Засновники (учасники) юридичної особи несуть відповідальність за відповідність установчих документів законодавству, а також за відповідність перекладу тексту документів у випадках, визначених пунктом 1 частини першої статті 15 Закону № 755-IV.

Особи, винні у внесенні до установчих документів або інших документів, що подаються для державної реєстрації, завідомо неправдивих відомостей, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, а також у неподанні або несвоєчасному поданні державному реєстратору передбаченої цим Законом інформації про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи або його відсутність, несуть відповідальність, встановлену законом.

Заявник несе відповідальність за відповідність копій документів в електронній формі оригіналам таких документів у паперовій формі.

Окремим Законом України від 14.10.2014 № 1701-VII⁶⁴ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» врегульовані деякі питання щодо визначення вигодоодержувачів, а саме:

внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині притягнення до адміністративної відповідальності за неподання юридичною особою державному реєстратору передбаченої Законом № 755-IV інформації про вигодоодержувача (вигодоодержувачів) юридичної особи у виді накладення на керівника юридичної особи або особу, уповноважену діяти від імені юридичної особи (виконавчого органу), штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

Господарський кодекс України доповнено статтею 64-1, якою встановлено обов'язок підприємств, крім державних та комунальних підприємств, встановлювати свого КБВ, регулярно оновлювати і зберігати інформацію про нього та надавати її державному реєстратору у випадках та в обсязі, передбачених законом.

Вимоги щодо розкриття інформації про КБВ та відповідальність у випадку їх нерозкриття містяться і в інших національних законодавчих актах, зокрема у:

64 Закон України від 14.10.2014 №1701-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-18#Text>

- Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 №1700-VII⁶⁵ в частині зазначення у Декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування відомостей про юридичних осіб, трасти або інші подібні правові утворення, КБВ яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї;
- Законі України від 18.01.2018 № 2269-VII⁶⁶ «Про приватизацію державного і комунального майна» в частині надання інформації про наявність/відсутність та причини відсутності КБВ до заяви на участь у приватизації об'єкта великої приватизації. Зазначений законодавчий акт містить заборону щодо участі юридичної особи – покупця державного чи комунального майна у випадку нерозкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників відповідно до Закону № 755-IV;
- Законі України від 11.01.2001 № 2210-III⁶⁷ «Про захист економічної конкуренції», згідно з яким у разі ненадання відомостей про кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) суб'єктів господарювання – учасників концентрації Антимонопольний комітет України приймає рішення про відмову у розгляді заяви про надання дозволу на концентрацію, узгоджені дії суб'єктів господарювання;
- Законі України від 05.04.2001 № 2365⁶⁸ «Про політичні партії в Україні», відповідно до якого не допускається здійснення внесків на підтримку політичних партій;
- юридичними особами, КБВ яких є особи, зазначені у підпунктах «а», «в» – «і» пункту 1 та у підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»;
- іноземними державами, іноземними юридичними особами, в яких не менше 10 відсотків статутного капіталу або прав голосу прямо або опосередковано належать нерезидентам, а також юридичними особами, КБВ яких є іноземці чи особи без громадянства.

Якщо фізична або юридична особа здійснює або може здійснювати вирішальний вплив на діяльність однієї або кількох юридичних осіб (зокрема, є КБВ юридичної особи), внески такої фізичної або юридичної особи і підконтрольних їй юридичних осіб вважаються внеском однієї особи і обмежуються загальним розміром (сумою) внеску (внесків), встановленими статтею 15 Закону України «Про політичні партії в Україні».

65 Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 №1700-VII: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

66 Закон України від 14.10.2014 №1700-VII «Про запобігання корупції»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

67 Закон України від 11.01.2001 №2210-III «Про захист економічної конкуренції»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>

68 Закон України від 05.04.2001 №2365 «Про політичні партії в Україні»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>

- Законі України від 25.12.2015 № 922-VIII⁶⁹ «Про публічні закупівлі», замовник приймає рішення про відмову учаснику в участі у процедурі закупівлі та зобов'язаний відхилити тендерну пропозицію учасника або відмовити в участі у переговорній процедурі закупівлі (крім випадків, зазначених у пунктах 2, 4, 5 частини другої статті 40 цього Закону) в разі, якщо: у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відсутня інформація, передбачена пунктом 9 частини другої статті 9 Закону № 755-IV (інформація про КБВ юридичної особи, у тому числі КБВ її засновника, якщо засновник – юридична особа; крім нерезидентів).

Інформація про учасників процедури закупівлі та учасника, з якими укладено договір про закупівлю (у тому числі інформація про КБВ (контролера юридичної особи) знаходиться у відкритому та безоплатному доступі на веб порталі публічних закупівель (<https://prozorro.gov.ua/>);

- Законі України від 21.12.1993 № 3759-XII⁷⁰ «Про телебачення та радіомовлення», яким визначено КБВ (контролера) провайдера програмної послуги багатоканальної телемережі та встановлено вимоги щодо прозорості структури власності суб'єкта інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення, згідно яких структура є прозорою за умови, що інформація, оприлюднена на його офіційному веб-сайті та надана Національній раді з питань телебачення та радіомовлення (далі – Національна рада), дає змогу визначити всіх осіб, які мають пряму та/або опосередковану істотну участь у юридичній особі чи можливість значного або вирішального впливу на управління та/або діяльність юридичної особи, у тому числі відносини контролю між усіма особами в ланцюгу володіння корпоративними правами щодо цієї юридичної особи, а також визначити КБВ.

Інформація про структуру власності суб'єкта інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення розміщується на його офіційному веб-сайті відповідно до вимог цього Закону.

Суб'єкт інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення щороку подає Національній раді інформацію про свою структуру власності в порядку та за формою, що встановлюються Національною радою. Неподання, несвоєчасне подання такої інформації або подання інформації, що не відповідає дійсності, є підставою для застосування Національною радою санкцій відповідно до цього Закону.

69 Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII «Про публічні закупівлі»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

70 Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII «Про телебачення та радіомовлення»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>

У разі виявлення технічної помилки в інформації про структуру власності, поданій Національній раді, суб'єкт інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення повинен упродовж двох тижнів її виправити.

Визначення КБВ банками

---

22 травня 2020 року набрало чинності нове Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене Постановою Правління Національного банку України № 65⁷¹ (далі – Положення 65), яке замінило собою попереднє Положення № 417 від 26 червня 2015 року та запровадило нові вимоги до здійснення банками фінансового моніторингу.

Відповідно до додатку 4 Положення 65, під час здійснення належної перевірки клієнта банк зобов'язаний:

- установити КБВ клієнта або факт його (їх) відсутності, у тому числі отримати структуру власності юридичної особи з метою її розуміння;
- установити дані, що дають змогу встановити КБВ [прізвище, ім'я та (за наявності) по батькові, країну громадянства та постійного місця проживання, дату народження, характер та міру (рівень, ступінь, частку) бенефіціарного володіння (вигоди, інтересу, впливу)];
- ужити заходів з верифікації особи КБВ (у разі наявності КБВ).

З метою встановлення КБВ банк зобов'язаний:

- витребувати та отримати від клієнта – юридичної особи структуру власності такого клієнта;
- установити щодо трасту або іншого подібного правового утворення відомості про засновників, довірчих власників, захисників (у разі наявності), вигодоодержувачів (вигодонабувачів) або групу вигодоодержувачів (вигодонабувачів), а також про будь-яких інших фізичних осіб, які здійснюють вирішальний вплив на діяльність трасту або іншого подібного правового утворення (у тому числі через ланцюг контролю/ володіння).

Щодо трастів та інших подібних правових утворень, вигодоодержувачі (вигодонабувачі) яких характеризуються певними ознаками або класом, встановлюється інформація про таких вигодоодержувачів (вигодонабувачів), яка б дала змогу встановити їх особу в момент виплати чи реалізації ними належних їм прав;

- ужити належних заходів для перевірки достовірності інформації щодо КБВ та пересвідчитися, що він знає, хто є КБВ (за його наявності),

---

71 Постанова Правління Національного банку України від 19.05.2020 № 65 «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>

уживаючи обґрунтованих заходів для розуміння права власності (контролю) та структури власності.

3. Банк для встановлення та верифікації особи КБВ має право використовувати дані, що містяться в офіційних документах, офіційних та/або інших відкритих джерелах, зокрема в іноземних державних реєстрах, подібних до ЄДР. Банк також може використовувати інформацію, отриману від клієнта, уживаючи необхідних заходів із перевірки отриманої інформації за допомогою інших джерел.

4. Банк під час встановлення КБВ клієнта не повинен покладатися виключно на ЄДР, крім випадків прямо визначених Положенням про здійснення банками фінансового моніторингу.

5. Вимоги щодо встановлення КБВ банк виконує з використанням ризик-орієнтованого підходу, ураховуючи виявлені критерії ризиків. Водночас обсяг дій банку зі збору необхідної інформації та глибина аналізу отриманої інформації мають бути пропорційні виявленим ризикам, зокрема складності структури власності юридичної особи. У будь-якому разі банк має вжити заходів, достатніх для того, щоб бути впевненим, що він знає, хто є КБВ (або що КБВ відсутній), та для отримання розуміння права власності (контролю) та структури власності.

6. Банк стосовно клієнтів, які є емітентами, що відповідно до законодавства або умов публічного розміщення акцій на міжнародно визнаних біржах зобов'язані публічно розкривати відомості про КБВ, або є дочірніми підприємствами чи представництвами таких емітентів, може встановити факт відсутності в них КБВ.

7. У разі встановлення ділових відносин (проведення фінансової операції без встановлення ділових відносин) з клієнтом, який є фізичною особою або ФОП, банк може вважати, що в такого клієнта відсутній КБВ, крім випадків виникнення в банку підозри або достатніх підстав для підозри (зокрема у разі виявлення відповідних критеріїв ризику або індикаторів підозрілості фінансових операцій), що такий клієнт діє не від власного імені.

Якщо особа діє як представник іншої особи чи від імені або в інтересах іншої особи, то банк зобов'язаний також встановити КБВ особи, від імені або в інтересах якої проводиться фінансова операція (за наявності), або встановити вигодоодержувача (вигодонабувача) за фінансовою операцією, крім здійснення фінансових операцій на підставі кореспондентських відносин, передбачених в абзацах другому – четвертому пункту 32 частини першої статті 1 Закону № 361-IX.

Якщо клієнтом банку є номінальний утримувач, то банк з метою мінімізації ризиків ВК/ФТ може прийняти рішення про необхідність установлення особи, на користь або в інтересах якої проводиться фінансова операція на

рахунку такого номінального утримувача, тобто встановити вигодоодержувача (вигодонабувача) щодо цінних паперів, права на які та права за якими обліковуються на рахунку в цінних паперах номінального утримувача.

Під час належної перевірки банк має здійснювати додатково щодо клієнтів, які (КБВ яких) є політично значущими особами, членами їх сімей та особами, пов'язаними з політично значущими особами заходи, визначені частиною тринадцятою статті 11 Закону № 361-ІХ.

Пунктом 6 Додатку 9 до Положення 65 визначено джерела інформації, які можуть використовуватися банком для визначення належності клієнта до категорії РЕР за умови, якщо рівень ризику ділових відносин (разової фінансової операції на значну суму) з клієнтом є вищим, ніж низький, а саме:

- бази даних сервіс-провайдерів, що надають безоплатно або платно інформаційні послуги;
- публічні джерела даних у мережі Інтернет, включаючи офіційні інтернет-представництва органів державної влади;
- офіційні інтернет-представництва систем декларування доходів публічними особами, уключаючи Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Банк під час проведення процедур з актуалізації наявних даних про клієнтів також здійснює актуалізацію статусу належності клієнта до категорії РЕР, в залежності від періодичності, встановленої на основі ризик – орієнтованого підходу.

З метою визначення КБВ, додатком 22 Постанови 65, Національним банком затверджено Приклад схематичного зображення структури власності клієнта - юридичної особи.

Редакція Закону України від 08.03.2015 № 2121-III⁷² «Про банки і банківську діяльність» визначає поняття «структура власності юридичної особи» як «систему відносин юридичних та фізичних осіб, що дає змогу визначити:

- усіх ключових учасників та контролерів юридичної особи;
- усіх ключових учасників кожної юридичної особи, яка існує в ланцюгу володіння корпоративними правами;
- усіх осіб, котрі прямо та/або опосередковано беруть участь у цій юридичній особі;
- відносини контролю щодо цієї юридичної особи між усіма особами, зазначеними в пунктах 1–3.

Непрозорі структури власності комерційних банків мають негативні наслідки: надмірні обсяги кредитування пов'язаних осіб та виведення коштів із

72 Закон України від 08.03.2015 № 2121-III «Про банки і банківську діяльність»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

банків через такі операції, підвищені ризики банків, що включають ризики бізнесу власника банку й пов'язаних із ним осіб, зниження ефективності та стабільності комерційних банків, низький рівень довіри до банківської системи України.

Законодавча вимога розкривати інформацію лише про власників істотної участі давала банкам підставу стверджувати, що в них немає власників істотної участі й таким чином приховувати реальних КБВ. Типовою непрозорою схемою структури власності була структура з використанням офшору. У частині банків кінцевим номінальним власником є громадянин офшорної юрисдикції, пов'язаний з українським реальним власником трастовою угодою. Під час обчислення рівня прозорості структури власності комерційних банків в Україні, прозорою часткою власності вважалася така, що прямо чи опосередковано належить державі, фізичній особі або публічній компанії та дані про яку зазначені.

Складні для ідентифікації кінцевих реальних власників схеми структур власності банків породжують такі негативні наслідки, як надмірні обсяги кредитування пов'язаних із банком осіб та виведення коштів із банків через такі операції; банки беруть на себе підвищені ризики, які, окрім ризиків власне банківської діяльності, уключають ризики бізнесу власника банку (пов'язаних із ним осіб, кінцевого вигодонабувача); неефективність та нестабільність діяльності комерційних банків, що призводить до їх неплатоспроможності й банкрутства; низький рівень довіри до банківської системи України.

Аналіз структури власності деяких комерційних банків був ускладнений через те, що законодавець, до введення в дію Закону України від 02.03.2015 № 218-VIII⁷³ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб», вимагав розкрити інформацію лише про власників істотної участі, тому капітал банку було поділено на 11–12 часток, кожна з яких менша за 10 % і належала офшорній компанії, а кінцевим бенефіціаром усіх цих компаній була одна особа. Оскільки власників істотної участі не було, то комерційний банк не оприлюднював їхній список.

Прозора структура власності дозволяє встановити реальних контролерів банку та пов'язаних з банком осіб, що є основою ефективного регулювання та нагляду за діяльністю банків.

Забезпечення прозорості структури власності комерційних банків потрібне задля:

- збільшення довіри вкладників: вкладники мають бути впевнені, що їхні кошти повернуть вчасно та в повному обсязі;

73 Закон України від 02.03.2015 № 218-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб»: [Електронний ресурс]. - Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/218-19#Text>

- зниження вартості кредитів, оскільки залучені кошти спрямовуватимуться на внутрішній ринок, а не виводитимуться за кордон;
- зростання кредитування підприємств, не пов'язаних з акціонерами банку;
- забезпечення можливості обрати банк, власникам якого клієнти довіряють, тому що знатимуть реальних власників банків;
- підвищення стійкості банків до макроекономічних шоків, наявності достатнього запасу ліквідності та капіталу, щоб стабільно працювати навіть в умовах рецесії.

Постановою Правління Національного банку України від 21 травня 2015 року № 328 «Про затвердження Положення про порядок подання відомостей про структуру власності банку»⁷⁴, яка набула чинності 23 травня 2015 року (далі – Положення 328) Національним банком України удосконалено підходи до оцінки структур власності банків, зокрема:

- розширено перелік випадків, коли структура власності банку може бути визнана непрозорою. Тепер Національний банк України може прийняти відповідне рішення у разі наявності у структурі власності банку осіб, визнаних Національним банком України власниками істотної участі, якщо такими особами не погоджено з Національним банком України набуття істотної участі в порядку, визначеному законодавством;
- включено критерії оцінки фінансового/майнового стану особи, яка входить до складу десяти найбільших остаточно ключових учасників у структурі власності банку. Остаточні ключові учасники – це ключові учасники – фізичні особи, а також ключові учасники – юридичні особи, які у своєму складі не мають ключових учасників.

Остаточними ключовими учасниками також є держава (в особі відповідного органу державної влади), територіальна громада (в особі відповідного органу місцевого самоврядування), міжнародна фінансова установа, а також публічна компанія.

Зазначений нормативно-правовий документ зобов'язував банки протягом двох тижнів із дня набрання чинності вказаною постановою подати до Національного банку України відомості про свою структуру власності в паперовому та в електронному вигляді згідно з додатками 1 – 3 до Положення, а також подати, визначене Положенням, схематичне зображення структури власності банку станом на дату набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб» і на дату подання цих відомостей до Національного банку України.

74 Постанова Правління Національного банку України від 21 травня 2015 року №32 «Про затвердження Положення про порядок подання відомостей про структуру власності банку»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0328500-15#Text>

Надані до Національного банку України відомості про власників істотної участі у банку, остаточних ключових учасників банку та схематичне зображення структури власності публікуються на підставі поданої банками інформації на офіційному сайті НБУ з їх систематичним оновленням -<https://bank.gov.ua/ua/supervision/registration/shareholders> (додаток).

Відповідно до пунктів 4, 5 Положення 328 структура власності банку є прозорою, якщо одночасно виконуються такі вимоги:

Відомості про структуру власності банку дають змогу визначити:

- усіх осіб, які мають пряму та/або опосередковану істотну участь у банку або можливість значного або вирішального впливу на управління та/або діяльність банку;
- усіх ключових учасників банку та всіх ключових учасників усіх юридичних осіб у ланцюгу володіння корпоративними правами банку;
- характер взаємозв'язків між особами, зазначеними вище;
- документи про структуру власності банку відповідають вимогам цього Положення;
- відомості про структуру власності банку подано до Національного банку та розміщено на вебсайті банку в мережі Інтернет (в окремому розділі з назвою «Структура власності банку») та на сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку України за формою, визначеною Національним банком України.

Структура власності банку є непрозорою, якщо вона не відповідає вимогам щодо прозорості, визначеним у вказаних пунктах, а також за наявності обставин, визначених у пунктах 5 і 6 відповідного розділу.

Структура власності банку є непрозорою, якщо неможливо визначити всіх власників істотної участі в банку через наявність у структурі власності банку трастових конструкцій.

Національний банк України має право визнати структуру власності банку непрозорою у разі:

- неможливості встановити особу/осіб, яка/які здійснює(ють) значний вплив на управління або діяльність банку, або
- наявності в такій структурі власності особи/осіб, яка/які визнана/визнані Національним банком України власником/власниками істотної участі в банку, якщо такою особою/особами не погоджено з Національним банком України набуття істотної участі в банку в порядку, визначеному законодавством України.

За наявності в Національного банку України підстав уважати, що заявлена структура власності банку не відповідає дійсності, зокрема, що будь-яка особа, яка входить до складу десяти найбільших остаточних ключових учасників у структурі власності банку, є номінальним (довірчим) власни-

ком, тобто особою, яка володіє акціями або частками юридичної особи на користь (в інтересах) іншої особи (кінцевого бенефіціарного власника) та виконує юридично значущі дії щодо таких акцій або часток лише на підставі інструкцій і вказівок кінцевого бенефіціарного власника, Національний банк має право запитати в такої особи додаткові документи, у тому числі документи для оцінки фінансового/майнового стану такої особи та для з'ясування прозорості структури власності банку, а також установити строк для надання таких документів.

Банк подає Національному банку України такі документи про структуру власності банку (далі разом – Документи про структуру власності):

повідомлення про подання відомостей про структуру власності банку, складене за формою, наведеною в додатку 1 до цього Положення (далі – Повідомлення);

відомості про остаточних ключових учасників у структурі власності банку, складені за формою та відповідно до параметрів заповнення, наведених у додатку 2 до цього Положення (далі – Відомості про остаточних ключових учасників);

відомості про власників істотної участі в банку, складені за формою та відповідно до параметрів заповнення, наведених у додатку 3 до цього Положення (далі – Відомості про власників істотної участі);

схематичне зображення структури власності банку (далі – Схема).

Документи про структуру власності мають містити повну та достовірну інформацію щодо структури власності банку на дату їх подання.

Інформація, зазначена у Схемі, має повністю відповідати інформації, включеній до Відомостей про остаточних ключових учасників та Відомостей про власників істотної участі.

Зразки заповнення відомостей про остаточних ключових учасників, відомостей про власників істотної участі та складання Схеми наведені в додатках 4 – 9 Положення 328.

12. Сторона договору купівлі-продажу або іншого правочину, унаслідок виконання якого відбудуться зміни в складі власників істотної участі в банку або 10-ти найбільших остаточних ключових учасників банку, зобов'язана протягом 10 робочих днів із дати настання події, що призводить до таких змін (перехід права власності на акції банку або частку в статутному капіталі особи, яка має пряму або опосередковану участь у банку, тощо), подати до Національного банку та банку оригінал або нотаріально засвідчену копію такого правочину.

13. Банк подає Національному банку Документи про структуру власності щороку до 01 лютого станом на 1 січня поточного року, а також протягом 10 робочих днів із дати змін у складі відомостей про структуру власності (переходу права власності на акції банку, переходу права власності на корпоративні права особи, яка має пряму або опосередковану участь у банку), якщо такі зміни стосуються:

- складу власників істотної участі в банку або розміру їх участі в банку або
- складу 10 найбільших остаточно ключових учасників у структурі власності банку або розміру їх участі в банку, за умови, що зміни розміру участі в банку перевищують один відсоток статутного капіталу банку.

У Повідомленні, яке подається в складі Документів про структуру власності у зв'язку зі змінами в складі відомостей про структуру власності, обов'язково наводиться короткий опис змін із посиланням на реквізити правочинів, на підставі яких відбулися зміни.

14. Документи про структуру власності подаються до Національного банку в такій формі:

- Повідомлення – листом, який надсилається електронною поштою Національного банку на адресу структурного підрозділу Національного банку України з питань ліцензування банків;
- Відомості про остаточно ключових учасників, Відомості про власників істотної участі та Схема – в електронному вигляді засобами спеціального програмного забезпечення. Схема надсилається у файлі формату PDF.

Визначення КБВ небанківськими фінансовими установами

Відповідно до Закону України від 12.09.2019 № 79-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг»⁷⁵ (далі – Закон № 79) Національний банк України із 01.07.2020 отримав повноваження щодо державного регулювання та нагляду на ринках небанківських фінансових послуг.

Пунктом 31 частини першої статті 28 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»⁷⁶ (у редакції Закону № 79) (далі – Закон про фінансові послуги) визначено, що Національний банк у сфері державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг у

75 Закон України від 12.09.2019 № 79-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг»: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>

76 Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

межах компетенції, визначеної частиною першою статті 21 Закону про фінансові послуги, визначає вимоги до осіб, які мають намір провадити/провадять діяльність із надання фінансових послуг (далі – надавачі фінансових послуг), включаючи вимоги до їх структури власності, системи корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю, умови провадження діяльності з надання фінансових послуг, здійснення яких потребує відповідної ліцензії (ліцензійні умови), та порядок контролю за їх додержанням. Відповідно до пункту 14 розділу II Закону № 79, Національний банк має забезпечити прийняття актів, необхідних для реалізації цього закону.

30 липня 2020 року набрала чинності постанова Правління Національного банку України від 28 липня 2020 № 107 «Про затвердження Положення про здійснення небанківськими фінансовими установами фінансового моніторингу»⁷⁷ (далі – Положення 107).

Вимоги Положення 107 поширюються на страховиків (перестраховиків), страхових (перестрахових) брокерів, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи (крім фінансових установ та інших юридичних осіб, щодо яких державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії здійснюються іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу); платіжні організації, учасників чи членів платіжних систем, які надають фінансові послуги на підставі відповідних ліцензій чи реєстраційних документів; операторів поштового зв'язку; інші установи, які надають послуги з переказу коштів та здійснення валютних операцій; філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України, інших юридичних осіб, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги (далі – установи).

Відповідно до пункту 62 Положення 107 установи зобов'язані здійснювати оцінку/переоцінку ризиків, у тому числі притаманних їм діяльності, документувати їх результати, а також підтримувати в актуальному стані інформацію щодо оцінки ризиків, притаманних їхній діяльності (ризик-профіль установи), та ризику своїх клієнтів таким чином, щоб бути здатними продемонструвати своє розуміння ризиків, що становлять для них такі клієнти (ризик-профіль клієнтів).

Встановлення КБВ та верифікація його особи здійснюється установою в порядку, визначеному в додатку 4 до Положення 107.

Відповідно до пункту 3 додатка 2 установа під час здійснення ідентифікації отримує такі ідентифікаційні дані:

- для юридичної особи – відомості, зазначені в пункті 3 частини восьмої та в пункті 2 частини дев'ятої статті 11 Закону № 361-IX;

⁷⁷ Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про здійснення небанківськими фінансовими установами фінансового моніторингу» від 28 липня 2020 №107: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20#Text>

- для трасту або іншого подібного правового утворення – відомості, зазначені в пункті 3 частини дев'ятої статті 11 Закону № 361-IX.

Ідентифікація здійснюється на підставі інформації, отриманої від клієнта (представника клієнта), або одночасно на підставі документів та/або інформації, отриманої установою з метою здійснення його верифікації. Верифікація – на підставі офіційних документів або інформації, отриманої з офіційних джерел або інших надійних джерел, визначених у додатку 1 до Положення 107. Під час здійснення верифікації установа має перевірити (підтвердити) належність відповідній особі ідентифікаційних даних.

Установи, якщо особа діє як представник іншої особи чи від імені або в інтересах іншої особи, зобов'язані також встановити КБВ особи, від імені або в інтересах якої проводиться фінансова операція (за наявності), або встановити вигодоодержувача (вигодонабувача) за фінансовою операцією.

Якщо клієнтом є номінальний утримувач, з метою мінімізації ризиків ВК/ФТ установи можуть прийняти рішення про необхідність встановлення особи, на користь або в інтересах якої проводиться фінансова операція такого номінального утримувача, тобто встановити вигодоодержувача (вигодонабувача).

Установи встановлюють такі дані щодо вигодоодержувача (вигодонабувача) за фінансовою операцією:

- для фізичної особи – прізвище, ім'я та (за наявності) по батькові, дату народження, країну громадянства та постійного місця проживання;
- для юридичної особи – повне найменування, місцезнаходження, дату та орган реєстрації юридичної особи, дані, що дають змогу встановити кінцевих бенефіціарних власників. Установа встановлює вигодоодержувача на підставі документів та/або інформації, наданих особою, яка діє на користь або в інтересах вигодоодержувача, а також з інших джерел, якщо відповідна інформація є публічною (відкритою).

Страховики (перестраховики), страхові (перестрахові) брокери з метою здійснення ідентифікації вигодоодержувача (вигодонабувача) за договором страхування життя додатково до заходів НПК встановлюють:

- для вигодоодержувачів (вигодонабувачів), конкретно визначених у договорі страхування життя, – прізвище, ім'я та (за наявності) по батькові фізичної особи або найменування юридичної особи, трасту або іншого подібного правового утворення;
- для вигодоодержувачів (вигодонабувачів), визначених через їх характеристики або категорію (наприклад, чоловік, дружина або діти на момент настання страхового випадку) чи в інший спосіб (наприклад за заповітом), – інформацію, достатню для впевненості страховика (перестраховика), страхового (перестрахового) брокера в можливості ідентифікувати вигодоодержувача (вигодонабувача)

під час здійснення страхової виплати. Страховики (перестраховики), страхові (перестрахові) брокери здійснюють верифікацію вигодоодержувачів (вигодонабувачів) за договором страхування життя під час здійснення страхової виплати. У разі передачі прав за договорами страхування життя третім особам ідентифікація нових вигодоодержувачів (вигодонабувачів) здійснюється під час передачі таких прав.

Установи під час верифікації клієнта-нерезидента, який є юридичною особою, також отримує легалізований витяг з торгового, банківського чи судового реєстру або нотаріально засвідчене реєстраційне посвідчення уповноваженого органу іноземної держави про реєстрацію цієї юридичної особи.

Під час верифікації клієнта-нерезидента, який є трастом або іншим правовим утворенням, також отримують нотаріально засвідчену копію документа або його легалізований витяг про утворення (заснування) трасту або іншого подібного правового утворення.

В додатку 4 до Положення 107 зазначено аналогічні вимоги та процедури встановлення КБВ установами як і до банків.

З огляду на вищевикладене для встановлення вимог до структури власності надавачів фінансових послуг Національний банк розробив та оприлюднив для громадського обговорення проект «Положення про вимоги до структури власності надавачів фінансових послуг»⁷⁸ (далі – Положення), яким планується запровадити вимоги до структури власності учасників ринків небанківських фінансових послуг.

Його потреба зумовлена відсутністю нормативно-правового акту Нацкомфінпослуг або Національного банку України, який би встановлював вимоги до структури власності учасників ринків небанківських фінансових послуг.

Дія цього Положення буде поширюватись на фінансові установи, крім банків та кредитних спілок, юридичні особи, що не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, а також юридичні особи, які мають намір надавати фінансові послуги (далі – надавачі фінансових послуг).

Набуття чинності Положенням сприятиме прозорості структури власності надавачів фінансових послуг та встановленню чітких інструментів Національного банку щодо їх моніторингу.

Дія цього Положення не буде поширюватись на банки та кредитні спілки.

Проект Положення розроблено з метою визначення вимог до структури власності надавачів фінансових послуг.

78 Проект «Положення про вимоги до структури власності надавачів фінансових послуг»: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_2020-09-25.docx

Затвердження регуляторного акту дасть змогу встановити вимоги до структури власності надавачів фінансових послуг та порядок моніторингу Національним банком України дотримання надавачами фінансових послуг установлених вимог.

Із цією метою проектом регуляторного акту:

- визначено порядок розрахунку розміру участі у структурі власності;
- передбачено вичерпний перелік вимог до прозорості структури власності надавача фінансових послуг;
- урегульовано порядок контролю Національним банком України та надавачем фінансових послуг вимог до структури власності надавача фінансових послуг;
- встановлено порядок опублікування інформації про структуру власності надавачів фінансових послуг на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку України та веб-сайтах надавачів фінансових послуг;
- передбачено право Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності ринків небанківських фінансових послуг Національного банку України прийняти рішення про непрозорість структури власності надавача фінансових послуг;
- встановлюється порядок комунікації Національного банку України з надавачами фінансових послуг. Зокрема актом визначено, що основним способом комунікації Національного банку України з надавачами фінансових послуг є електронна комунікація.

2.4 Пропозиції щодо удосконалення механізму ідентифікації кінцевого бенефіціарного власника

Нові правила розкриття інформації про КБВ свідчать про поступовий рух України в напрямку прозорості структур власності та приведення національного законодавства до міжнародних стандартів. Проте, проведений аналіз стану виконання та впровадження пропозицій OpenOwnership, впровадження Концепції 33 кроків свідчать про низку проблем, що необхідно ще вирішувати.

Проблема 1. Формальний підхід суб'єктів розкриття інформації до визначення поняття «кінцевий бенефіціарний власник».

Опис проблеми. Пряме або опосередковане (через іншу фізичну чи юридичну особу) володіння однією особою самотійно або спільно з пов'язаними фізичними та/або юридичними особами часткою в юридичній особі у розмірі 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі є формальним критерієм, який очікувано буде використовуватися суб'єктом розкриття інформації про КБВ.

Визнання фізичної особи КБВ юридичної особи навіть у разі, коли така особа ніяк (прямо чи опосередковано) не може впливати на «підконтрольного» суб'єкта, але при цьому є власником порогового пакету акцій (голосів) у товаристві.

Пропозиція.

- Здійснення належної перевірки «реального» КБВ із врахуванням сутнісного критерію: реалізації права володіння або користування всіма активами чи їх значною часткою; права вирішального впливу на формування складу, результати голосування; права вирішального впливу на вчинення правочинів, які надають можливість визначати умови господарської діяльності; давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління; здійснювати вирішальний вплив у будь-який інший спосіб;
- Передбачити у ЄДР відомості про уповноважених представників з деталізацією відомостей про них (адреса проживання).

Проблема 2. Відсутність на законодавчому рівні адміністративної та/або кримінальної відповідальності за подання державному реєстратору недостовірної інформації.

Опис проблеми. Чинним законодавством встановлено адміністративну відповідальність за неподання або несвоєчасне подання державному реєстратору інформації про КБВ юридичної особи або про його відсутність, або документів для підтвердження відомостей про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи. Кримінальна відповідальність встановлена за завідомо підроблені офіційні документи. Ймовірно, відсутність норми спричинено недосконалістю нормативно-правового та технічного забезпечення порядку та процедури подання та верифікації наданої інформації суб'єктами розкриття.

Пропозиція.

- Передбачити на законодавчому рівні відповідальність за подання недостовірної інформації з чітким окресленням ознак складу правопорушення;
- Визначити суб'єкта, уповноваженого на притягнення до такої відповідальності;
- Передбачити інформацію в ЄДР про причетних осіб до подання недостовірної інформації.

Проблема 3. Певний конфлікт у законодавстві між «презумпцією достовірності» інформації, внесеної до ЄДР, і професійним судженням.

Опис проблеми. Відсутність чітко окресленої законодавством межі, на якому етапі варто припинити шукати КБВ та критеріїв, на підставі яких розкрита інформація буде вважатися повною та достовірною.

Пропозиція. Розробити методичні рекомендації щодо покращення розуміння етапу на якому варто припинити шукати КБВ та критерії, на підставі яких розкрита інформація буде вважатися повною та достовірною.

Проблема 4. Відсутність легальних механізмів виявлення та доведення зв'язку фізичної особи – кінцевого вигодоодержувача з номінальними власниками.

Опис проблеми. Відсутність сприяє подальшому ВК через підставних осіб та ухиленню від сплати податків.

Пропозиція. Детальне вивчення даної проблеми на науковому рівні із залученням кваліфікованих фахівців певних галузевих напрямків. Проведення навчальних та інформаційних компаній.

Проблема 5. Встановлений законодавством строк для здійснення реєстраційної дії про КБВ та відсутність його продовження для перевірки наданої інформації у випадку необхідності.

Опис проблеми. Відповідно до статті 26 Закону № 755-IV розгляд документів, поданих для державної реєстрації та проведення реєстраційних дій, здійснюється державним реєстратором у строки:

- щодо юридичних осіб – протягом 24 години після надходження документів, поданих до державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, крім вихідних та святкових днів;
- щодо громадського об'єднання, місцевого осередку громадського об'єднання із статусом юридичної особи – не пізніше трьох робочих днів з дати подання документів для державної реєстрації.

Також, відсутня норма, в якій передбачено продовження строку розгляду для зазначених реєстраційних дій. У випадку необхідності.

По суті, встановлений законодавством термін для здійснення реєстраційної дії, із врахуванням тривалості робочого часу, у розпорядженні державного реєстратора є недостатнім для здійснення перевірки наданої інформації із врахуванням проведення зв'язки з іншими реєстрами (Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиного державного демографічного реєстру, Державного реєстру фізичних осіб–платників податків, Єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України), визначених Законом № 755-IV, що, в свою чергу, може свідчити про ймовірність формального підходу до здійснення належної верифікації поданої інформації. Достатнім визначений строк буде лише у випадку вирішення проблеми відсутності автоматизованої програми перевірки інформацій з інших державних реєстрів.

Пропозиція. Вирішення проблеми відсутності автоматизованої програми перевірки та аналізу інформації з державних реєстрів, визначених Законом № 755-IV, яка буде генеруватися з інших реєстрів.

Проблема 6. Відсутність достатніх можливостей для належної перевірки відповідності та достовірності поданої інформації в частині встановлення контролю.

Опис проблеми. Враховуючи особливості організаційно-правових форм товариств, та з огляду на вимоги статті 17-1 Закону № 755-IV щодо документів, які подаються заявником для підтвердження відомостей про КБВ, у державних реєстраторів відсутні достатні можливості для належної перевірки відповідності та достовірності поданої інформації в частині встановлення відносин контролю (виявлення наявності ознак вирішального впливу; виявлення чинників, що забезпечують такий вплив (зміни впливу); встановлення складу суб'єкта господарювання-групи осіб). Отже, на даний момент очікувано, що роль державних реєстраторів при визначенні КБВ буде мати формальний підхід і спрямовуватися на встановлення факту подання/неподання інформації про КБВ.

Пропозиція. Здійснити автоматизацію процесів збору та обробки інформації, її зв'язки з іншими державними реєстрами, які визначені Законом № 755-IV.

Проблема 7. Низький рівень відповідності щодо подання інформації про КБВ.

Опис проблеми. Наявність відсотку юридичних осіб, які не подадуть інформацію про КБВ, подана інформація буде недостатньою для здійснення висновків про реального власника.

Пропозиції.

- Запускати потужні комунікаційні кампанії щодо змін у законодавстві, термінів та санкцій за невідповідність;
- Посилення санкційного режиму (різна відповідальність та більш жорсткі санкції, включаючи скасування державної реєстрації);
- Зробити розкриття інформації про КБВ для компаній умовою кваліфікації для отримання дозволів та/або ліцензій;
- Після сплину строку, встановленого для розкриття інформації, уповноважений орган повинен вжити заходів у вигляді негайного повідомлення відповідних правоохоронних органів для вжиття необхідних заходів (на підставі результатів масового аналізу відповідних полів для встановлення компаній-порушників).

Проблема 8. Відсутність інформації про час подання відповідних даних в ЄДР.

Опис проблеми. Відсутність даних в ЄДР не дасть змогу здійснити висновок щодо актуальності поданої інформації та прийняття рішення про проведення належної перевірки СПФМ під час встановлення ділових відносин, проведення операцій.

Пропозиції.

- Забезпечити збереження історії даних;
- Забезпечити відображення даних про КБВ із даними про час їх подання та датою чинності. При можливості передбачити певну «підсвітку», якщо не було надане потрібне підтвердження або актуалізація.

Проблема 9. Відсутність можливості перегляду історії (архівних даних) щодо зміни КБВ в акціонерних товариствах.

Опис проблеми. Акціонерне товариство є власником інформації, що міститься у системі депозитарного обліку, стосовно інформації, що міститься на його рахунку в цінних паперах, відкритому Центральним депозитарієм

або Національним банком України, а також стосовно інформації з реєстру власників іменних цінних паперів такого емітента.

Реєстр власників іменних цінних паперів складається окремо за кожним акціонерним товариством та випуском цінних паперів. Реквізитний склад реєстру власників іменних цінних паперів визначається Правилами та іншими внутрішніми документами Центрального депозитарію згідно із законодавством України. Центральним депозитарієм складається та надається реєстр власників іменних цінних паперів, облік яких відповідно до компетенції, встановленої Законом «Про депозитарну систему України» здійснює Центральний депозитарій, Перелік власників, у випадку настання терміну звітності відповідно до договору, настання строку виплати доходів за цінними паперами, для отримання емітентом інформації про власників голосуючих акцій акціонерних товариств, пакет яких становить 5 і більше відсотків акцій.

Враховуючи, що обов'язок розкривати інформацію про КБВ встановлено до юридичної особи – акціонерного товариства, останнє може отримати інформацію про зміну власників 5 і більше відсотків акцій у випадку розкриття такої інформації депозитарними установами у складі адміністративних даних та публікації у загальнодоступній інформаційній базі даних НКЦПФР (smida.gov.ua) у розділі «База даних» / «власники».

Пропозиції.

- Враховуючи строки та процедуру отримання акціонерним товариством інформації про власників 5 і більше відсотків акцій статутного капіталу, передбачити в ЄДР наявність інформації щодо дати розкриття відомостей про КБВ із збереженням хронології подання таких відомостей.
- Передбачити ведення історії даних також щодо акціонерних товариств.

Проблема 10. Відсутність достатніх можливостей для проведення системної (масової) онлайн валідації, верифікації і «чистки» даних.

Опис проблеми. Дані збираються не в структурованому вигляді (недоступні в машинозчитуваному форматі) – набираються у вигляді тексту у полі «засновники». Як наслідок – неможливе проведення системної (масової) онлайн валідації, верифікації і «чистки» даних (орфографічні, семантичні помилки, друкарські помилки). Законодавством не передбачено виконання додаткових дій щодо роздрукування та сканування інформації з інших державних реєстрів з метою долучення їх до матеріалів реєстраційної справи у паперовому та/або електронному вигляді.

Пропозиції.

- Структурувати поля даних (значно обмежити можливість введення даних у текстовому форматі, виставити окремі запобіжники);
- Запустити процес збору даних в електронному вигляді;
- Передбачити за окремими показниками випадаюче меню (наприклад, громадянство, країна реєстрації тощо);
- Передбачити певну графу, у якій будуть зазначатися відомості про виявлені державним реєстратором відмінності в поданій інформації;
- Інтегрувати дані з Beneficial Ownership Data Standard (BODS), який дозволить здійснити перевірки (валідацію) масивів даних на семантичні помилки;
- Запровадити автоматичний крос-чекінг зі всіма доступними реєстрами (податкові реєстри, паспортні сервіси, реєстри об'єктів нерухомості та рухомого майна, виборчих реєстрів)⁷⁹.

Проблема 11. Низький рівень адаптації програмного забезпечення державних реєстрів згідно з вимогами Закону № 755-IV.

Опис проблеми. Програмне забезпечення ЄДР повинно забезпечувати автоматизацію процесу державної реєстрації та інших реєстраційних дій та відтворення його процедур, у тому числі: автоматичний моніторинг ризикованих реєстраційних дій за критеріями, визначеними Кабінетом Міністрів України; пошук взаємозв'язків між юридичними особами та їхніми засновниками (учасниками), КБВ, у тому числі КБВ засновника, керівниками юридичних осіб, візуалізацію всіх прямих та непрямих зв'язків; інформаційну взаємодію між ЄДР та інформаційними системами державних органів, у тому числі автоматизований, безпосередній доступ державних реєстраторів до реєстрів, автоматизованих інформаційних систем, держателем (розпорядником, володільцем, адміністратором) яких є державні органи, у тому числі до тих, що містять персональні дані особи. Існуючі державні реєстри в більшості випадків є незручними в користуванні, потребують внесення інформації, якою користувач не володіє, складні у вибірковій та пошуковій системі, потребують удосконалення.

Пропозиція. Забезпечити функціонування багатofакторної автентифікації, приведення програмного забезпечення ЄДР та чинних нормативно-правових актів уповноваженими органами влади у відповідність до вимог Закону № 755-IV.

⁷⁹ OpenOwnership «Підвищення прозорості бенефіціарної власності в Україні: огляд та рекомендації» 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.openownership.org/uploads/improving-beneficial-ownership-transparency-in-ukraine.pdf>– англ. версія

Проблема 12. Відсутність достатніх даних для точного відокремлення одних юридичних осіб/фізичних осіб від інших (включаючи проблему транслітерації).

Опис проблеми. Нечіткість даних не дають змоги встановити особу, пошуку такої особи для здійснення належної перевірки з метою виконання заходів з питань фінансового моніторингу.

Пропозиції.

- Запровадити процедуру уніфікації компаній та фізичних осіб (наприклад, за персональними ідентифікаторами генерувати унікальний код всередині реєстру та публікувати його для того, щоб користувачі могли ідентифікувати зв'язки);
- Визначити чіткі дані для публікації про КБВ:
  - а. Збирається зазвичай інформація про: повну дату народження, домашню адресу та контактну адресу;
  - б. Публікується інформація про: місяць та рік народження та контактну адресу.

Проблема 13. Складність визначення КБВ, що потенційно дає можливість неправильного його тлумачення, та відсутність чітких рекомендацій щодо умов, за яких особа кваліфікується як КБВ.

Опис проблеми. Враховуючи різні організаційно-правові форми юридичних осіб, особливості порядку їх створення, формування складу учасників, здійснення управління необхідно щоб у суб'єктів розкриття інформації не виникали труднощі із визначенням КБВ.

Пропозиція. Розробити нормативно-правові акти, методичні рекомендації для компаній, які охоплюватимуть максимально велику можливість обставин, прикладів, за яких особа кваліфікується КБВ.

Проблема 14. Низький рівень в ЄДР деталізації даних про вид контролю.

Опис проблеми. Відсутність даних про вид контролю, який притаманний КБВ (володіння контрольним пакетом, здійснення контролю за юридичними особами іншими способами, окрім володіння контрольним пакетом, обіймання вищої керівної посади в юридичній особі).

Пропозиції.

- Запровадити поля для зазначення виду/природи контролю та його рівня/величини (наприклад, розмір частки);

- Передбачити графу стосовно бенефіціарної власності із зазначенням категорій – «пайова участь», «приналежність до управлінського рівня», «виконання функцій», «контроль».
- Скасувати поріг участі (25% частка наразі), так як це дозволяє багатьом бажаним «обходити» вимоги.

Проблема 15. Відсутність інформації щодо ланцюга власності (структури власності) або формальний підхід до розкриття інформації у структурі.

Опис проблеми. Відповідно до пункту 4 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 361-IX юридичні особи, зареєстровані до набрання чинності цим Законом, подають державному реєстратору інформацію про КБВ в обсязі, визначеному цим Законом, та структуру власності протягом трьох місяців з дня набрання чинності нормативно-правовим актом, яким буде затверджена Міністерством фінансів України за погодженням з Міністерством юстиції України форма та зміст структури власності. Наразі робота про впровадження структури ще триває, тому на даний момент відсутні статистичні та аналітичні дані щодо відповідності форми та змісту до міжнародних рекомендацій та настанов.

Пропозиції.

- При складанні структури власності суб'єкт подання інформації про КБВ повинен чітко керуватися вимогами та нормативно-правовими актами, норми яких повинні бути зрозумілими та деталізованими, відображати ланцюг власності (структуру власності) із зазначенням інформації про володіння, контроль, зайняття вищої керівної посади та спеціального блоку, який буде регламентувати дані про КБВ трастів, зокрема щодо інформації, яка стосується засновника, довірного власника, захисника (у випадку наявності), бенефіціарів, або клас бенефіціарів та інших фізичних осіб, які здійснюють кінцевий ефективний контроль над трастом.
- Запровадити відображення всієї структури власності;
- Використовувати Beneficial Ownership Data Standard (BODS) для можливості завантаження даних українського реєстру до Глобального реєстру.

Проблема 16. Недосконалість процесу верифікації даних про КБВ в частині виявлення неточностей, помилок чи розбіжностей.

Опис проблеми. Законом № 755-IV встановлено обов'язок юридичної особи не пізніше трьох робочих днів, у разі виявлення неповноти або неточностей чи помилок у раніше наданій державному реєстратору інформації про КБВ, повторно направляти відкориговані відомості в порядку, передбаченому

Законом. Проте, не передбачено подання інформації про неточності іншими особами, які виявили неточності при виконання своїх обов'язків при здійсненні заходів з питань фінансового моніторингу.

У разі, якщо під час прийому документів для державної реєстрації або проведення реєстраційних дій у державного реєстратора виникає сумнів щодо справжності поданих документів, він негайно повідомляє про це відповідні правоохоронні органи для вжиття необхідних заходів. Таке повідомлення не є підставою для зупинення розгляду або відмови у державній реєстрації.

Законом № 361-IX передбачено обов'язок СПФМ повідомляти спеціально уповноважений орган про розбіжності між відомостями, розкритими про КБВ та встановлених осіб за результатом належної перевірки. Також відсутні технічні можливості та форми заяв про внесення виключно змін стосовно відомостей чи зміни КБВ, або про надання відкорегованих відомостей. Ці зміни вносяться разом зі зміною засобів зв'язку.

Пропозиції.

- Заохочувати користувачів до надання зворотнього зв'язку щодо даних (своєрідна верифікації даних), так як вони дуже часто виявляють певні неспівпадіння, неточності та розбіжності.
- Передбачити форму заяв подання інформації про виявлені розбіжності державному реєстратору та про зміни КБВ.
- Передбачити в ЄДР певну графу, у якій будуть зазначатися відомості про виявленні державним реєстратором відмінності в поданій інформації.

Проблема 17. Відсутність належних заходів при виявленні державним реєстратором ознак здійснення правопорушення в частині спроби зареєструвати фіктивне підприємство.

Опис проблеми. На стадії державної реєстрації можна лише виявити окремі оперативні ознаки наміру здійснити правопорушення в частині здійснення спроби реєстрації фіктивного підприємства підставною особою, особою з проблемним соціальним статусом. Одним із факторів, що вказує на відсутність у особи наміру займатись статутною діяльністю та використовувати зареєстроване підприємство з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення заборонених видів діяльності, є неодноразові факти реєстрації нею суб'єктів господарювання на своє ім'я, нездійснення ними будь-якої фінансово-господарської діяльності, масова адреса реєстрації, відсутність юридичної особи за вказаною адресою тощо.

Пропозиції.

- Встановити процедуру взаємодії та здійснення повідомлення уповноваженим правоохоронним органам про ознаки, які можуть свідчити

про спробу зареєструвати фіктивне підприємство для здійснення незаконної діяльності.

- Передбачити індикатори щодо неодноразових фактів реєстрації особою суб'єктів господарювання на своє ім'я, масовості реєстрації юридичних осіб за одною адресою, нездійснення діяльності (у випадку отримання такої інформації від стейхолдерів, в тому числі від податкових органів).
- Проведення потужних інформаційних компаній щодо розуміння фіктивних підприємств, їх діяльності та ознак, які можуть свідчити про намір створити таке підприємство.

Пропозиції визначені у посібнику OpenOwnership «Підвищення прозорості бенефіціарної власності в Україні: огляд та рекомендації»⁸⁰

- Міністерству юстиції України необхідно терміново вирішити проблему низького рівня відповідності вимогам, усвідомлюючи її причини та запроваджуючи санкції та контроль виконання згідно з міжнародною практикою, зокрема вимагаючи регулярного оновлення інформації;
- Міністерству юстиції України слід оновити необхідні положення, щоб удосконалити ступінь деталізації даних, що надаються, вимагаючи вичерпних даних про бенефіціарних власників та розкриття інформації про засоби контролю. Високий 25%-ний поріг частки акцій, який бенефіціарні власники мають перевищити для того, щоб вимоги до звітності вступили в силу, має бути усунений, а також має чітко визначатися повний обсяг тлумачень поняття бенефіціарної власності;
- З метою створення форм, які за замовчуванням можуть збирати дані про бенефіціарну власність як структуровані, зокрема віконця, в якому вказується, коли ці дані були надані, Міністерство юстиції України має співпрацювати з технічними спеціалістами з впровадження;
- Міністерство юстиції України та технічні спеціалісти з впровадження повинні забезпечувати наявність надійних засобів для усунення протиріччя між фізичними та юридичними особами, шляхом присвоєння фізичним та юридичним особам унікальних ідентифікаторів. Надійні ідентифікатори для компаній також дозволять Міністерству пов'язувати компанії та їх бенефіціарних власників у повний ланцюжок вигододержувачів.

80 OpenOwnership «Підвищення прозорості бенефіціарної власності в Україні: огляд та рекомендації» 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.openownership.org/uploads/improving-beneficial-ownership-transparency-in-ukraine.pdf>

- Технічні спеціалісти з впровадження повинні оновлювати виробничий процес для збору даних і розробляти нові форми, зокрема вбудовану валідацію, а також процеси порівняння з іншими відповідними наборами даних для підтвердження їхньої точності;
- База даних, відповідна цільовим призначенням, з більш якісними даними і більшою кількістю віконць для введення даних дозволить різним групам більш продуктивно використовувати цю інформацію, створюючи цикл зворотного зв'язку, який мав би реальний вплив на уряд, суспільство та бізнес в Україні. Ми з нетерпінням очікуємо застосування наших технічних інструментів і експертних знань на користь як Міністерства юстиції України, так і технічних спеціалістів з впровадження, оскільки вони вдосконалюють Реєстр компаній.

Пропозиції визначені у посібнику FATF

- Забезпечити ефективність акценту на бенефіціарній власності у процесах подальшого моніторингу експертного оцінювання FATF для застосування групового тиску на країни, щоб вони прискорювали реалізацію стандартів FATF у цій сфері.
- В процесі оцінки надати чіткі і послідовні рекомендації країнам щодо поліпшення впровадження вимог надання даних про бенефіціарну власність.
- Посилити співпрацю між FATF та Глобальним форумом ОЕСР з метою подальшого забезпечення узгодженості та взаємного зміцнення роботи задля підвищення прозорості щодо бенефіціарної власності, зокрема шляхом виявлення прикладів ефективного впровадження.

Пропонований курс політики (концептуальний бюлетень) проекту «**До-100вірно**»:

Підціль 1 – Впровадження нових механізмів перевірки інформації про кінцевих бенефіціарних власників при проведенні державної реєстрації.

Показники результативності:

- Оновлення інформації в ЄДР про кінцевих бенефіціарних власників до 80%;
- Наявність позитивних відгуків щодо достовірності відомостей Єдиного державного реєстру у Звіті національної оцінки ризиків.

Завдання до підцилі 1:

- Затвердити форму та зміст структури власності юридичної особи, що подається для проведення державної реєстрації (2020);

- Розробити та надати методичні рекомендації щодо визначення кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи (2020);
- Провести роз'яснювальну роботу серед суб'єктів державної реєстрації та суб'єктів господарювання з питань, пов'язаних з визначенням та внесенням інформації про кінцевих бенефіціарних власників (2020 – 2022).

Підциль 2 – Удосконалення програмного забезпечення Єдиного державного реєстру, забезпечення інтегрованості та високого рівня безпеки даних.

Показники результативності:

- Не менше 50 % інформації про кінцевого бенефіціарного власника аналізується та перевіряється без втручання людини шляхом взаємодії з іншими реєстрами та електронними системами.
- Відомості про кінцевого бенефіціарного власника автоматично інтегруються до Глобального реєстру бенефіціарних власників в рамках міжнародного проекту «Пілотна програма OpenOwnership».

Завдання до підцилі 2:

- Забезпечення структурування та валідації даних щодо кінцевого бенефіціарного власника в Єдиному державному реєстрі для резидентів та нерезидентів України (2020 – 2021).
- Забезпечення пошуку взаємозв'язків між юридичними особами та їхніми засновниками (учасниками), кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами), у тому числі кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами) засновника, керівниками юридичних осіб, візуалізацію всіх прямих та непрямих зв'язків в Єдиному державному реєстрі(2020);
- Посилення безпеки та належного захисту інформації, що міститься в Єдиному державному реєстрі (2020 – 2021);
- Забезпечення належної взаємодії програмного забезпечення Єдиного державного реєстру з іншими реєстрами та інформаційними системами державних органів (2020 – 2021);

Підциль 3 – запровадження верифікації кінцевого бенефіціарного власника.

Показники результативності:

- Ідентифікація та верифікація кінцевого бенефіціарного власника відбувається якісно, швидко та в автоматизованому вигляді.

Завдання до підцилі 3:

1. Проведення обов'язкової перевірки під час проведення реєстраційних дій щодо юридичної особи (крім державної реєстрації припинення) та у разі подання такою юридичною особою відомостей про особу, що є кінцевим бенефіціарним власником юридичної особи, (верифікацію) відомостей, зазначених стосовно цієї особи, використовуючи відомості:
  - Державного реєстру актів цивільного стану громадян;
  - Єдиного державного демографічного реєстру,
  - Державного реєстру фізичних осіб - платників податків,
  - Єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України щодо розшуку осіб, зниклих безвісти, та викрадених (втрачених) документів за зверненнями громадян (2020 – 2021),
  - Єдиного державного реєстру судових рішень.
2. Передбачити в Єдиному державному реєстрі відмітку (алерт) для тих юридичних осіб, відомості про яких непідтверджено чи викликають сумнів, за результатами здійсненої перевірки (верифікації) (2021).
3. Передбачити в Єдиному державному реєстрі відмітку (алерт) для тих юридичних осіб, щодо яких виявлені розбіжності інформації про кінцевих бенефіціарних власників, зазначеної у Єдиному державному реєстрі, з інформацією, отриманою СПФМ під час здійснення ідентифікації та верифікації клієнта (2020 – 2021).
4. Передбачити, що відомості, які мають відмітку (алерт) в Єдиному державному реєстрі, передаються до уповноваженого контролюючого органу для відповідного реагування (2020 – 2021).

Підціль 4 – посилення контролю за поданням достовірної інформації про кінцевого бенефіціарного власника до Єдиного державного реєстру.

Показники результативності:

- Збільшення кількості притягнутих до відповідальності за скоєння правопорушень щодо внесення недостовірної інформації до Єдиного державного реєстру про кінцевого бенефіціарного власника не менш, як на 20 %.

Завдання до підцілі 4:

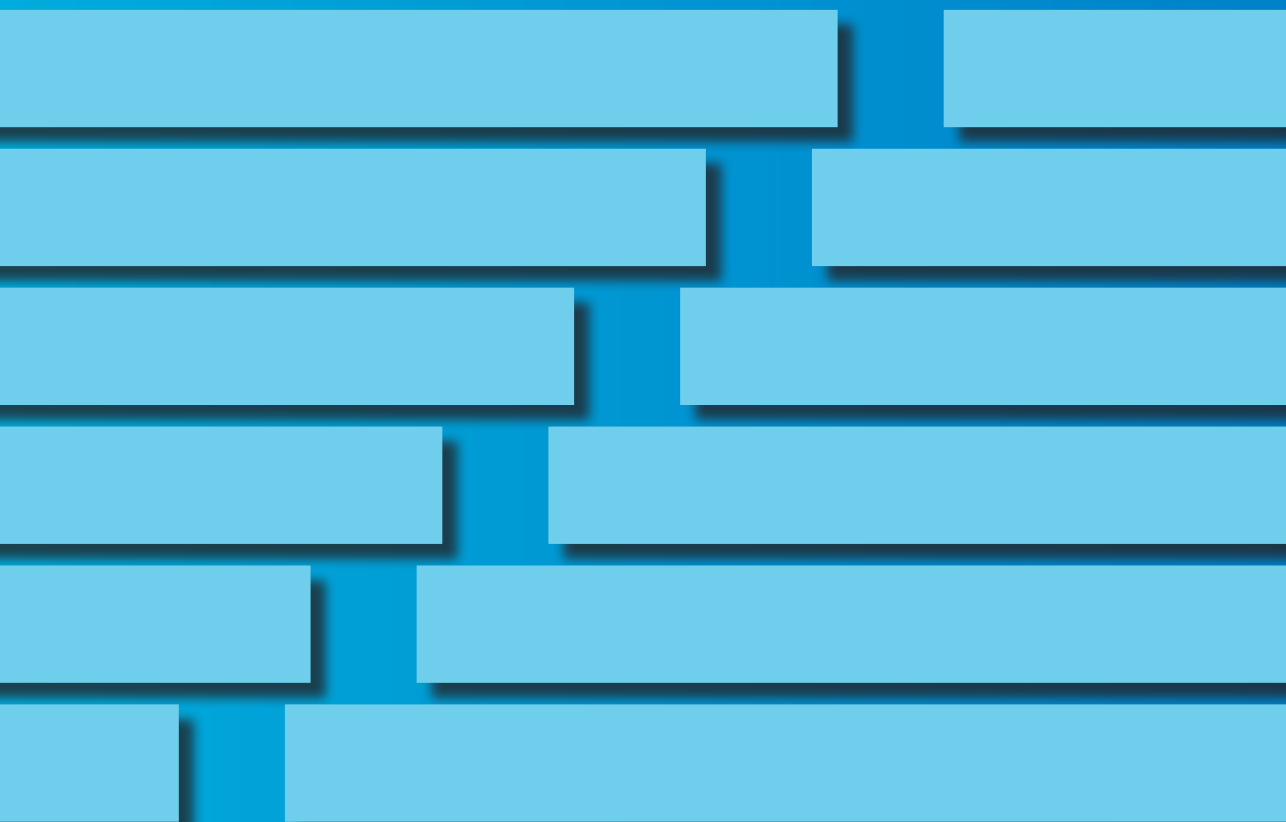
1. Визначення на законодавчому рівні контролюючого органу, який буде наділений спеціальними повноваженнями щодо контролю за внесенням достовірної інформації про кінцевого бенефіціарного власника до Єдиного державного реєстру (2020–2021).
2. Запровадження нових видів контролю фактів неподання або несвоечасного подання державному реєстратору інформації про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи (2020 – 2021).

РОЗДІЛ III
АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ
ТИПІВ ЮРИДИЧНИХ
ОСІБ ТА ПРАВОВИХ
УТВОРЕНЬ

3.1 Особливості інституту кінцевого бенефіціарного власника у розрізі організаційно-правових форм юридичних осіб

Юридичні особи та правові утворення відіграють важливу роль у світовій комерції та торгівлі, а також є наріжним каменем сучасної економіки. За великим рахунком, юридичні особи та правові утворення виконують легітимні, правомірні та значимі цілі. Однак, унікальний правовий статус юридичних осіб та правових утворень також допускає комплексні схеми, спрямовані на приховування справжніх бенефіціарних власників та, багато в чому, приховування реальних причин для зберігання активів та проведення відповідних операцій. Юридичні особи можуть створити видимість легітимності незаконної діяльності, приховати залучення ключових зацікавлених сторін та контролюючих структур та, як правило, перешкоджати кримінальному розслідуванню на національному та міжнародному рівнях. До того ж, окрім визнання легітимної ролі юридичних осіб та правових утворень, цей розділ коротко наведе ознаки різних типів юридичних осіб та правових утворень і те, як вони можуть бути використані з метою приховування бенефіціарної власності та вчинення у подальшому злочинних діянь.

Відповідно до звіту Егмонтської Групи (*Приховування Бенефіціарної Власності*, FATF, Париж, Франція, 2018),⁸¹ юридичні особи, головним чином компанії-оболонки, є ключовими у схемах, що розроблені для приховування бенефіціарної власності, в той час як підставні компанії та акції на пред'явника використовуються рідше.

Згідно з аналізом відкритих даних, станом на 25 червня 2019 року, лише 21,6% (360 660) юридичних осіб із 1 672 576 зареєстрованих подали обов'язкову інформацію про КБВ. Ще 51,2% (856 413) юридичних осіб мають право не подавати інформацію про КБВ. Майже 27% юридичних осіб (455 503) не виконали вимоги та не подали до реєстру дані про КБВ.⁸²

На сьогоднішній день фіктивне господарювання (фіктивне підприємництво) є одним із поширених і найнебезпечніших господарських правопорушень у сфері господарювання, поширеність яких призводить до багатомільйонних збитків, яких зазнають держава, громадяни та юридичні особи. Скоєн-

81 Звіт Егмонтської Групи «Приховування Бенефіціарної Власності», FATF, Париж, Франція, 2018: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF-Egmont-Concealment-beneficial-ownership.pdf>

82 Що ЄДР розповів про бенефіціарів компаній: [Електронний ресурс] Режим доступу: Звіт щодо аналізу даних із Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://project.liga.net/projects/beneficiar/?fbclid=IwAR1_CE2uZWkjMbEC3Y0zRgRBLDDTYPfX8GzyPajSxrwPuuvSpP

ня правопорушень у різних сферах економіки та їх розповсюдження в базових галузях промисловості свідчать про велику суспільну небезпеку фіктивного господарювання й розглядаються як негативне явище у сфері економіки. Зростання господарських правопорушень та їх укриття в системі оподаткування, у незаконному заволодінні майном, коштами виникає через існуючі невирішені проблеми, пов'язані як зі створенням фіктивних суб'єктів господарювання, так і з подальшою діяльністю так званих фіктивних суб'єктів господарювання, фіктивних підприємств, підприємств з ознаками фіктивності, псевдопідприємств, фіктивних фірм, податкових ям тощо.

Жодним нормативно-правовим актом не визначено саме поняття фіктивного підприємства (фіктивної фірми), визначені тільки окремі ознаки фіктивної господарської діяльності суб'єктів господарювання. Скажімо, Господарський кодекс доповнено статтею 55-1 згідно із Законом від 02.12.2010 р.,⁸³ у якій вперше визначено ознаки фіктивної господарської діяльності суб'єкта господарювання на стадії державної реєстрації. Вказані ознаки фіктивної господарської діяльності дають підстави для звернення до суду про припинення юридичної особи або припинення діяльності фізичною особою – підприємцем, у тому числі визнання реєстраційних документів недійсними.

З метою виведення коштів у «тінь» та здійснення фіктивних фінансових операцій, засновниками та керівниками юридичних осіб надаються недостовірні відомості до документів для проведення державної реєстрації.

Виявити на практиці фіктивні підприємства в більшості випадків можна тільки на стадії безпосереднього здійснення реальних протиправних дій. На стадії державної реєстрації можна лише виявити окремі оперативні ознаки наміру здійснити правопорушення, реєстрація фіктивного підприємства на підставну особу, або особу з проблемним соціальним статусом тощо. Одним із факторів, що вказує на відсутність у особи наміру займатись статутною діяльністю та використовувати зареєстроване підприємство з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення заборонених видів діяльності, є неодноразові факти реєстрації нею суб'єктів господарювання на своє ім'я та нездійснення ними будь-якої фінансово-господарської діяльності.

Відповідно до частини другої ст. 81 Цивільного кодексу України⁸⁴, юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються в Україні на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом.

83 Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

84 Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Окремі форми юридичних осіб визначаються також Господарським кодексом України, відповідно до якого (ст. 63), залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

- приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);
- підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності);
- спільне комунальне підприємство, що діє на договірних засадах спільного фінансування (утримання) відповідними територіальними громадами – суб'єктами співробітництва.

Приватним підприємством визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи.

Законодавство України не містить поняття власності на юридичну особу, натомість визначає учасників (засновників) юридичної особи та права, які впливають з такого статусу.

Відповідно до статті 80 Господарського кодексу України до господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства.

Згідно зі статтею 9 Закону України № 755⁸⁵, ЄДР містить інформацію про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи, у тому числі КБВ її засновника, якщо засновник – юридична особа (крім політичних партій, структурних утворень політичних партій, професійних спілок, їх об'єднань, організацій профспілок, передбачених статутом профспілок та їх об'єднань, творчих спілок, місцевих осередків творчих спілок, організацій роботодавців, їх об'єднань, адвокатських об'єднань, торгово-промислових палат, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, релігійних організацій, державних органів, органів місцевого самоврядування, їх асоціацій, державних та комунальних підприємств, установ, організацій).

85 Закон України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, та фізичних осіб –підприємців та громадських формувань» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

Щодо КБВ в акціонерних товариствах (АТ)

АТ – господарське товариство, яке має статутний капітал, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій, крім випадків, визначених законом.

Відповідно до частини 1 ст. 14 Закону України «Про акціонерні товариства»⁸⁶, мінімальний розмір статутного капіталу АТ становить 1250 мінімальних заробітних плат, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (державної реєстрації) АТ.

Облік прав власності в АТ ведеться у формі реєстру власників іменних цінних паперів. Перехід прав на іменні цінні папери і реалізація прав за ними потребує обов'язкової ідентифікації власника депозитарною установою, що веде рахунок у цінних паперах (крім випадку, коли облік прав на цінні папери власника здійснюється на рахунку номінального утримувача в установленому законодавством порядку) такого власника.

Інформація, що міститься у системі депозитарного обліку цінних паперів, розкривається у випадках та порядку, визначених Законом України «Про депозитарну систему України»⁸⁷.

Інформація про власників пакетів голосуючих акцій (5 відсотків і більше) АТ є відкритою і оприлюднюється в установленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) порядку⁸⁸ шляхом розміщення у загальнодоступній інформаційній базі даних про ринок цінних паперів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Така інформація обов'язково має містити розмір пакета такого власника із зазначенням відсотка, кількості, типу та/або класу належних такому власнику акцій та відомості про власника із зазначенням імені (найменування) власника, коду згідно з ЄДР (для юридичної особи – резидента) або коду/номера з торговельного, банківського чи судового реєстру, реєстраційного посвідчення місцевого органу влади іноземної держави про реєстрацію юридичної особи (для юридичної особи – нерезидента) власника.

Відповідно до пункту 30 частини першої ст. 1 Закону України № 361-ІХ, КБВ не може бути особа, яка має формальне право на 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі, але є комерційним

86 Закон України від 17.09.2008 № 514-VI «Про акціонерні товариства» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>

87 Закон України від 06.07.2012 року № 5178-VI «Про депозитарну систему України» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text>

88 Рішення НКЦПФР «Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів» від 03.12.2013 року №2826 [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2180-13#Text>

агентом, номінальним власником або номінальним утримувачем, або лише посередником такого права.

Законом України від 15.05.2018 № 2418-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій»⁸⁹, запроваджено належний правовий режим обліку прав власності іноземних клієнтів глобальних зберігачів у депозитарній системі України. З цієї метою передбачено уведення до законодавства щодо депозитарної діяльності нових правових категорій «номінальний утримувач», «рахунок у цінних паперах номінального утримувача», а також відповідне вноормування пов'язаних із цим основних аспектів депозитарної діяльності.

Відповідні зміни внесено до Законів України «Про депозитарну систему України», «Про цінні папери та фондовий ринок»⁹⁰, «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»⁹¹.

У Законі України «Про депозитарну систему України» визначено, що номінальний утримувач – іноземна фінансова установа, яка зареєстрована в державі, що є членом Європейського Союзу та/або членом Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та є членом Міжнародної асоціації для системи з питань обслуговування цінних паперів (ISSA), відповідає встановленим НКЦПФР вимогам та відповідно до законодавства держави, в якій її зареєстровано, має право надавати своїм клієнтам послуги з обліку цінних паперів та реєстрації переходу права власності на цінні папери, у тому числі в інших державах на підставі відповідних договорів з іноземними фінансовими установами.

Законом України № 2418-VIII передбачена можливість для українських депозитарних установ відкривати іноземним фінансовим установам рахунки в цінних паперах номінального утримувача на підставі договору про надання послуг з обслуговування рахунку в цінних паперах номінального утримувача, якщо іноземні фінансові установи відповідають вимогам щодо:

- реєстрації іноземної фінансової установи в державі, що є членом ЄС та/або Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF);
- відповідності встановленим НКЦПФР критеріям;

89 Закон України від 15.05.2018 № 2418-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2418-19#Text>

90 Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

91 Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>

- відповідності законодавству держави, в якій їх зареєстровано, щодо можливості надання своїм клієнтам послуги з обліку цінних паперів та реєстрації переходу права власності на цінні папери.

Договір про надання послуг з обслуговування рахунку в цінних паперах номінального утримувача має передбачати:

- обов'язок номінального утримувача щодо розкриття інформації, у випадках, передбачених законом;
- встановлення у передбаченому законодавством порядку обмежень щодо цінних паперів власника, права на які та права за якими обліковуються на рахунку в цінних паперах номінального утримувача;
- обов'язок номінального утримувача щодо дотримання (виконання) ним вимог законодавства, у тому числі законодавства України з питань застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій).

Документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами власника цінних паперів, які обліковуються на рахунку номінального утримувача, є документ, який згідно із законодавством держави реєстрації номінального утримувача або клієнта номінального утримувача підтверджує право власності на цінні папери та видається номінальним утримувачем або клієнтом номінального утримувача (залежно від місця обліку прав на цінні папери) на вимогу власника цінних паперів на підставі відповідного договору.

Разом з тим, передбачено деякі обмеження щодо діяльності номінальних утримувачів на території України, зокрема депозитарним установам заборонено відкривати рахунок у цінних паперах номінального утримувача іноземній фінансовій установі, яка створена відповідно до законодавства держави, що здійснює збройну агресію проти України у значенні, наведеному у статті 1 Закону України «Про оборону України»⁹², та/або яка прямо чи опосередковано контролюється особами, які є резидентами зазначеної держави.

Також встановлюється нікчемність правочинів щодо цінних паперів, вчинених за участю, від імені та/або на користь осіб, до яких застосовано санкції відповідно до Закону України «Про санкції», що передбачають заборону або обмеження вчинення відповідних правочинів та/або проведення відповідних фінансових операцій.

Спрощено вихід депозитарних установ на іноземний ринок, зокрема, українським депозитарним установам дозволено виступати номінальними утримувачами за кордоном при відкритті рахунку в іноземній фінансовій

92 Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII «Про оборону України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

установі, яка зареєстрована в державі, що є членом Європейського Союзу та/або членом FATF (крім іноземної фінансової установи, яка зареєстрована в державі, що здійснює збройну агресію проти України у значенні, наведеному у статті 1 Закону України «Про оборону України»⁹³, та/або прямо чи опосередковано контролюється особами, які є резидентами зазначеної держави).

Внормовуються засади функціонування та обслуговування названих рахунків, пов'язані із цим обмеження та вимоги, зокрема, щодо розкриття інформації, а також питання державного регулювання і контролю тощо.

Разом з тим, депозитарна установа, що відкрила рахунок номінального утримувача, зобов'язана:

- в порядку та строки, встановлені законодавством, повідомляти НКЦПФР про виявлені факти порушення номінальним утримувачем встановлених законом вимог щодо розкриття інформації;
- подавати до НКЦПФР інформацію про власників пакетів голосуючих акцій (5 і більше відсотків);
- повідомляти номінального утримувача про виконані правочини на біржі або поза нею, якщо розрахунки проводяться за принципом «поставка проти оплати», до кінця операційного дня;
- повідомити номінального утримувача про встановлення обмеження стосовно цінних паперів конкретного власника та надати йому копію відповідного судового рішення або копію відповідного рішення уповноваженого законом державного органу чи його посадової особи про встановлення обмеження до завершення робочого дня.

Проте депозитарна установа не несе відповідальності за невиконання вимог законодавства щодо розкриття інформації номінальним утримувачем, з яким укладено договір про відкриття рахунку у цінних паперах номінального утримувача.

Номінальний утримувач розкриває інформацію у встановлених випадках:

- при складанні реєстру власників цінних паперів;
- на письмову вимогу суб'єктів, зазначених в ч.1 ст.25 Закону України «Про депозитарну систему України».

У разі нерозкриття номінальним утримувачем інформації, НКЦПФР має право заборонити або обмежити на строк до усунення зазначеного порушення проведення всіх або окремих депозитарних операцій на рахунку в цінних паперах номінального утримувача, щодо якого не було розкрито зазначену інформацію.

93 Закон України від 06.12.1991 № 1932-ХІІ «Про оборону України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

Залишаються незмінними зобов'язання щодо ідентифікації бенефіціарних власників:

- депозитарними установами, які відкрили рахунок номінального утримувача;
- торговцями, які продають цінні папери нерезиденту;
- банками, які здійснюють розрахунки за правочинами.

Також залишається право СПФМ відмовитися від проведення фінансової операції у разі, якщо здійснення ідентифікації особи, від імені або за дорученням якої проводиться фінансова операція, та встановлення вигододержувача є неможливим.

Метою прийняття зазначеного Закону було спрощення залучення іноземних інвестицій в економіку країни, які відбуваються в уповільненому темпі, натомість, враховуючи неможливість здійснення перевірки наданої інформації, по суті створено «чорну діру» в законодавстві.

Формальний власник контрольного пакету акцій (контрольної частки) відрізняється від особи, яка фактично має реальну можливість здійснювати права, що забезпечуються таким контрольним пакетом акцій, наприклад, у випадках коли одна особа придбаває контрольний пакет акцій (контрольну частку) у суб'єкті господарювання за допомогою іншої особи та має змогу здійснювати контроль через неї. Ця особа формально є власником прав, але фактично діє виключно посередник.

Іншими обставинами, що свідчать про встановлення непрямого контролю, можуть бути окремо чи в сукупності такі чинники, як володіння акціями, договірні відносини, джерело фінансування або родинні зв'язки, які слід оцінювати в кожному випадку окремо.

Фактичний одноосібний контроль може набуватися особою, яка хоча й не має контрольного пакету акцій (контрольної частки у господарському товаристві), проте у зв'язку з постійно малою кількістю зареєстрованих на загальних зборах товариства учасників (за наявності передбаченого законодавством кворуму), має відносну більшість голосів.

Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства», загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками більш як 50 відсотків голосуючих акцій (частина друга статті 41); рішення загальних зборів акціонерного товариства приймаються простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі в загальних зборах (частина третя статті 43). Таким чином, будь-який акціонер, в тому числі міноритарний (що володіє, як правило, більш ніж 25% акцій), може мати фактичний одноосібний контроль у разі, коли він має постійну відносну більшість голосів на загальних зборах, а частина акціонерів не бере участі у загальних зборах, що є їх постійною практикою.

Відповідно до пункту 40 частини першої статті 1 Закону України №361-IX номінальний власник – особа, яка від свого імені управляє корпоративними правами іншої особи – КБВ.

Номінальні директори та акціонери є ключовим вразливим місцем, і були виявлені у переважній більшості випадків, що були досліджені для звіту Егмонтської Групи⁹⁴. Роль номінальних акціонерів та директорів (номіналів) у багатьох випадках, зводилась до захисту або приховування особи КБВ та особи, що здійснює контроль за компанією або активами. Номінал допомагає подолати юрисдикційний контроль над власністю компанії та уникнути заборон, що накладені судами або органами влади. В той час як призначення номіналів є законним у більшості країн, поточні заслуги цієї практики знаходяться під питанням у контексті істотної вразливості до ВК та ФТ, що пов'язані із їх використанням.

Ланцюг засновницьких правовідносин сприяє приховуванню можливості впливу на прийняття управлінських рішень та вигодонабувачів. Поступово «розплутуючи» ланцюг зв'язків, можна виявити, хто ж стоїть за бізнесом «без бенефіціара», навіть якщо КБВ в реєстраційних документах не зазначений.

Щодо КБВ у товаристві з обмеженою відповідальністю, товаристві з додатковою відповідальністю

Організаційно-правовою формою суб'єктів фіктивного підприємництва є, як правило, повне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, інколи фермерське господарство. Ці юридичні особи обирають нейтральну назву, яка б не вказувала на сферу господарювання, у якій вони працюють, склад учасників, територіальну приналежність тощо.

Згідно з даними Державної служби статистики України, станом на 01.01.2020 р., в Україні (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополь) зареєстровано товариств з обмеженою відповідальністю – 674437; товариств з додатковою відповідальністю – 1513; повних товариств – 1315; командитних товариств – 372; фермерських господарств – 46929⁹⁵.

Отже, найпоширенішою організаційно-правовою формою в Україні є товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та товариства з додатковою відповідальністю (ТДВ), діяльність яких регулюється Законом

94 Звіт Егмонтської Групи «Приховування Бенефіціарної Власності», FATF, Париж, Франція, 2018: [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF-Egmont-Concealment-beneficial-ownership.pdf>

95 96 Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/edrpoj/ukr/EDRPU_2020/ks_opfg/ks_opfg_0120.htm

України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

ТОВ є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів. Товариство не відповідає за зобов'язаннями своїх учасників.

ТДВ є господарське товариство, статутний капітал якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.

Установчим документом ТОВ та ТДВ є статут, який повинен містити відомості про його найменування, про органи управління, їх компетенцію, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього. Статут може містити й інші відомості, що не суперечать законодавству.

Статут ТОВ, крім відомостей, зазначених у частині другій цієї статті, повинен містити відомості про розмір часток кожного з учасників, розмір, склад та порядок внесення ними вкладів (стаття 82 Господарського кодексу України).

Чинним законодавством не передбачено наявність переліку засновників (учасників) господарських товариств та розміру їх часток в установчих документах при зміні розміру статутного капіталу, складу засновників чи розміру їх часток в статутному капіталі. Достатньо підготувати та подати на реєстрацію:

1) заяву про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в ЄДР; документ про сплату адміністративного збору; один із таких відповідних документів:

а) рішення загальних зборів учасників (рішення єдиного учасника) ТОВ/ТДВ про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників;

б) рішення загальних зборів учасників ТОВ/ТДВ про виключення учасника з товариства;

в) заява про вступ до ТОВ/ТДВ;

г) заява про вихід з ТОВ/ТДВ;

ґ) акт приймання-передачі частки (частини частки) у статутному капіталі ТОВ/ТДВ;

- д) судове рішення, що набрало законної сили, про визначення розміру статутного капіталу ТОВ/ТДВ та розмірів часток учасників у такому товаристві;
- е) судове рішення, що набрало законної сили, про стягнення (витребування з володіння) з відповідача частки (частини частки) у статутному капіталі ТОВ/ТДВ;
- є) структура власності за формою та змістом, визначеними відповідно до законодавства;
- ж) витяг, виписка чи інший документ з торговельного, банківського, судового реєстру тощо, що підтверджує реєстрацію юридичної особи – нерезидента в країні її місцезнаходження, – у разі, якщо засновником юридичної особи є юридична особа – нерезидент;
- з) нотаріально засвідчена копія документа, що посвідчує особу, яка є КБВ юридичної особи, – для фізичної особи – нерезидента та, якщо такий документ оформлений без застосування засобів Єдиного державного демографічного реєстру, – для фізичної особи – резидента.

Справжність підписів на установчому документі, викладеному у письмовій формі, нотаріально засвідчується, крім випадків, передбачених законом.

Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»⁹⁶ встановлено вимогу внесення повністю вкладу учасником протягом шести місяців з дати державної реєстрації товариства, якщо інше не передбачено статутом (стаття 14). Відповідні положення можуть бути внесені до статуту, змінені або виключені з нього одноставним рішенням загальних зборів учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства.

Документ, що містить інформацію про розмір обов'язкових платежів та інших обов'язкових витрат, сплата яких є необхідною для започаткування діяльності товариства стосується акціонерних товариств, крім корпоративних інвестиційних фондів (пункт 48 статті 9 Закону № 755).

Державний реєстратор встановлює дані про КБВ юридичної особи на підставі документів, зазначених у пункті 17–19 частини першої статті 17 Закону № 755 (структура власності, витяг, виписка чи інший документ з торговельного, банківського, судового реєстру тощо, що підтверджує реєстрацію юридичної особи – нерезидента в країні її місцезнаходження, – у разі, якщо засновником юридичної особи є юридична особа – нерезидент, нотаріально засвідчена копія документа, що посвідчує особу, яка є КБВ юридичної особи – нерезидента, якщо такий документ оформлений без застосування засобів Єдиного державного реєстру – для фізичної особи – резидента.

96 Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

Отже, при здійсненні реєстраційних дій реєстратором перевіряються відомості, надані заявником, щодо ідентифікації власників – КБВ, при цьому інформація щодо розміру вкладів не перевіряється, їх формування лежить виключно в площині відповідальності самого товариства.

Виникає питання і щодо формування статутних капіталів товариств з огляду на вимогу статті 13 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», оскільки вкладом учасника товариства можуть бути майно та майнові права, включаючи права на об'єкти інтелектуальної власності, які повинні мати грошову оцінку. Логічно виникає питання щодо критеріїв і процедури їхньої оцінки суб'єктами оціночної діяльності.

Оцінка вкладу у ТОВ та ТДВ затверджується одностайним рішенням присутніх учасників загальних зборів учасників. При створенні товариства така оцінка визначається рішенням засновників про створення товариства. Виняток з правил є формування статутного капіталу акціонерним товариством.

Роз'ясненням Міністерства юстиції України від 23.04.2020 № 3887/8.4.4./32-2097 року додатково відзначено, що Законом № 755-IV не визначено строку дії документа, що підтверджує реєстрацію юридичної особи – нерезидента в країні її місцезнаходження, а також нотаріально засвідченої копії документа, що посвідчує особу, яка є КБВ.

Слід звернути увагу, що Законом № 755-IV та у листі Міністерства юстиції України №3887/8.4.4./32-20 від 23.04.2020 року не передбачено виконання додаткових дій щодо роздрукування та сканування інформації з зазначених вище реєстрів з метою долучення їх до матеріалів реєстраційної справи у паперовому та/або електронному вигляді.

На сьогоднішній день немає технічної можливості та паперової форми заяви на внесення виключно змін стосовно відомостей чи зміни кінцевого бенефіціарного власника, тому ці зміни вносяться разом зі зміною засобів зв'язку (телефону, електронної пошти, адреси веб-сторінки).

Щодо КБВ у повних товариствах та командитних товариствах

Діяльність повних та командитних товариств регулюється нормами Господарського кодексу України та Законом України «Про господарські товариства»⁹⁸.

97 Роз'яснення Міністерства юстиції України від 23.04.2020 № 3887/8.4.4./32-20 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/files/general/2020/04/24/20200424115843-80.pdf>

98 Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII «Про господарські товариства» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>

Повним товариством є господарське товариство, всі учасники якого, відповідно до укладеного між ними договору, здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Командитним товариством є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладками (вкладники).

Розмір статутного капіталу повного та командитного товариств, законодавством не обмежуються. Учасниками повного товариства, повними учасниками командитного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва.

Установчим документом повного товариства і командитного товариства є засновницький договір.

Засновницький договір повного і командитного товариства, повинен визначати розмір частки кожного з учасників, форму їх участі у справах товариства, розмір, склад і порядок внесення ними вкладів. Стосовно вкладників командитного товариства в засновницькому договорі вказуються тільки сукупний розмір їх часток у майні товариства та розмір, склад і порядок внесення ними вкладів.

Досить часто учасниками товариств з повною відповідальністю чи компанментаріями (повний член товариства, який відповідає за його зобов'язання усім своїм особистим майном і несе необмежену відповідальність) командитного товариства є ТОВ. Таким чином, з формального боку, учасники такого товариства несуть необмежену відповідальність, а фактичні власники (наприклад, фізичні особи) – обмежену.

Ведення справ повного товариства здійснюється за загальною згодою всіх учасників.

Ведення справ товариства може здійснюватися або всіма учасниками, або одним чи кількома з них, які виступають від імені товариства. В останньому випадку обсяг повноважень учасників визначається дорученням, яке повинно бути підписано рештою учасників товариства.

Якщо в засновницькому договорі визначаються декілька учасників, які наділяються повноваженнями на ведення справ товариства, то передбачається, що кожен з них може діяти від імені товариства самостійно. В засновницькому договорі може бути відзначено, що такі учасники мають право вчиняти відповідні дії лише спільно.

Учасники, яким було доручено ведення справ повного товариства, зобов'язані надавати решті учасників на їх вимогу повну інформацію про дії, що виконуються від імені та в інтересах товариства.

Повноваження учасника на ведення справ товариства припиняються повністю або частково з припиненням самого товариства у зв'язку з відмовою учасника від доручення чи скасуванням доручення на вимогу хоча б одного з решти учасників.

Управління справами командитного товариства здійснюється тільки учасниками з повною відповідальністю.

У командитному товаристві, де є тільки один учасник з повною відповідальністю, управління справами здійснюється цим учасником самостійно.

Вкладники не вправі перешкоджати діям учасників з повною відповідальністю по управлінню справами командитного товариства.

Щодо КБВ у громадських об'єднаннях (ГО)

Відповідно до статті 1 розділу I Закону України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року № 4572-VI (надалі Закон № 4572),⁹⁹ громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

ГО за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка.

Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

Громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи.

ГО може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. ГО зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку.

ГО, яке має намір здійснювати діяльність із статусом юридичної особи або без такого статусу, підлягає державній реєстрації в порядку, визначеному

⁹⁹ Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI «Про громадські об'єднання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

Законом України № 755 протягом 60 днів з дня проведення установчих зборів.

У разі неподання (не надсилання) документів для реєстрації громадського об'єднання протягом 60 днів з дня утворення, таке ГО не вважається утвореним.

Отже, виходячи з аналізу зазначених норм, обов'язок щодо розкриття інформації про КБВ може виникнути у ГО – юридичних осіб.

Якщо вимогу до розкриття КБВ розглядати через призму норм Закону № 4572 та інших нормативно-правових актів, які діють щодо громадських організацій, то маємо наступне.

Для проведення державної реєстрації, реєструвальному органу ГО не подають перелік засновників та учасників. Справжність підписів на рішенні, що подається для державної реєстрації змін до відомостей про ГО, що містяться ЄДР, нотаріально засвідчується лише у разі наявності такої вимоги в установчих документах відповідної організації.

Інформація про КБВ розкривається ГО у «Заяві щодо державної реєстрації юридичної особи – громадського формування» (форма 4), «Заяві щодо державної реєстрації громадського формування без статусу юридичної особи» (Форма 7), затверджених Наказом Міністерства юстиції України від 18.11.2016 № 3268/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» у редакції наказу Міністерства юстиції України від 19 травня 2020 року № 1716/5)¹⁰⁰.

Пункт 3 частини першої статті 1 Закону України № 755 надає визначення *громадських формувань* – політичні партії, структурні утворення політичних партій, громадські об'єднання, місцеві осередки громадського об'єднання із статусом юридичної особи, професійні спілки, їх об'єднання, організації профспілки, передбачені статутом профспілки та їх об'єднання, творчі спілки, місцеві осередки творчих спілок, постійно діючі третейські суди, організації роботодавців, їх об'єднання, відокремлені підрозділи іноземних неурядових організацій, представництва, філії іноземних благодійних організацій.

Отже, з урахуванням статті 9 Закону України № 755, обов'язок розкривати інформацію про КБВ виникає у громадських об'єднань, місцевих осередків громадського об'єднання із статусом юридичної особи, постійно діючих третейських судів, відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій.

¹⁰⁰ Наказ Міністерства юстиції України від 18.11.2016 № 3268/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» у редакції наказу Міністерства юстиції України від 19 травня 2020 року № 1716/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1500-16#Text>

Відповідно до пункту 7 частини першої Закону № 4572, ГО зобов'язані зберігати правовстановчі документи, документи, в яких міститься інформація про діяльність, яка провадилася відповідно до мети (цілей) та завдань; зберігати і регулярно оновлювати інформацію, достатню для ідентифікації, згідно з вимогами закону, кінцевих бенефіціарних власників (контролерів), засновників, керівників, членів керівних органів та довірених осіб громадського об'єднання, а також надавати її державному реєстратору у випадках та в обсязі, передбачених законом. Ця інформація не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом.

Однак, на практиці існують труднощі із визначенням КБВ в ГО з огляду на наступне.

Так, у чинному законодавстві відсутні вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу ГО, як наслідок виділити відсотки для визначення прямого вирішального впливу на організацію або прав голосу юридичної особи фактично неможливо.

Відповідно до статті 7 Закону України № 4572, повноваження засновника ГО закінчуються після державної реєстрації об'єднання в установленому законом порядку, тобто засновники не можуть розглядатись як власники та/або особи, які мають істотний вплив на діяльність ГО.

Згідно із статтею 24 Закону України № 4572, право власності громадського об'єднання зі статусом юридичної особи реалізовує його вищий орган управління (*Загальні Збори*) в порядку, передбаченому законом та статутом ГО. Окремі функції щодо управління майном за рішенням вищого органу управління можуть бути покладені на створені ним відповідно до статуту керівні органи, юридичні особи (товариства, підприємства), відокремлені підрозділи таких об'єднань або передані громадським спілкам, утвореним цими ГО. У разі саморозпуску ГО його майно та кошти після задоволення вимог кредиторів передаються за рішенням такого об'єднання на статутні або благодійні цілі іншому (кільком іншим) ГО, а в разі неприйняття такого рішення – зараховуються відповідно до закону до державного або місцевого бюджету.

Враховуючи те, що вищим органом управління є Загальні збори ГО, визначити та закріпити на час реєстраційних дій кількість членів та склад Загальних Зборів неможливо. В такому випадку існує вимога щодо подання реєстратору відомості про склад Правління чи інший подібний постійно діючий орган, щодо складу Загальних зборів відсутня. Усі члени ГО автоматично є членами її Загальних Зборів, тому цей показник буде постійно змінюватись декілька разів на рік. Таким чином у більшості випадків ГО не зможе виокремити відсоток прав голосу окремого члена Загальних Зборів.

Отже, у випадку, якщо ГО не перебрала на Правління права відносно власних коштів/фінансів/активів, то ці повноваження здійснюють Загальні Збори, відсоток прав голосу членів якого неможливо виокремити. При цьому члени ГО не зможуть отримати жодні дивіденди та майно організації.

Здебільшого у Статутах ГО зазначається пункт, що Загальні Збори є єдиним вищим органом, до виключної компетенції яких належить прийняття рішень про: делегування окремих повноважень іншим органам або особам (крім тих, що законами віднесені до повноважень вищого керівного органу), які оформляються протоколом Загальних Зборів, а не Правління.

Таким чином, якщо громадська організація працює на авторському статуті, який достатньо чітко під неї прописаний, то виокремити кінцевого бенефіціарного власника неможливо. Громадська організація по своїй суті передбачає колективну форму власності без чіткого визначення кількості та частки учасників та повну передачу цих прав державі чи іншій організації при ліквідації. Роль впливу Правління та керівника ГО на її діяльність може бути мінімізовано та при визначені у Статуті не пов'язано із фінансовою частиною діяльності Організації, активами тощо.

У реєстраційній формі № 4, яка створена лише під реєстрацію громадських формувань, Законом України № 755 вказано дві можливості для заповнення: «Кінцевий бенефіціарний власник/власник засновника юридичної особи: «наявний» чи «відсутній з причини».

Пункт 9 статті 9 Закону України № 755: «інформація про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи, у тому числі кінцевого бенефіціарного власника її засновника, якщо засновник - юридична особа (крім політичних партій, структурних утворень політичних партій, професійних спілок, їх об'єднань, організацій профспілок, передбачених статутом профспілок та їх об'єднань, творчих спілок, місцевих осередків творчих спілок, організацій роботодавців, їх об'єднань, адвокатських об'єднань, торгово-промислових палат, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, релігійних організацій, державних органів, органів місцевого самоврядування, їх асоціацій, державних та комунальних підприємств, установ, організацій): прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), дата народження, країна громадянства, серія та номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності), а також повне найменування та ідентифікаційний код (для резидента) засновника юридичної особи, в якому ця особа є кінцевим бенефіціарним власником, характер та міра (рівень, ступінь, частка) бенефіціарного володіння (вигоди, інтересу, впливу). У разі відсутності в юридичної особи кінцевого бенефіціарного власника, у тому числі кінцевого бенефіціарного власника її засновника, якщо засновник - юридична особа, вноситься обґрунтована причина його відсутності».

У разі відсутності КБВ, ГО мають зазначати причину. Хоча, як свідчить практика, реєстратори не готові до аргументованих «епосів» в реєстраційних формах (для цього немає місця), тому просять просто написати «кінцевий бенефіціарний власник відсутній», а аргументи відсутності вже вписувати в протокол та Статут.

Враховуючи особливості організаційно-правових форм товариств, та з огляду на вимоги статті 17-1 щодо документів, які подаються заявником для підтвердження відомостей про КБВ у державних реєстраторів відсутні достатні можливості для належної перевірки відповідності та достовірності поданої інформації в частині встановлення відносин контролю (виявлення наявності ознак вирішального впливу; виявлення чинників, що забезпечують такий вплив (зміни впливу); встановлення складу суб'єкта господарювання-групи осіб).

Згідно із статтею 166-11 Кодексу про адміністративні правопорушення України до керівника юридичної особи або особи, уповноваженої діяти від імені юридичної особи (виконавчого органу), встановлено відповідальність за неподання або несвоєчасне подання інформації про КБВ власника юридичної особи або про його відсутність, або документів для підтвердження відомостей про КБВ власника юридичної особи у виді штрафу.

Отже, на даний момент очікувано, що роль державних реєстраторів при визначення КБВ буде мати формальний підхід і спрямовуватися на встановлення факту подання/неподання інформації про КБВ.

Вжиття належних заходів для перевірки достовірності інформації щодо КБВ та встановлення розбіжностей про КБВ, які містяться в ЄДР належить до обов'язків СПФМ, який при встановленні КБВ клієнта не повинен покладатися виключно на ЄДР. Вимоги щодо встановлення кінцевого бенефіціарного власника СПФМ виконує з використанням ризик-орієнтованого підходу.

3.2 Специфіка бенефіціарної власності трастів та подібних правових утворень

Трасти розглядаються як правові утворення (їх відділяють від юридичних осіб, які зазвичай вимагають реєстрації для законного існування), які розділяють права власності та контролю над активами, принаймні на папері.¹⁰¹

У трасті засновник передає активи, які утримуються та управляються довірчим власником, на користь бенефіціарів, призначених засновником. Захисник може також бути призначеним для того, щоб гарантувати, що довірчий власник слідуватиме побажанням засновника, особливо у дискреційних трастах (коли довірчому власнику надається свобода дій – принаймні, на папері – приймати рішення про те, хто буде отримувати відповідні виплати від трасту). У більшості юрисдикцій засновник передає активи не «трасту», а скоріше довірчому власнику, тому що сам траст не є юридичною особою, тому він не може володіти активами. Проте, на практиці це виглядає так, ніби засновник передав активи трасту, оскільки активи трасту, які знаходяться в розпорядженні довірчого власника, не належать до особистих активів довірчого власника, а утворюють окрему власність. Крім того, довірчий власник може управляти майном тільки відповідно до вказівок засновника і тільки на користь бенефіціарів (а не в інтересах самого довірчого власника).

Незважаючи на те, що багато трастів можуть використовуватись в законних комерційних цілях, або для захисту вразливих осіб, вони також можуть бути використані для ухилення від сплати податків, або приховування прав власності на активи та інших підприємств, з метою здійснення фінансових злочинів (наприклад, корупції або відмивання коштів) або для обману особистих кредиторів.

Трасти є проблемою, оскільки в більшості випадків для їхнього існування не потрібна їх реєстрація. Реєстрація зазвичай відбувається в податкових службах, коли траст підлягає оподаткуванню (у залежності від місцевих правил), і навіть тоді може не існувати необхідності реєструвати всі сторони трасту (засновника, захисника, довірчого власника, бенефіціарів тощо), а тільки деякі з них. Однак, згідно з новим законодавством про реєстрацію бенефіціарної власності, деякі країни тепер вимагають, щоб трасти реєстрували своїх КБВ за певних обставин.

Існують трасти, створені відповідно до національного законодавства – це трасти, створені та керовані відповідно до вимог місцевих законів юрисдикції. Не всі юрисдикції дозволяють створювати трасти відповідно до їх

¹⁰¹ Див. більш детальну інформацію про трасти і можливості зловживання ними в книзі Андреса Кнобеля «Трасти: Зброя масового беззаконня? Відповідь критикам», 2017 р., <https://www.ssrn.com/abstract=3043825>

власного законодавства, але вони не забороняють своїм резидентам управляти трастами, які створені відповідно до вимог іноземного законодавства. Отже, навіть у юрисдикціях, де немає трастів, що створюються відповідно до вимог національного законодавства (або де трасти не можуть бути створені відповідно до вимог національного законодавства), все ще можуть існувати трасти, які створені відповідно до вимог іноземного законодавства, що керуються довірчими власниками, які проживають на їхніх територіях.

Одна справа, виявити КБВ, коли власність та контроль здійснюються акціонерами чи членами, які мають рівний статус¹⁰² (ліва частина рисунку 3.2.1), як це буває у компаніях чи товариствах.¹⁰³ І зовсім інша справа виявляти яка особа є КБВ у трасті, приватному фонді або *анштальті*.¹⁰⁴ Такі утворення мають набагато складнішу структуру, оскільки, зазвичай, вони не мають власників, а тільки учасників з різними ролями, правами та обов'язками (права частина рисунку 3.2.1).

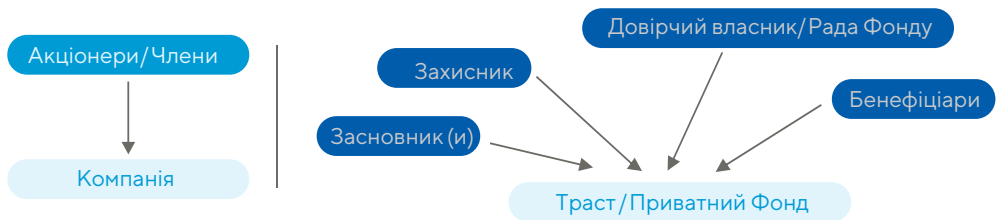

Рис. 3.2.1. Різниця у структурі контролю між компанією та трастом або приватним фондом

Джерело: Міжамериканський банк розвитку

102 Існують також компанії з різними акціями, які гарантують або економічні права (такі як виплата дивідендів) чи політичні права (такі як право голосу). Більш того, існують компанії чий капітал не включено в акції, а забезпечено гарантіями; або з різними типами акціонерів, деякі з обмеженою відповідальністю, а інші з необмеженою відповідальністю.

103 У деяких країнах загального права, товариства зазвичай податково прозорі і не вважаються за юридичну особу, особливо якщо партнери мають необмежену відповідальність. Хоча, зазвичай, Глобальний Форум ОЕСР класифікує юридичних осіб з таких країн, як компанії або товариства, у юрисдикції загального права ця відмінність не має значення і вони всі вважаються за компанії (*societades*). Звіт Світового Банку Puppet Masters пояснює, що у компаніях внесок капіталу – це важлива річ; у товариствах є важливою особою; а традиційно у товариствах усі або деякі партнери мають необмежену відповідальність. Проте, це не стосується товариства з обмеженою відповідальністю, де навіть компанії можуть виступати партнерами, а усі партнери можуть мати обмежену відповідальність.

104 Таке правове утворення існує в Ліхтенштейні і зазвичай використовується або для комерційної діяльності (напр. виробництво чи послуги з роздрібною торгівлі, тощо) або як компанія, яка утримує активи (напр. фінансові активи, нематеріальні активи, нерухомість) на користь своїх бенефіціарів. Залежно від статуту Асоціації, заснування може відбуватись за аналогічними правовими характеристиками, як і для компанії (тобто коли утримувач засновницьких прав може бути прирівняним до акціонера), або як для фонду (тобто, коли не існує засновницьких прав або коли активи утримуються на користь третіх осіб). Заснування із засновницькими правами є найбільш розповсюдженим типом. Для більш детальної інформації, див.: <https://www.liechtenstein-business.li/en/service-for-entrepreneurs/founding-a-company/legal-forms/the-establishment> та https://star.worldbank.org/sites/star/files/liechtenstein_bo_guide_-_updated_sept_2018_-_final.pdf - англ. версія

Хоча країни повинні мати інформацію щодо КБВ усіх відповідних правових механізмів доступною, FATF має відмінні вимоги для юридичних осіб (таких як компанії, товариства чи фонди) та для правових утворень (таких як трасти).

FATF визначає юридичну особу як «будь-який суб'єкт, окрім фізичної особи, який може започаткувати постійні клієнтські відносини з фінансовою установою або мати у власності майно. Сюди можуть бути включені компанії, корпоративні органи, фонди, анштальти, товариства або асоціації та інші подібні суб'єкти».¹⁰⁵

Правові утворення можуть приймати форму експрес-трасту (де засновник навмисно створює траст) та схожих структур, таких як *fideicomiso* (траст у деяких країнах загального права), *fiducie* (траст у Франції), *treuhand* (траст у Німеччині).¹⁰⁶

Траст є структурою, де одна особа (засновник) передає активи іншій особі (довірчій власник), яка управляє ввіреними активами згідно з інструкціями засновника, але на користь бенефіціарів (або названих осіб, які вказані засновником для отримання прибутку або ввірених активів у певний момент часу, чи певного класу неназваних осіб).

Розмежування юридичних осіб та правових утворень має практичне значення для доступності інформації, оскільки у більшості країн юридичні особи мають бути зареєстровані, щоб існувати у правовому полі,¹⁰⁷ а їх власників, таким чином, легше було ідентифікувати. Трасти, разом з тим, не завжди мають бути зареєстровані, окрім як у податкових органах, коли вони мають прибуток, що є об'єктом оподаткування.¹⁰⁸ Іншими словами, для органів влади зазвичай легше отримати інформацію про юридичних осіб (оскільки вони вже мають бути зареєстровані), ніж про трасти (оскільки вони не завжди зареєстровані).

105 Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. РЕКОМЕНДАЦІЇ FATF, 2012 рік. стор. 125. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> – англ. версія

https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/FATF%20Recommendations_UKR_17_12_2018.pdf – укр. версія

106 Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. РЕКОМЕНДАЦІЇ FATF, 2012 рік. стор. 125. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> – англ. версія

https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/FATF%20Recommendations_UKR_17_12_2018.pdf – укр. версія

107 У випадку компанії реєстрація може бути необхідною, щоб вона була юридично дійсною або для обмеження відповідальності партнерів.

108 Керівництво FATF щодо Прозорості та Бенефіціарної Власності. 2014 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-transparency-beneficial-ownership.pdf> – англ. версія

Розрізняючи юридичні особи та правові утворення, які мають різні ідентифікаційні вимоги, інколи може бути складно визначити правильну класифікацію, оскільки залежно від закону конкретної юрисдикції, деякі юридичні особи можуть мати структуру дуже подібну до правового утворення (напр. трасту). Наприклад, деякі приватні фонди виглядають дуже схожими на траст: засновник, який передає активи трасту/фонду; довірчий власник/рада фонду, що управляють активами трасту/фонду на користь бенефіціарів.¹⁰⁹ В деяких трастах, таких як дискреційні трасти, може існувати «захисник» (зазвичай призначається засновником), який слідкує за діями довірчого власника.

Відповідно до Рекомендації FATF 25, вимога Стандартів Глобального Форуму щодо інформації про бенефіціарну власність правових утворень охоплює не тільки експрес-трасти, але також і подібні утворення. Вимога прозорості для таких утворень виходить за рамки виключно КБВ та вимагає від довірчого власника (або аналогічного учасника) збирати інформацію щодо будь-якого засновника (особи, яка передає активи), інших довірчих власників, захисників (посередників між довірчим власником та засновником), бенефіціарів (або класу бенефіціарів), а також будь-яких фізичних осіб, які здійснюють кінцевий ефективний контроль над утворенням. Таким чином, жодні порогові значення не можуть застосовуватись, аби ідентифікувати певних осіб як бенефіціарних власників трасту.

Приклад: траст В створено відповідно до законів країни В, яка приймає закон, що вимагає від трастів зберігати інформацію про бенефіціарну власність для будь-якої фізичної особи, яка має більше ніж 10 % контрольного пакету акцій чи частки власності. Не дивлячись на це порогове значення, Стандарт EOIR вимагає, щоб кожний довірчий власник, засновник, бенефіціар та захисник були ідентифіковані як КБВ, незалежно від рівня власності чи управлінського контролю у трасті.

По суті, існує три потенційні джерела інформації про траст: довірчий власник, фінансова установа/ВНУП, яка має ділові відносини з трастом/довірчим власником, та реєстри інших органів державної влади, такі як податкові органи. Як зазначено раніше, Рекомендація 25 FATF покладає основну відповідальність за збір та збереження точної та актуальної інформації про КБВ, а також забезпечення доступності усїєї необхідної інформації, на довірчого власника.

Інформація про бенефіціарну власність також має бути зібрана фінансовими установами та ВНУП, які мають ділові відносини з трастом, задля виконання

¹⁰⁹ IV Директива ЄС з ПВК/ФТ прирівнює визначення бенефіціарної власності приватного фонду до визначення бенефіціарної власності трасту (Ст. 3.6.b.c) хоча, як і FATF, вона встановлює різні вимоги для реєстрації та прозорості: фонди, як й інші фізичні особи, дотримуються Ст.30, в той час як трасти Ст.31.

своїх обов'язків з проведення належної перевірки клієнта (НПК) відповідно до стандарту FATF.

Важливо зазначити, що компетентні органи влади повинні мати доступ до інформації про КБВ рахунків трасту, які обслуговуються фінансовими установами та ВНУП, незалежно від того, чи згідно з законодавством країни створення трастів є можливим. Як і з інформацією про право власності, фінансові установи та ВНУП повинні актуалізувати інформацію про бенефіціарну власність шляхом проведення поточної належної перевірки впродовж усього часу відносин.

Приклад: траст F створено відповідно до законів країни G, але його довірчий власник є резидентом країни H. Присутності довірчого власника у країні H достатньо аби вимагати від країни H отримувати інформацію про бенефіціарну власність трасту. Оскільки довірчий власник повинен бути об'єктом правил з ПВК у країні H (відповідно до вимог FATF), інформація про бенефіціарну власність трасту F повинна бути доступна у країні H згідно з законодавством про ПВК, у випадку, якщо правила з ПВК у країні відповідають світовим стандартам.

Приклад: траст J створено відповідно до законів країни K і там він має банківський рахунок. Оскільки банківський рахунок трасту знаходиться у країні K, інформація про бенефіціарну власність трасту J має бути доступна у банку країни K.

Деякі юрисдикції, такі як Великобританія та Бахрейн, сприяють компетентним органам влади у доступі до інформації про трасти, створюючи систему централізованої реєстрації трастів. Такі вимоги з реєстрації, зазвичай, включають внесення інформації реєстратором щодо засновника, довірчого власника та бенефіціарів трасту; іноді трастова угода та/або активи трасту також мають бути зареєстровані.

Інші юрисдикції, особливо юрисдикції загального права, в яких заснування трасту є неможливим згідно законодавством, вирішили зробити крок на випередження та вимагають від своїх податкових резидентів звітувати про або реєструвати їхню участь в іноземному трасті. Таким чином, податкові органи не повинні звертатись до процесу обміну інформацією для того, аби зібрати інформацію про те, чи пов'язана конкретна особа з трастом.

Ідентифікація КБВ

Що стосується ідентифікації фінансовими установами КБВ трастів, замість ідентифікації, яка базується на каскадному тестуванні (як це відбувається для фізичних осіб), фінансовим установам варто виявляти усіх учасників трасту, в тому числі:

- засновника;
- довірчого(их) власника(ів);
- захисника (якщо такий існує);
- бенефіціарів або клас бенефіціарів¹¹⁰;
- будь-яку іншу особу, яка здійснює ефективний контроль за трастом.

Особи з цього списку завжди визнаються КБВ, незалежно від того, чи хтось з них здійснює контроль над трастом.

У деяких країнах трасти є складними структурами, до яких можуть бути залучені додаткові сторони. На Кайманових Островах, наприклад, трасти мають примусових виконавців (enforcer), які аналогічні до захисників. Також може бути й менше сторін, ніж зазвичай – цільовий траст (purpose trust) може не мати бенефіціарів. Також можуть існувати конфіденційні документи, як то лист побажань з інструкціями від засновника, обставина, яка може дуже ускладнити визначення того, хто насправді здійснює ефективний контроль над трастом. Вимога ідентифікувати усіх учасників трасту є відповіддю на цю проблему.

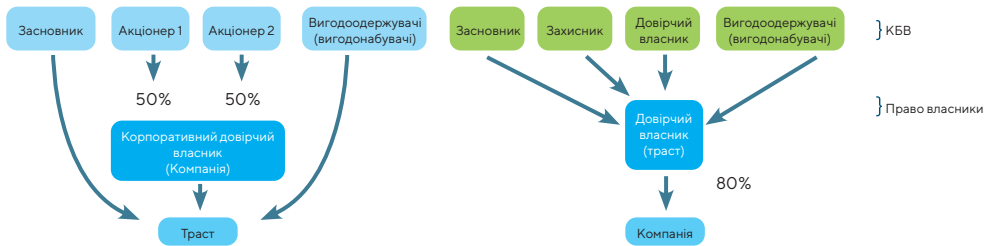

Рис. 3.2.2. Поєднання Юридичних Осіб та Трастів у структурі власності

Джерело: Міжамериканський банк розвитку

¹¹⁰ У трасту можуть бути невизначені бенефіціари, але клас бенефіціарів має бути чітко зрозумілим: наприклад, постраждали від події X або усі спадкоємці містера Z. Спосіб, яким визначено клас має бути відомий для того аби ідентифікувати фізичну особу, коли її права відомі та надані їй.

Визначення КБВ при поєднанні фізичної особи та трасту

Траст може мати у власності компанію, із довірчим власником, який утримує акції або інші права, які вказані правовласником. У деяких подібних ситуаціях, довірчий власник чи засновник може й сам бути юридичною особою (наприклад, як у корпоративному трасті). Коли учасник трасту (наприклад, довірчий власник) не є фізичною особою (наприклад, це компанія або фонд), КБВ цієї юридичної особи (а не сама юридична особа) має бути ідентифікований, як КБВ трасту. Іншими словами, нефізичні особи, які є учасниками трасту, мають бути перевірені для виявлення КБВ. В лівій частині рисунку 3.2.2, КБВ трасту є засновник, вигодоодержувачі (вигодонабувачі) та два КБВ корпоративного трасту.¹¹¹

З правого боку рисунку 3.2.2 показано, що якщо траст володіє більше, ніж 25% комерційної компанії, КБВ комерційної компанії є не траст, а фізичні особи, які є учасниками трасту (напр. засновник, захисник, довірчий власник та вигодоодержувачі (вигодонабувачі) та будь-які інші особи, які здійснюють ефективний контроль за трастом, ґрунтуючись на природі здійснюваного контролю над часткою власності.

Трасти, які здійснюють управління в межах юрисдикції, або в яких довірча особа (власник) є резидентом

Усі юрисдикції, незалежно від того, чи є у них внутрішнє законодавство щодо трастів, вивчаються стосовно наявності інформації про бенефіціарну власність щодо трастів оскільки, трасти можуть управлятися в юрисдикції або довірчий власник трасту може бути резидентом цієї юрисдикції. Зазвичай довірчі власники будуть адміністраторами трастів, і тому ці дві вимоги перетинаються. Отже, юрисдикції цивільного права (де закони часто не дозволяють створювати трасти) все ще несуть обов'язки вживати розумних заходів щодо отримання інформації про БВ трастів, коли довірчий власник є резидентом або траст адмініструється там (для професійних довірчих власників).

Наразі, законодавством України не передбачено створення правових утворень, разом з тим, законодавство не забороняє резидентам управління такими утвореннями в інших юрисдикціях.

111 Єдиний Стандарт Звітності ОЕСР для автоматичного обміну інформацією, у визначенні БВ трасту (параграф 134 у коментарях до CRS), встановлює, що коли засновник трасту є юридичною особою, має бути ідентифіковано КБВ юридичної особи. Єдиний Стандарт Звітності ОЕСР для автоматичного обміну інформацією [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/97892264216525-en.pdf?expires=1604927006&id=id&accname=guest&checksum=2802DF2B06987E08C9B6AABBB41B3AD> - англ версія

Професійні посередники при створенні і управлінні юридичними особами

TCSPs – це суб'єкти господарювання, які створюють та надають адміністративні послуги для корпоративних правових механізмів. У деяких юрисдикціях TCSP є єдиним засобом для тих, хто хоче створити певні види правових механізмів, таких як міжнародні бізнес-корпорації (IBC), хоча в деяких країнах клієнти можуть вибрати сформувати юридичну особу через TCSPs або безпосередньо через реєстр (через заявку на реєстрацію). У деяких країнах цивільного законодавства юридичні особи (наприклад, компанії та фонди) вимагають нотаріального акту для свого створення, тобто засновники повинні заручитися послугами нотаріуса. У більшості випадків, зовнішній постачальник послуг використовувався для створення або управління (адміністрування) корпоративного правового механізму.

TCSPs є вирішальними суб'єктами як законного, так і незаконного використання корпоративних правових механізмів, і дуже важливо, щоб слідчі та контролюючі органи знали, як вони працюють. Ці постачальники послуг виконують різноманітні адміністративні процедури, необхідні для створення компанії чи іншого корпоративного правового механізму. Ці процедури включають перевірку наявності бажаного імені, подання необхідних документів та сплату збору.

Припускаючи, що правовий механізм повинен бути утримуваний більше року, TCSPs будуть відповідно здійснювати плату за поновлення та виконувати будь-які необхідні щорічні зобов'язання щодо звітності від імені компанії. Вони також можуть надавати такі послуги, як пересилання пошти або віртуальні офісні засоби. Як частина свого типового пакету, багато TCSPs регулярно виступають в ролі зареєстрованих агентів або секретарів-резидентів для іноземних та вітчизняних компаній, а також надають номінальні послуги (наприклад, призначених директорів або акціонерів, захисників або членів ради фонду). Крім того, TCSPs зазвичай виступають посередниками або представниками між своїми клієнтами та відповідною фінансовою установою або банком, де клієнт бажає створити корпоративний рахунок. Проста операція – створення однієї компанії – може коштувати 1000–2000 доларів США залежно від варіантів, із яких 100–300 доларів США становитимуть державний збір за реєстрацію компанії.

Хоча деякі TCSPs можуть створювати лише корпоративні правові механізми, які розташовані в їхній місцевій юрисдикції, непоодинокі випадки, коли TCSPs можуть надавати вигодоодержувачам правові механізми з широкого спектру іноземних юрисдикцій. На даний момент, наприклад, великі TCSP можуть виступати як зареєстровані агенти компаній, створених відповідно до законодавства Британських Віргінських островів (BVI). Це означає, що вони створюють компанії у BVI (як правило, IBC) для клієнтів, але зберігають інформацію про належну перевірку клієнтів у файлах деінде. Це ускладнює

доступ регуляторів BVI до цієї інформації. Однак регулятор BVI проводить випадкові оцінки, просячи TCSPs отримати інформацію про власне право власності на ІВС, окрім конкретних запитів. Якщо TCSPs не зможе надати цю інформацію, уряд БВО відкликає статус свого зареєстрованого агента.

Компанії, що здійснюють управління, які залучаються трастовою компанією, можуть не знати реального власника майна. Сама трастова компанія або захисник можуть визначати коло привабливих інвестиційних інструментів для збільшення капіталу або засновник чітко визначає коло керуючих активами, а довірчий власник здійснює загальний контроль і приховування власників активами. Наприклад, керуюча готелем компанія буде думати, що власником готелю є трастова компанія. Брокерська компанія, буде думати, що кошти в управління надала трастова компанія. У будь-якому випадку, конкретні дії обумовлюються в трастовій угоді.

Види трастів

Певні трасти мають групові характеристики, в той час як інші є індивідуальні і можуть охоплювати інші види трастів, в т. ч. ті, які наведені нижче по тексту.

Експрес траст (express trust). Створюється шляхом явного вираження волі його засновника. Засновник добровільно створює траст, визначаючи встановлення інтересу, який ґрунтується на праві справедливості, та передаючи трастове майно до довірчого власника або оголошуючи себе довірчим власником.¹¹²

Результуючий (логічно виведений) траст (resulting trust). Створюється не шляхом добровільного волевиявлення засновника, а внаслідок прямого законодавчого припису.

Конструктивний траст (constructive trust). Конструктивний траст виникає в силу права справедливості, коли збереження певною особою за собою бенефіціарного інтересу щодо власності вважається неприйнятним. У даному випадку зафіксований намір сторін перестає мати значення. Прикладом такого конструктивного трасту може бути продаж землі. Традиційно в англійському праві конструктивний траст розглядався як основний інструмент, що автоматично виникав за певних обставин, що сприяли порушенню законних інтересів.¹¹³

Траст, встановлений законом (statutory trusts). В окремих випадках може виникати за рішенням парламенту Великої Британії при настанні певних обставин.

112 Unlocking Equity and Trusts. Mohamed Ramjohn. 2017 рік. Друковане видання – англ.версія

113 «Principles of European Trust Law» and «Draft Directive on Protective Funds» (Interview with Professor Kenneth Reid)/ 2010 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.win-cls.sakura.ne.jp/pdf/32/13.pdf>- англ. версія

Simple/bare trust – нерегульований траст, це фактично неповноцінний траст, а зобов'язання. Ці трасти існують в офшорному бізнесі, коли номінальні акціонери є утримувачами акцій на користь реальних бенефіціарів.

Фіксований траст (fixed trust). Довірчому власникові дає детальні вказівки засновник трасту щодо використання переданого до трасту майна. Довіритель дає конкретні, детальні вказівки щодо всіх елементів трасту.

Благодійний траст (charitable trust) – траст, створений для цілей благодійності, як правило вигодоодержувачами є благодійні фонди і т.д.

Цільовий траст (purpose trust) – траст, створений з певною метою на певний термін, наприклад, інвестиційний траст, траст для навчання дітей і т.д.

Дискреційний траст (discretionary trust). На відміну від фіксованого трасту, довірчий власник не пов'язаний точними вказівками засновника щодо використання переданого в траст майна. Довірчий власник має право на будь-які дії, які захищають інтереси вигодоодержувача (вигодонабувача) і примножують вартість власності. Це – найпоширеніший вид трасту. У такому випадку вигодоодержувач не набуває від засновника ніякого реального майна, а тільки лише має сподівання, що довірчий власник передасть йому частину майна. «Сподівання» не можуть бути передані вигодоодержувачем іншій особі, на них не можуть накласти стягнення кредитори. Такі трасти застосовуються, наприклад, для управління підприємствами за допомогою залучення довірчим власником найманих фахівців, результати праці яких позитивно позначаються на вартості компанії і її прибутку, і це буде вигідно вигодоодержувачам.

Захисний траст (protective trust). Майно передається довірчому власнику, щоб він ним керував на користь третьої особи. З одного боку, це робиться, щоб надати цій (третьій) особі можливість користуватися всіма вигодами від майна, але з іншого боку, це гарантує, що саме ця особа розпоряджатися майном не може. Траст нібито захищає майно від розтрати.

Міжнародний траст (international trust). По суті, це не вид, а просто звичайна назва такого трасту, який створений в одній країні, а майно при цьому знаходиться в іншій.

Траст, який захищає активи (asset protection trust). Загальна назва великої кількості різних видів трасту, що створюються для того, щоб особа, яка має побоювання, що на його майно буде накладено стягнення (кредитором, податковими органами або кимось ще), безвідклично передала майно в траст і тим самим перестала бути його власником. Також, такий траст може бути заснований батьками на користь своїх дітей.

Сліпий траст (blind trust) – це траст, який засновується власником коштів/активів, надавши іншій стороні (довірчому власнику) повний контроль за трастом.

Довірчі власники або ті, хто отримав довіреність, мають повну свободу дій щодо активів, а вигодоодержувачі не мають ніякої інформації про активи трасту і не мають права втручатися у роботу довірчих власників. Сліпі трасти як правило використовуються тоді, коли засновник бажає, щоб бенефіціари не знали про конкретні активи трасту, наприклад, щоб уникнути конфлікту інтересів між бенефіціаром та інвестиціями. Політики або інші особи, для яких це важливо, часто передають свої особисті активи (в тому числі інвестиційного доходу) у керування сліпим трастам, щоб уникнути уваги та звинувачень у конфлікті інтересів, коли вони спрямовують державні кошти у приватний сектор. Сліпі трасти часто використовуються також тими, хто протягом короткого періоду часу отримав великі кошти (наприклад, спадщину або багатомільйонний виграш у лотерею) з метою тримати свою особу анонімно.¹¹⁴

Безвідзивний траст -- за умовами безвідзивного трасту засновник не може розірвати трастовий договір і повернути майно, передане в траст.

Дискреційний безвідзивний траст мінімізує ризик визнання передачі активів в траст фіктивною угодою, а також ризик накладання стягнення на активи трасту. Найбільш ефективний, з точки зору законодавства. Найбільш часто застосовується траст у світовій практиці, включає елементи всіх перерахованих вище трастів.

У трастах завжди повинні бути чітко прописані цілі. У трасті повинні бути чітко вказані бенефіціарні власники та їх частка у %, а також ті, кому переходять частки бенефіціарних власників в різних випадках.

Банки, в яких знаходяться рахунки бенефіціарів. Банки, в яких відкриті (обслуговуються) рахунки КБВ трасту, можуть не знати про трасти, якщо рахунки існували до заснування трасту. Або рахунок відкриває сам засновник паралельно з установою трасту. Трастова компанія буде просто періодично переводити кошти на ці рахунки.

Рахунок трасту, може бути відкритий у будь-якому банку, який розуміє що таке траст, однак банки повинні вимагати показати походження активів.

Основним нормативно-правовим актом, яким регулюються відносини управління майном у формі трастів, є Гаазька Конвенція «Про право що застосовується до трастів та їх визнання» від 1 липня 1985 року¹¹⁵.

Положеннями Гаазької Конвенції не передбачено імплементацію інституту трасту у внутрішнє законодавство України, що у випадку ратифікації Україною зазначеної конвенції, створює основу для уніфікованої правової кваліфікації трасту.

114 Визначення «сліпого» трасту [Електронний ресурс]. s

115 Гаазька Конвенція від 01.07.1985 «Про право що застосовується до трастів та їх визнання». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=59> – англ. версія

Щодо інституту довірчого управління майном в Україні

При проведенні аналізу природи правовідносин довірчого управління майном слід враховувати їх особливість, яка зумовлена суб'єктним складом цих правовідносин. Відносини, пов'язані з управлінням майном, умовно можна поділити на три групи відносин: а) між установником управління та управителем; б) між вигодонабувачем і управителем, в) між управителем і третіми особами.

За своєю правовою природою перші дві групи правовідносин є «внутрішніми» відносинами і мають відносний характер, зумовлений чітко визначеним колом їх учасників. Третя група відносин – між управителем майном і третіми особами – є «зовнішніми» відносинами абсолютного характеру, що поширюються на невизначене коло третіх осіб, з якими може вступати в правові зв'язки довірчий управитель під час здійснення прав на майно, передане в довірче управління.

Загальний аналіз правовідносини між довірчим управителем і третіми особами свідчить про речово-правовий характер цієї групи відносин внаслідок виникнення і юридичної обов'язковості щодо будь-яких третіх осіб та зобов'язально-правову природу відносин між установником управління і вигодонабувача з управителем, оскільки останні стосуються чітко визначених учасників і не є юридично обов'язковими щодо третіх осіб.

За джерелом регулювання відносини поділяються на речові (у випадках, коли довірча власність виникає в силу вказівки закону) та зобов'язально-правові (коли в управління передається чуже майно без визнання управителя довірчим власником). Так, в першому випадку застосовуються положення Цивільного кодексу України про речові права на чуже майно, а в другому – джерелом регулювання буде договір управління майном згідно з глави 70 Цивільного кодексу України.

В процесі адаптації права України до права країн ЄС виникло декілька проблем, пов'язаних із правовими інститутами, не властивими вітчизняному приватному праву. Зокрема, йдеться про інститут довірчого управління майном, довірчих товариств, запровадження яких зумовлене потребою певного «відсторонення» власників від майна, що їм належить, в умовах достатньо розвинених ринкових відносин. Найчастіше відбувається «відсторонення» таких правоможностей власника як права володіння, користування та управління майном, а також розпорядження ним, з одночасним збереженням права на отримання прибутків від цього майна.

Однією з організаційно-правових форм реалізації такого «відсторонення» є довірчі товариства (відомі також під найменуванням «траст»).

Отже, трасти – це господарські товариства, які реалізують правоможності управління та розпорядження майном (у тому числі майновими правами) за

дорученням власника цього майна. Саме завдяки цим своїм якостям вони набули поширення у країнах, де відбувалися процеси формування та розвитку ринкової економіки, що супроводжувалися появою пенсійних фондів, товариств з управління майном, приватизаційними паперами, фінансами тощо.

Природно, що не залишилася на узбіччі цього руху й Україна, наслідком чого стало прийняття декрету Кабінету Міністрів України № 23-93 від 17.03.1993 «Про довірчі товариства»¹¹⁶, згідно з яким предметом діяльності останніх передбачалась представницька діяльність з грошовими коштами, цінними паперами та іншими документами.

Разом з тим, вже у найближчі роки стали помітними істотні проблеми, пов'язані з діяльністю довірчих товариств в Україні. Найбільш істотною з них була відсутність надійного захисту інтересів довірительів та бенефіціарів – фізичних осіб, котрі, передаючи в управління трастів вільні грошові кошти, ставали жертвами зловживань з боку шахраїв, які привласнювали гроші вкладників, оголошуючи про банкрутства товариства.

Для трастів бенефіціари – це їх засновники, довірчі власники, захисники, вигодоодержувачі (вигодонабувачі) чи їх група, а також будь-яка інша фізична особа, яка має вирішальний вплив на діяльність трасту, у тому числі через ланцюг контролю чи володіння.

Відомо, що концепції права власності в цілому, і відносини з управління майном зокрема, істотно різняться в англосаксонській та континентальній правових сім'ях. Так, поділ права на «право загальне» та «право справедливості» (властивий англійській системі, з якої веде своє походження траст) не знає жоден правопорядок континентальної правової системи, у тому числі український, тоді як англо-американському праву невідомим є поділ прав на речові та зобов'язальні.

Ця особливість була повною мірою відображена в первинному тексті Цивільного кодексу України, ухваленому 16.01.2003 року. Характерним є те, що глава ЦКУ (Глава 70) має назву «Управління майном» та знаходиться в Розділі III «Окремі види зобов'язань». Таким чином, Кодекс у своїй первинній редакції безумовно визнав зобов'язальний характер юридичної конструкції довірчого управління, а також уникнув вживання терміну «довірчий», що є однією з характерних рис цього зобов'язання.

Відповідно до положень кодексу, за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає іншій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача).

116 Декрет Кабінету Міністрів України від 17.03.1993 «Про довірчі товариства» № 23-93 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-93#Text>

Предметом договору управління майном можуть бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права та інше майно. Не можуть бути предметом договору управління майном грошові кошти, крім випадків, коли право здійснювати управління грошовими коштами прямо встановлено законом. Майно, передане в управління, має бути відокремлене від іншого майна установника управління та від майна управителя. Майно, передане в управління, має обліковуватися в управителя на окремому балансі, і щодо нього ведеться окремий облік.

Установником управління є власник майна. У разі переходу права власності на майно, що є предметом договору управління, від установника управління до іншої особи, договір управління не припиняється, крім випадків, коли право власності на майно переходить внаслідок звернення на нього стягнення. Вигоди від майна, що передане в управління, належать установникові управління. Установник управління може вказати в договорі особу, яка має право набувати вигоди від майна, переданого в управління (вигодонабувача).

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» № 980-IV від 19.06.2003 р.¹¹⁷ до Цивільного Кодексу України було внесено ряд змін, якими була змінена юридична конструкція зобов'язання з управління майном і введено поняття «право довірчої власності». Зазначеним Законом статтю 316 Цивільного кодексу України було доповнено частиною другою, відповідно до якої «особливим видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору управління майном». До Цивільного Кодексу України також було внесено положення, з якими договір управління майном може засвідчувати виникнення в управителя права довірчої власності на отримане в управління майно. При цьому законом чи договором управління майном можуть бути передбачені обмеження права довірчої власності управителя. Управитель, якщо це визначено договором про управління майном, є довірчим власником цього майна, яким він володіє, користується і розпоряджається відповідно до закону та договору управління майном (нова частина четверта статті 1033 ЦКУ).

Відповідно до ст. 1029 Цивільного кодексу України договір управління майном є *реальним правочином*, оскільки установник передає, а не зобов'язується передати управителеві майно в управління. Тому для виникнення обов'язків за договором управління необхідним є юридичний склад, який містить два юридичних факти: підписання сторонами домовленості і передачі управителеві майна, яке є об'єктом зобов'язання.

Обов'язковою умовою договору є вчинення фактичних дій по передачі майна управителеві, а не тільки домовленість осіб про укладення договору.

117 Закон України від 19.06.2003 № 980-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980-15#Text>

Відповідно до ст. 1029 Цивільного кодексу України управитель здійснює *управління за плату*, тому безоплатним договір управління майном не може бути. Отже, і одностороннім також. У тому ж випадку, коли договором передбачено особу вигодонабувача, то договір управління вважається договором на користь третьої особи, будучи при цьому двостороннім.

Договір управління майном є строковим правочином. Відповідно до ст. 1036 Цивільного кодексу України договір управління майном укладається сторонами на визначений строк, якщо договором такий строк не встановлено, то договір вважається укладеним на п'ять років.

Із врахуванням вищезазначеного, договір управління майном є двостороннім, консенсуальним, оплатним, строковим правочином, відносини між сторонами якого характеризуються високим ступенем довіри, та за яким установник управління передає в управління об'єкт управителеві з метою отримання доходу від такого управління чи збереження майна, та на підставі якого в управителя виникає право на чужу річ або право довірчої власності на майно, передане в управління.

Проведений аналіз ознак і поняття договору управління майном дає підстави розглядати цей правочин як окремий тип цивільно-правових зобов'язань.

Оскільки договори управління майном, якими, зокрема, передбачається створення трасту, мають високий ризик їх використання з метою відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, вбачається за доцільне розглянути повноваження юридичних осіб у сфері фінансового моніторингу з метою запобігання використанню договорів управління майном в незаконних цілях.

Ризики використання правових утворень з метою ВК/ФТ

Протягом останніх років міжнародними організаціями, функції яких полягають у протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, проводився ряд досліджень, в яких підкреслюється високий ризик використання юридичних осіб і правових механізмів для легалізації доходів.

Провайдери трастових і корпоративних послуг, які надають правову, організаційну підтримку в секторі діяльності юридичних осіб, на сьогодні відіграють основну роль фінансового контролю, тобто виявлення можливості використання юридичної особи (або іншого організаційно-правового утворення) в схемах відмивання коштів, одержаних незаконним шляхом.

Договір про створення трасту є дієвим механізмом при створенні та веденні бізнесу, який дозволяє ефективно спланувати оподаткування доходів від господарської діяльності, захистити інформацію про фактичних вигодо-

одержувачів шляхом обмеження доступ сторонніх осіб до інформації про власників трасту, а також уникнути незаконних посягань кредиторів на майно юридичних осіб.

Останнім часом все більшої актуальності набуває інститут довірчого управління в банківській сфері. Розглядаючи питання договору довірчого управління в банківській практиці, слід зазначити, що поняття «довірчі (трастові, фідучіарні) операції за законодавством різних країн визначається по-різному. Як правило, ця назва пов'язана із особами, довірчими відносинами, які виникають між банками та клієнтами. Слід відзначити, що в банківській практиці склалось поняття «трастових операцій», яке включає в себе більше число різноманітних правочинів, коло яких виходить далеко за межі поняття «довірче управління».

До числа вказаних вище банківських операцій зазвичай відносять формування інвестиційного портфеля, прийняття цінностей на зберігання, врегулювання претензій кредиторів відносно майна боржника, якого визнано банкрутом, ведення реєстру акціонерів, здійснення функцій депозитарію щодо державних короткострокових та казначейських зобов'язань тощо.

Незважаючи на описані вище переваги управління майном шляхом створення трасту, що робить цей механізм привабливим для суб'єктів господарювання, трастові конструкції часто використовуються з метою відмивання (легалізації) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму. Тому при співпраці з юридичними особами, у структурі власності яких є трастові конструкції, слід детально проаналізувати всі аспекти майбутньої діяльності та зважити ризики, які можуть бути пов'язані з цим.

В Україні однією з проблем, яку відзначали міжнародні експерти у сфері легалізації доходів, була відсутність закріплення на законодавчому рівні поняття «траст».

У зв'язку із необхідністю виконання Україною вимог міжнародних організацій у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, 14.10.2014 року Верховною Радою України було прийнято Базовий Закон 2014 року, в якому, зокрема, було наведено визначення трасту.

Закріплення на законодавчому рівні поняття «трасту» стало першим кроком на шляху здійснення ідентифікації кінцевих власників трастових конструкцій.

Однак наведене в законі визначення трасту, як юридичної особи-нерезидента, не було достатньо коректним і потребувало додаткового уточнення, оскільки в юридичному розумінні траст не є юридичною особою і, відповідно, не регулюється корпоративним правом. Дійсно, в офшорних трастах останні нерідко ототожнюються з трастовою компанією, яка здійснює управління трастовими активами. Однак така юридична особа є швидше довірчим управителем, а не трастом у власному розумінні.

Зважаючи на викладене, доцільним було виключення із визначення трасту слів «юридична особа», що розширило б можливості виконання норм законодавства у сфері протидії легалізації доходів і надало б СПФМ можливість здійснювати ідентифікацію реальних вигодонабувачів, що, у свою чергу, посилило б ефективність протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом.

З метою комплексного удосконалення національного законодавства у сфері фінансового моніторингу відповідно до положень IV Директиви ЄС з ПВК/ФТ та Регламенту (ЄС) № 2015/847, Верховною Радою України 06.12.2019 прийнято Закон № 361-ІХ¹¹⁸, п. 60 ч. 1 ст. 1 якого, зокрема, удосконалено визначення трасту.

Траст – це правові відносини, створені засновником відповідно до законодавства країни утворення за життя або на випадок смерті, коли активи потрапляють під контроль довірчого власника на користь вигодоодержувача (вигодонабувача) або для визначеної цілі, які характеризуються такими ознаками:

- активи становлять окремий фонд і не є частиною власного майна довірчого власника;
- права на активи трасту оформлені на ім'я довірчого власника або на ім'я іншої особи, що діє від імені довірчого власника;
- довірчий власник має повноваження і обов'язки, в межах яких він є відповідальним та може управляти, використовувати або розпоряджатися активами відповідно до умов довірчого договору та спеціальних обов'язків, покладених на нього законодавством відповідної держави.

У випадку наявності у структурі власності клієнта правової конструкції трасту, СПФМ зобов'язаний встановити інформацію про кінцевих бенефіціарних власників відповідно до Закону України № 361- ІХ.

Питання ідентифікації кінцевих вигодоодержувачів (вигодонабувачів) є вагомим при встановленні ділових відносин із юридичними особами, які у своїй структурі мають трасти. СПФМ законом надається ряд прав, які дозволяють виконати обов'язок щодо встановлення фактичного власника в структурі юридичної особи.

Відповідно до вимог Закону № 361-ІХ, СПФМ зобов'язані, в ході проведення заходів належної перевірки клієнта, під час ідентифікації та верифікації нерезидентів, а також трастів та інших подібних правових утворень, встановлювати:

- для трастів та інших подібних правових утворень, що не є юридичними особами, – повне найменування, мету та цілі діяльності, об'єкти управління, що належать нерезиденту, стосовно якого здійснюється

118 Закон України від 06.12.2019 № 361-ІХ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831>

ідентифікація та верифікація, країну заснування, місцезнаходження; реквізити банку, в якому відкрито рахунок, номер банківського рахунка; ідентифікаційний номер (у разі наявності), що нерезидент використовує при поданні податкових декларацій та інших податкових документів до податкових органів у країні, резидентом якої він є. Під час верифікації СПФМ надається також засвідчена копія документа або його витяг про утворення (заснування) трасту або іншого подібного правового утворення (пункт 3 частини дев'ятої статті 11).

Крім того, з метою встановлення КБВ СПФМ встановлює:

- щодо трасту або іншого подібного правового утворення відомості про засновників, довірчих власників, захисників (у разі наявності), вигодоодержувачів (вигодонабувачів) або групу вигодоодержувачів (вигодонабувачів), а також про будь-яких інших фізичних осіб, які здійснюють вирішальний вплив на діяльність трасту або іншого подібного правового утворення (у тому числі через ланцюг контролю/володіння). Щодо трастів та інших подібних правових утворень, вигодоодержувачі (вигодонабувачі) яких характеризуються певними ознаками або класом, встановлюється інформація про таких вигодоодержувачів (вигодонабувачів), яка б надала можливість встановити їх особу в момент виплати чи реалізації ними належних їм прав (абзац п'ятий частини сьомої статті 11 Закону № 361-IX).

Документами, на підставі яких можливо встановити інформацію щодо вищевказаних осіб можуть бути, у тому числі, трастова декларація (trustee declaration, trust settlement, trust deed, trust certificate).

Прийняття вищевказаних норм законодавства з питань фінансового моніторингу розширили можливості СПФМ під час здійснення ідентифікації реальних вигодоодержувачів (вигодонабувачів), і що, у свою чергу, посилить ефективність заходів із протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом.

Незважаючи на те, що законодавством надано широкі можливості для самостійного збору СПФМ інформації про клієнтів, слід наголосити, що саме клієнт зобов'язаний в першу чергу надавати інформацію СПФМ, з яким він має намір мати ділові відносини. У випадку, якщо клієнт відмовляється надавати самостійно запитувану інформацію, СПФМ зобов'язаний відмовитись від співпраці з таким клієнтом. Тобто, самостійний збір СПФМ необхідної інформації має здійснюватися лише з метою перевірки інформації, яка надана клієнтом.

Разом з тим, у випадку, якщо суб'єкт, стосовно якого управитель реалізує надані йому речові права за договором управління майном, відмовляється розкривати інформацію про вигодоодержувача, фінансова установа має право відмовитись від встановлення ділових відносин.

Слід звернути увагу, що інформація про фактичного вигодоодержувача має бути з'ясована до моменту встановлення ділових відносин.

Яку саме інформацію потрібно встановити СПФМ при вступі у правовідносини з управителем;

- якщо управителем виступає фізична особа, в першу чергу, необхідно здійснити верифікацію такої особи (тобто на підставі документів, які посвідчують особу, перевірити чи це дійсно та особа), надалі потрібно встановити паспортні дані, орган, який видав паспортний документ, дату видачі, далі встановлюється статус платника податків, тобто чи присвоєно особі реєстраційний номер картки платника податків, або чи зроблено відмітку в паспортному документі про відмову від присвоєння такого номеру. Надалі рекомендується провести аналіз фінансового стану такої особи та з'ясувати чи особа має намір в законних цілях скористатись коштами. У цьому випадку постає питання, чи потрібно з'ясувати в інтересах кого діє особа. На наш погляд, це потрібно встановлювати з метою забезпечення законності дій особи та вивчення кінцевого бенефіціара правовідносин;
- оскільки, договір управління має оплатний характер, то закономірно, що фізична-особа-підприємець, яка здійснює управління майном на постійній основі, на власний ризик, також може виступати суб'єктом правовідносин з договору управління майном. Щодо фізичної особи-підприємця, також, потрібно провести верифікацію такої особи, на підставі паспорта, встановити серію, номер паспорта, орган, який його видав, дату видачі. Також, потрібно з'ясувати статус платника податків такої особи. Для цього потрібно отримати дані облікової картки платника податків, а також визначити, яка система оподаткування застосовується до фізичної особи-підприємця. Оскільки фізична особа-підприємець здійснює підприємницьку діяльність, то з метою вивчення її фінансового стану доцільно проаналізувати дані фінансової звітності, яка подається до органів державної податкової служби. Під час вивчення фінансової звітності у СПФМ виникає можливість виявити, чи наявне майно, передане в управління такій особі;
- якщо управителем виступає юридична особа, то СПФМ потрібно встановити не тільки дані, які дають змогу ідентифікувати саму юридичну особу (найменування, місцезнаходження, код за ЄДРПОУ), а також – дані, які дають змогу ідентифікувати кінцевих вигодоодержувачів товариства та осіб, які мають право розпоряджатись майном юридичної особи. Також, з метою визначення напряму руху грошових коштів, законодавством вимагається з'ясувати інформацію про банківські рахунки юридичної особи, в тому числі номер і дату відкриття такого рахунку.

Що стосується ідентифікації та верифікації нерезидентів, то СПФМ, зобов'язаний встановити таке:

- для фізичної особи, по аналогії з резидентами України, встановлюються дані документа, на підставі якого проведено верифікацію суб'єкта, прізвище, ім'я, по батькові (якщо було присвоєно), громадянство такої особи. Доцільним є також вивчення фінансового стану клієнта та законність підстав його перебування на території України;
- для юридичної особи визначаються дані щодо найменування, банківського рахунку, органи, які управляють юридичною особою, їх склад, та дані, які дають змогу ідентифікувати керівництво юридичної особи. СПФМ надається також копія легалізованого витягу з торгового, банківського чи судового реєстру або нотаріально засвідчене реєстраційне посвідчення уповноваженого органу іноземної держави про реєстрацію відповідної юридичної особи.

У випадку, якщо особа діє від імені іншої особи, або в інтересах іншої особи, або якщо існує сумнів, чи виступає особа від власного імені, СПФМ зобов'язаний провести також ідентифікацію особи в інтересах або від імені якої проводиться фінансова операція. Така вимога закону покликана сприяти розкриттю інформації про фактичних вигодоодержувачів фінансових операцій.

Обов'язок управителя повідомляти третіх осіб про те, що він діє як управитель передбачений частиною 2 статті 1038 Цивільного кодексу України. Цьому обов'язку кореспондує право СПФМ вимагати від особи надання інформації в інтересах кого діє така особа.

У такому випадку, може виникнути необхідність уточнення інформації, в тому числі, про вигодоодержувача та умови договору управління майном.

Таким чином, якщо юридичні особи, які є СПФМ будуть у своїй діяльності чітко дотримуватись вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ/ФРЗМЗ ризик їх використання для досягнення незаконних цілей, в тому числі при укладенні договорів управління майном, буде значно зменшений.

3.3 Найбільш ризикові типи юридичних осіб та правових утворень в контексті приховування кінцевого бенефіціарного власника

Незважаючи на прагнення України домогтися більшого рівня відкритості та прозорості володіння українськими компаніями та прийняття Україною Закону № 361-IX, залишається достатньо способів захисту конфіденційності їх учасників.

Більшість юридичних осіб в Україні мають на меті здійснення законної діяльності, разом з тим, існує певний відсоток господарських підприємств, які можуть надавати незаконній діяльності видимість законної, зокрема, сприяти приховуванню бенефіціарної власності та реальних вигодоодержувачів.

Будь-яка комерційна організація побудована за принципом корпоративної участі власників. Найпростішим рішенням для приховування справжніх власників стало використання фіктивного учасника – акціонера, який має неформальні домовленості з реальним КБВ. Такі фіктивні учасники виступають власниками одночасно у багатьох інших товариствах.

За результатом даного дослідження та проведеного аналізу особливостей інституту КБВ у різних організаційно-правових утвореннях встановлено, що *найпоширенішою організаційно-правовою формою суб'єктів фіктивного підприємництва є, як правило, повне товариство, товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю, інколи фермерське господарство*. Ці юридичні особи обирають нейтральну назву, яка б не вказувала на сферу господарювання, у якій вони працюють, склад учасників, територіальну приналежність тощо. Враховуючи нові вимоги законодавства щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників громадськими об'єднаннями, на сьогоднішній день уже виникають труднощі з визначенням кінцевого власника у таких юридичних особах.

Зазначені вище проблеми зумовлені певними прогалинами та недосконалістю діючих нормативно-правових актів, які регулюють процедури створення, реєстрації та діяльності таких юридичних осіб.

З огляду на вимоги статті 17-1 Закону № 755-IV щодо документів, які подаються заявником для підтвердження відомостей про КБВ у державних реєстраторів відсутні достатні можливості для належної перевірки відповідності та достовірності поданої інформації в частині встановлення відносин контролю (виявлення наявності ознак вирішального впливу; виявлення чинників, що забезпечують такий вплив (зміни впливу); встановлення складу суб'єкта господарювання-групи осіб).

З точки зору організаційно-правової структури, траст та подібні до нього правові утворення, офшорна компанія – унікальний витвір англосаксонської системи права. Її неповторність полягає у тому, що попри можливість бенефіціарного власника залишатися її реальним власником, зберігається його анонімність (завдяки використанню номінальних директорів, акціонерів, учасників, секретарів та юристів, а також за рахунок того, що акціонерами і директорами можуть бути інші юридичні особи із традиційно закритими реєстрами підприємств).

У Директивою ЄС з ПВК/ФТ встановлено, що для забезпечення правової визначеності та рівних умов важливо чітко визначити, які правові утворення, засновані в межах ЄС, повинні вважатися подібними до трастів за їхніми функціями чи структурою. Тому від кожної держави-члена вимагається визначити трасти, якщо вони визнані національним законодавством, та подібні правові утворення, які можуть бути створені відповідно до її національної нормативно-правової бази або звичаю та мають подібні до трастів структуру чи функції, що дозволяють відокремити або відділити юридичну власність активів від бенефіціарної власності.

Траст є однією з найбільш популярних правових конструкцій, яку станом на сьогоднішній день успішно використовують не лише країни загального права, але й країни, які традиційно належать до загальної та змішаної системи права. При цьому, попри всю неоднозначність правової природи трасту, специфіки його визнання та застосування, питання щодо сторін (або суб'єктів чи учасників) трасту, як правило, не виникало.

Загальновідомо, що сторонами трасту є довіритель, довірчий власник та бенефіціар. Проте з розвитком європейського приватного права, поширенням міжнародних трастів та у зв'язку з наявними тенденціями гармонізації законодавства, почали з'являтися нові концепції та підходи, які змушують по-новому глянути на класичний склад сторін трасту. На рівні доктринальних досліджень, та навіть нормативних актів, почали з'являтися аргументи на користь існування інших сторін трасту, окрім названих вище.

Інститут права довірчої власності є відносно новим для цивільного законодавства України, разом з тим, він існує в нашій правовій дійсності вже більше десяти років, проте й до сьогодні визначення цього поняття законодавчо не закріплено. Спроба визначити поняття права довірчої власності була зроблена у Законі України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» від 19 червня 2003 року¹¹⁹, у частині першій статті 26 якого довірча власність визначалась як особлива форма договірних майнових відносин, яка регулює розпорядження

119 Закон України від 19.06.2003 № 979-IV «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-15#Text> (втратив чинність на підставі Закону України від 12.09.2019 79-IX)

платежами за іпотечними активами, переданими установником у володіння, користування і розпорядження управителю. Проте згодом дане положення було відмінено Законом України від 15.12.2005 № 3201-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні»¹²⁰, і, таким чином, легальне визначення довірчої власності в українському законодавстві на сьогодні відсутнє.

Прийнятим 20 вересня 2019 року за № 132-IX Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні»¹²¹ внесено зміни до ряду законів України, якими впроваджено нові та розширено існуючі законодавчі положення, що визначають право довірчої власності як спосіб забезпечення зобов'язань. Станом на сьогоднішній день перед українським законодавцем стоїть проблема узгодження понять «довірча власність» і «довірче управління», адже фактично вони збігаються.

Отже, на виконання зазначеної у вищевказаній Директиві ЄС вимоги перед Україною стоїть питання визначення у вітчизняному законодавстві термінології «довірча власність» та «подібні до трастів правові утворення».

Номінальні директори та акціонери (номінальні утримувачі) є ключовим вразливим місцем, і були виявлені у переважній більшості випадків, що були досліджені для звіту Егмонтської Групи. Роль номінальних акціонерів та директорів (номіналів) у багатьох випадках, зводилась до захисту або приховування особи бенефіціарного власника та особи, що здійснює контроль за компанією або активами. Номінал допомагає подолати юрисдикційний контроль над власністю компанії та уникнути заборон, що накладені судами або органами влади. В той час як призначення номіналів є законним у більшості країн, поточні заслуги цієї практики знаходяться під питанням у контексті істотної вразливості до відмивання коштів та фінансування тероризму, що пов'язані із їх використанням.

120 Закон України від 15.12.2005 № 3201-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3201-15/ed20200701#Text>

121 Закон України від 20.09.2019 № 132-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-20#Text>

Список посилань

1. Міжнародні стандарти: Стандарти FATF [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202003.pdf> – англ. версія
2. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. Рекомендації FATF, 2012 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> – англ. версія https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%D0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/FATF%20Recommendations_UKR_17_12_2018.pdf – укр. версія
3. Принципи бенефіціарної власності країн Великої двадцятки [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.g20.utoronto.ca/2014/g20_high-level_principles_beneficial_ownership_transparency.pdf – англ. версія
4. Стандарт Ініціативи Прозорості Видобувних Галузей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <https://eiti.org/document/eiti-standard-2019#r2-5> – англ. версія
5. Провідна Група з Бенефіціарної Власності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.openownership.org/what-we-do/the-beneficial-ownership-leadership-group/> – англ. версія
6. OpenOwnership. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.opengovpartnership.org/policy-area/beneficial-ownership/> – англ. версія
7. Методологія FATF з оцінки технічної відповідності Рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/methodology/FATF%20Methodology%2022%20Feb%202013.pdf> – англ. версія <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%D0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/metod%20february%202019.pdf> – укр. версія
8. Керівництво FATF щодо прозорості та бенефіціарної власності (Рекомендації 24 та 25) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-transparency-beneficial-ownership.pdf> – англ. версія

9. Приховування бенефіціарної власності. FATF і Егмонтська група. 2018 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/concealment-beneficial-ownership.html> – англ. версія
10. Кращі практики щодо бенефіціарної власності юридичних осіб. FATF. 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/Best-Practices-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.pdf> – англ. версія
11. Директива (EU) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2015/849/oj> – англ. версія <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/4%20EU%20Directive%20Ukr.pdf> – укр. версія
12. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/843 від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму, а також про внесення змін до Директив 2009/138/ЄС і 2013/36/EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843> – англ. версія
13. Стандарти Глобального Форуму ОЕСР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/tax/transparency/what-we-do/> – англ. версія
14. Єдиний Стандарт Звітності ОЕСР для автоматичного обміну інформацією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264216525-en.pdf?expires=1604927006&id=id&accname=guest&checksum=2802DFF2B06987E08C9B6AABBB41B3AD> – англ. версія
15. Перевірка бенефіціарної власності: забезпечення точності і достовірності інформації про зареєстровану бенефіціарну власність. Tax Justice Network. 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2019/01/Beneficial-ownership-verification_Tax-Justice-Network_Jan-2019.pdf – англ. версія
16. Інструментарій прозорості бенефіціарної власності. Глобальний Форум ОЕСР. 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/tax/transparency/beneficial-ownership-toolkit.pdf> – англ. версія
17. Бенефіціарна власність у галузі інвестицій. Стратегія повернення анонімного капіталу», Tax Justice Network. 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2019/10/The-transparency-risks-of-investment-entities-working-paper-Tax-Justice-Network-Oct-2019.pdf> – англ. версія

18. Роберт Палмер та Сем Леон, «Що Дані про Бенефіціарну Власність у ВБ Показують Нам?», 2016 рік, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <https://www.globalwitness.org/en/blog/what-does-uk-beneficial-ownership-data-show-us/> – англ. версія
19. Transparency International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.transparency.org/en/> – англ. версія
20. Transparency International «G20 Leaders or Laggards» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.transparency.org/en/publications/g20-leaders-or-laggards> – англ. версія
21. Реєстрація власності різних типів юридичних осіб з точки зору міжнародного порівняння. Сучасний стан бенефіціарної власності. 2020 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2020/06/State-of-play-of-beneficial-ownership-Update-2020-Tax-Justice-Network.pdf> – англ. версія
22. Bermuda Beneficial Ownership Register to be made Public. 2020 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bermulawblog.bm/2020/07/bermuda-beneficial-ownership-register-to-be-made-public/> – англ. версія
23. Регламент Бермудських островів «Про злочинні доходи (протидію відмиванню коштів та фінансування тероризму)» від 2008 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.bermulaws.bm/laws/Consolidated%20Laws/Proceeds%20of%20Crime%20\(Anti-Money%20Laundering%20and%20Anti-Terrorist%20Financing\)%20Regulations%202008.pdf](http://www.bermulaws.bm/laws/Consolidated%20Laws/Proceeds%20of%20Crime%20(Anti-Money%20Laundering%20and%20Anti-Terrorist%20Financing)%20Regulations%202008.pdf) – англ. версія
24. Звіт про взаємну оцінку Великобританії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/MER-United-Kingdom-2018.pdf> – англ. версія
25. Звіт про взаємну оцінку Бермудських островів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer-fsrb/CFATF-Mutual-Evaluation-Report-Bermuda-2020.pdf> – англ. версія
26. Закон Бермудських островів «Про реєстр компаній (заходи з комплаєнсу)» від 2017 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://www.bermulaws.bm/laws/Annual%20Laws/2017/Acts/Registrar%20of%20Companies%20\(Compliance%20Measures\)%20Act%202017.pdf](http://www.bermulaws.bm/laws/Annual%20Laws/2017/Acts/Registrar%20of%20Companies%20(Compliance%20Measures)%20Act%202017.pdf) – англ. версія
27. Закон Бермудських островів «Про довірчих власників» від 1975 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.bermulaws.bm/laws/Consolidated%20Laws/Trustee%20Act%201975.pdf> – англ. версія
28. Закон Бермудських островів «Про благодійні фонди» від 2014 року зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.bermulaws.bm/laws/consolidated%20laws/charities%20act%202014.pdf> – англ. версія

29. Звіт MONEYVAL за результатами 5-го раунду оцінювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://fiu.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20180305/ZVIT_UKR.pdf – укр. версія
30. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері ПВК/ФТ. Держфінмоніторинг. 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://10.200.205.202/assets/userfiles/310/%D0%9D%D0%9E%D0%A0/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/Zvit.pdf>
31. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
32. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
33. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
34. Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII (Закон втратив чинність на підставі Закону від 06.12.2019 № 361-IX) «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text>
35. Закон України від 06.12.2019 № 361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
36. Закон України від 15.05.2003 № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
37. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII: [Електронний ресурс] Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
38. Закон України від 20.09.2019 № 132-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-20#Text>
39. Закон України від 11.01.2001 №2210-III «Про захист економічної конкуренції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>

40. Закон України від 05.04.2001 №2365 «Про політичні партії в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
41. Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII «Про публічні закупівлі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
42. Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII «Про телебачення та радіомовлення» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>
43. Закон України від 08.03.2015 № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
44. Закон України від 02.03.2015 № 218-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/218-19#Text>
45. Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII «Про оборону України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
46. Закон України 06.02.2018 № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>
47. Закон України від 12.09.2019 № 79-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>
48. Закон України від 12.07.2001 № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
49. Закон України від 14.10.2014 №1701-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-18#Text>
50. Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI «Про депозитарну систему України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text>
51. Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII «Про господарські товариства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>
52. Закон України від 17.09.2008 № 514-VI «Про акціонерні товариства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>

53. Закон України від 15.05.2018 № 2418-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2418-19#Text>
54. Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
55. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 № 448/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>
56. Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI «Про громадські об'єднання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
57. Закон України від 19.06.2003 № 979-IV «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-15#Text> (втратив чинність на підставі Закону України від 12.09.2019 79-IX)
58. Закон України від 15.12.2005 № 3201-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3201-15/ed20200701#Text>
59. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2020 № 721: «Про внесення змін до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 113 «Про внесення змін до деяких форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/721-2020-%D0%BF#Text>
60. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1133 «Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у скорочені строки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1133-2015-%D0%BF#Text>
61. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 909-р «Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2016–2018 роках» [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2016-%D1%80#Text>
62. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» від 19.05.2020 № 65: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>
63. Постанова Правління Національного банку України від 21.05.2015 №32: «Про затвердження Положення про порядок подання відомостей про структуру власності банку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0328500-15#Text>

64. Постанова Правління Національного банку України від 28.07.2020 №107 «Про затвердження Положення про здійснення небанківськими фінансовими установами фінансового моніторингу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20#Text>
65. Наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2016 № 359/5 «Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0200-16#Text>
66. Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2016 № 784/5 «Про затвердження Порядку функціонування порталу електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-16#Text>
67. Наказ Міністерства юстиції України від 18.11.2016 № 3268/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-16#Text>
68. Наказ Міністерства юстиції України 16.09.2020 № 3205/5 «Про внесення зміни до деяких форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0908-20#Text>
69. Наказ Міністерства юстиції України від 29.08.2018 № 2824/5 «Про внесення змін до деяких форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0978-18#Text>
70. Лист Міністерства юстиції від 23.04.2020 №3887/8.4.4./32-20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/files/genera/2020/04/24/20200424115843-80.pdf>
71. Роз'яснення Міністерства юстиції України № 3887/8.4.4./32-20 від 23.04.2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/files/genera/2020/04/24/20200424115843-80.pdf>
72. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://usr.minjust.gov.ua/content/home>
73. План із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2018-2020 роках [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2018-%D1%80#n8>
74. Проект «Положення про вимоги до структури власності надавачів фінансових послуг»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_2020-09-25.docx

75. Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1407-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80#n9>
76. Підвищення прозорості бенефіціарної власності в Україні: огляд та рекомендації. OpenOwnership. 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.openownership.org/uploads/improving-beneficial-ownership-transparency-in-ukraine.pdf> – англ. версія
77. Андрес Кнобель «Трасти: Зброя масового беззаконня? Відповідь критикам», 2017 р., <https://www.ssrn.com/abstract=3043825> – англ. версія
78. Що ЄДР розповів про бенефіціарів компаній: Звіт щодо аналізу даних із Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань [Електронний ресурс] Режим доступу: https://project.liga.net/projects/beneficiar/?fbclid=IwAR1_CE2uZWkjMbEC3Y0zRgRBLDDTYPfX8GzyPajSxrwP
79. Декрет Кабінету Міністрів України № 23-93 від 17.03.1993 «Про довірчі товариства» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23-93#Text>
80. Рішення НКЦПФР «Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів» від 03.12.2013 року №2826 [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2180-13#Text>
81. Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/edrpo/ukr/EDRPU_2020/ks_opfg/ks_opfg_0120.htm
82. Гаазька Конвенція від 01.07.1985 «Про право що застосовується до трастів та їх визнання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=59> – англ. версія
83. «Острівні канікули: який бізнес українці ховають на Кіпрі». YouControl. 2020 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youcontrol.com.ua/data-research/ostrivni-kanikulyakyu-biznes-ukrayintsi-khovaiut-na-kipri/>
84. U.S. Securities and Exchange Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sec.gov/edgar.shtml> – англ. версія
85. «Principles of European Trust Law» and «Draft Directive on Protective Funds» (Interview with Professor Kenneth Reid). 2010 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.win-cls.sakura.ne.jp/pdf/32/13.pdf> – англ. версія

